

T.C.
POLİS AKADEMİSİ
GÜVENLİK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
CEZA ADALETİ ANABİLİM DALI

5271 SAYILI CEZA MUHAKEMESİ KANUNU’NDA
CUMHURİYET SAVCISI MODELİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mahmut KENANOĞLU

Danışman

Prof. Dr. Mesut Bedri ERYILMAZ

ANKARA – 2011

T.C.
POLİS AKADEMİSİ
GÜVENLİK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
CEZA ADALETİ ANABİLİM DALI

5271 SAYILI CEZA MUHAKEMESİ KANUNU'NDA
CUMHURİYET SAVCISI MODELİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
MAHMUT KENANOĞLU

Bu tez 18./02./2011 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği/Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı: Prof. Dr. M. Bedri ERYILMAZ

Üye: Doç. Dr. Mehmet ARICAN

Üye: Yrd. Doç. Dr. Cemalettin
KARADAŞ

T.C.
POLİS AKADEMİSİ BAŞKANLIĞI
GÜVENLİK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yol ve yardıma başvurmaksızın yazdığımı, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlardan her seferinde yollama yaparak yararlandığımı belirtir; bunu şerefimle beyan ederim.

Enstitü veya başka herhangi bir mercii tarafından belli bir zamana bağlı kalmaksızın, tezimle ilgili bu beyana aykırı bir durumun tespit edilmesi durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara katlanacağımı bildiririm.

18.02.2011

Mahmut KENANOĞLU

ÖZET

Kenanoğlu, Mahmut, (2011), 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda Cumhuriyet Savcısı Modeli, Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Prof. Dr. Mesut Bedri Eryılmaz, 108 sayfa.

CMK ile Cumhuriyet Savcılığı yeni bir statü kazanmıştır. CMUK döneminde Cumhuriyet savcılarının doktrinde soruşturmanın beyi, patronu veya kralı yakıştırması yapılmakta idi. Ancak CMK ile Cumhuriyet savcıları artık soruşturmanın imparatoru haline gelmişlerdir.

Yüksek lisans tezi niteliğindeki bu tezin amacı, görev ve yetkileri CMK ve 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kurulu, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanunu'nda belirtilen Cumhuriyet Savcılığı kurumunun, ülkemizdeki tarihi gelişimine eğilmek, eski ve yeni düzenlemelerinden bahsetmek ve nihayetinde yenilenmiş kurumun uygulamadaki yerini ortaya koyarak savcılarının soruşturmalarda etkinlikleri artırıp arttırmadıklarını belirtmektir.

Belirtilen amaç çerçevesinde çalışmamız üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; Cumhuriyet Savcılığının tanımı, ülkemizdeki tarihi gelişimi, hukuki niteliği, yapısı ve özellikleri ile diğer yargılama süreçleri ile olan ilişkileri, ikinci bölümde; CMUK'ta Cumhuriyet savcısının görev ve yetkileri, üçüncü bölümde ise CMK'da Cumhuriyet savcısının görev ve yetkileri ayrıntılı şekilde incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet savcısı, CMK, CMUK, soruşturma.

ABSTRACT

Kenanoğlu, Mahmut, (2011), Search: The Model of Public Prosecutor in the Turkish Criminal Procedure Law No: 5271, MA Dissertation, Supervisor: Prof. Dr. Mesut Bedri Eryılmaz, 108 pages.

The Public prosecutor has gained a new status by the Criminal Procedure Law No. 5271. In the period of previous Criminal Procedure Law, prosecutors were called as lord, boss or the king of the investigation. However, with the new Criminal Procedure Law, prosecutors have become the emperor of the investigation.

The aim of this thesis as being the master thesis is to explain the history of the institution of prosecution in our county, to talk about the previous and the new arrangements and ultimately to show the location of practice of the renewed institution for learning whether public prosecutors increase their efficiency in investigations or not.

The study is composed of three parts. In the first part, the definition, development of history, properties and construction of the prosecution; in the second part, duties and authorities of prosecutor in the previous Criminal Procedure Law; in the third part, duties and authorities of prosecutor in the new Criminal Procedure Law have been searched.

Key Words: Public prosecutor, The New Criminal Procedure Law, investigation.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	I
ABSTRACT.....	II
İÇİNDEKİLER	III
KISALTMALAR	VII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SAVCILIĞIN TANIMI, ÜLKEMİZDEKİ TARİHİ GELİŞİMİ VE ÖRGÜTLENMESİ, HUKUKİ NİTELİĞİ, ÖZELLİKLERİ VE DİĞER YARGILAMA SÜJELERİ İLE İLİŞKİLERİ

1.1. TANIMI	4
1.1.1. Savcı ve Savcılık Makamı.....	4
1.1.2. Savcılık Makamının Ülkemizdeki Tarihi Gelişimi.....	5
1.1.2.1. Osmanlı Döneminde	5
1.1.2.2. Cumhuriyet Döneminde	6
1.1.3. Ülkemizde Savcılığın Örgütlenmesi	8
1.1.3.1. Adli Yargıda Savcılık Örgütlenmesi.....	8
1.1.3.2. Bölge Adliye Mahkemelerinde Savcılık Örgütlenmesi.....	8
1.1.3.3. Yargıtay'da Savcılık Örgütlenmesi.....	9
1.1.3.4. İdari Yargıda Savcılık Örgütlenmesi.....	9
1.1.3.5. Askeri Yargıda Savcılık Örgütlenmesi.....	10
1.1.3.6. Sayıştay'da Savcılık Örgütlenmesi.....	10
1.1.3.7. Anayasa Mahkemesi'nde Savcılık Örgütlenmesi.....	11
1.2. SAVCILIKIN HUKUKİ NİTELİĞİ.....	11
1.2.1. Genel Olarak.....	11
1.2.2. Doktrindeki Farklı Görüşler.....	12
1.2.2.1. Savcılığın İdari Niteliğe Sahip Olması.....	12

1.2.2.2. Savcılığın Yargısal Niteliğe Sahip Olması.....	14
1.2.2.3. Savcılığın Adalet Organı Niteliği.....	14
1.3. SAVCILIK KURUMUNUN ÖZELLİKLERİ.....	15
1.3.1. Birlik ve Bölünmezlik.....	15
1.3.2. İdari Anlamda Hiyerarşiye Tabi Olma Özelliği.....	15
1.3.3. Savcının Bağımsızlığı.....	16
1.3.4. Savcının Teminatı.....	17
1.3.5. Savcının Tarafsızlığı.....	19
1.4. SAVCININ DİĞER YARGILAMA SÜJELERİ İLE İLİŞKİLERİ..	21
1.4.1. Genel Olarak.....	21
1.4.2. Savcı ile Karar Makamı İlişkisi.....	21
1.4.3. Savcı ile Sanığın İlişkisi.....	21
1.4.4. Savcı ile Katılan İlişkisi.....	22

İKİNCİ BÖLÜM

1412 SAYILI CEZA MUHAKEMELERİ USULÜ KANUNU'NDA CUMHURİYET SAVCISININ GÖREV VE YETKİLERİ

2.1. GENEL OLARAK.....	23
2.2. ARAŞTIRMA VE SORUŞTURMA YAPMAK.....	23
2.3. KAMU DAVASI AÇMAK VE YÜRÜTMEK.....	37
2.4. KANUN YOLLARINA BAŞVURMAK.....	30

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

5271 SAYILI CEZA MUHAKEMESİ KANUNU'NDA CUMHURİYET SAVCISININ GÖREV VE YETKİLERİ

3.1. GENEL OLARAK.....	31
3.2. ARAŞTIRMA VE SORUŞTURMA YAPMAK.....	32

3.2.1. Genel Olarak.....	32
3.2.2. Cumhuriyet Savcısının Araştırma ve Soruşturma İşlemleri...	33
3.2.2.1. Cumhuriyet Savcısının Suçu Öğrenme Şekilleri.....	33
3.2.2.1.1 İhbar.....	33
3.2.2.1.2.Şikâyet.....	34
3.2.2.1.3 Kamu Kurumlarının Suç Duyuruları.....	35
3.2.2.2. Şüpheli İfadesi Alma.....	35
3.2.2.3. Suçtan Zarar Görenleri Dinleme.....	36
3.2.2.4. Keşif Yapma.....	37
3.2.2.5. Yer Gösterme.....	37
3.2.2.6. Bilirkişiye Başvurma.....	38
3.2.2.7. Ölü Muayene ve Otopsi İşlemi.....	38
3.2.2.8. DNA İncelemesi İşlemi.....	40
3.2.2.9. Beden Muayenesi, Şüpheli veya Diğer Kişilerin Vücudundan Örnek Alınması İşlemi.....	41
3.2.2.10. Gözlem Altına Alma İşlemi.....	42
3.2.3. Cumhuriyet Savcısının Koruma Tedbirlerindeki Rolü.....	43
3.2.3.1. Yakalama İşlemi.....	43
3.2.3.2. Gözaltına Alma İşlemi.....	44
3.2.3.3. Zorla Getirme İşlemi.....	45
3.2.3.4. Tutuklama İşlemi.....	46
3.2.3.5. Adli Kontrol İşlemi.....	49
3.2.3.6. Arama İşlemi.....	50
3.2.3.7. Elkoyma İşlemi.....	53
3.2.3.8. İletişimin Tespiti, Dinlenmesi, Kayda Alınması ve Teknik Takip İşlemleri.....	54
3.2.3.9. Gizli Soruşturmacı Görevlendirme İşlemi.....	56
3.3. KAMU DAVASI AÇMAK VE YÜRÜTMEK.....	57
3.3.1. Genel Olarak.....	57
3.3.2. Soruşturmada Sonuç Çıkarma İşlemleri.....	57
3.3.2.1. Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar Verme İşlemi.....	57
3.3.2.2. Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi İşlemi.....	63
3.3.2.3. Kamu Davasının Açılması İşlemi.....	64

3.3.2.4. Görevsizlik ve Yetkisizlik Kararı Verme İşlemleri.....	68
3.3.3. Kovuşturma Aşamasındaki İşlemler.....	69
3.3.3.1. Duruşmalarda İddia Makamını Temsil Etmek.....	69
3.3.3.2. Duruşmada Delil Sunmak ve Mütalaa Vermek.....	70
3.3.3.3. Cumhuriyet Savcısının Duruşmada Kürsüdeki Konumu...	73
3.4. KANUN YOLLARINA BAŞVURMAK	75
3.4.1. Genel Olarak.....	75
3.4.2. İtiraz.....	76
3.4.3. İstinaf.....	78
3.4.4. Temyiz.....	80
3.4.5. Kanun Yararına Bozma.....	82
3.4.6. Yargılamanın Yenilenmesi.....	83
SONUÇ	84
KAYNAKÇA	92
EKLER	97

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AÖAY	: Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği
As.YUK	: Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu
AYİM	: Askeri Yüksek İdare Mahkemesi
CMK	: 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu
CMUK	: 1412 Sayılı Ceza Muhakemeleri Usul Kanunu
DK	: Danıştay Kanunu
EGM	: Emniyet Genel Müdürlüğü
HSK	: Hâkimler ve Savcılar Kanunu
HSYK	: Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu
m.	: Madde
PVSK	: Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu
SK	: Sayıştay Kanunu
UY	: Uzlaşma Yönetmeliği
UYAP	: Ulusal Yargı Ağı Projesi
v.d.	: ve diğerleri
vd.	: ve devamı
TCK	: Türk Ceza Kanunu

GİRİŞ

Ceza yargılamasında iddia, savunma ve yargılama mercii olmak üzere üç suje bulunmaktadır. İddia makamı olan Cumhuriyet Savcılığının ceza yargılamasındaki görevi bir suç şüphesinin ortaya çıkması üzerine soruşturma yaparak, bu soruşturmanın sonucunda yeterli şüphe oluşması halinde uyuşmazlığı yargılama makamı olan mahkeme önüne düzenleyeceği bir iddianame ile getirmek, orada vereceği mütalaalarla iddiasını sürdürmek ve bu şekilde maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasına yardımcı olmaktır.

Ceza yargılamasının ilk aşaması olan soruşturma evresi, Cumhuriyet savcısının en etkili olduğu evredir. Bu etkinliği 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu (Bundan sonra CMK olarak anılacak) ile daha da artmıştır. Kovuşturma evresinde ise, hâkimlerin ağırlığı ve etkinliği artarken savcının, silahların eşitliği ilkesi gereğince savunma makamı ile eşit konumda olması, özellikle savunma makamı tarafından istenmekte ve Avrupa Birliği Komisyonu tarafından da bu konudaki talepler desteklenmektedir.

CMK, 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kanun yürürlüğe girmeden önce ise 25 Mayıs 2005 tarihinde kanunda değişiklikler yapılmıştır. Daha sonra ise 5560 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun ile CMK’ da değişiklikler yapılmış, ayrıca 5728 sayılı Temel Ceza Kanunlarına Uyum Amacıyla Çeşitli Kanunlarda ve Diğer Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunla birçok kanunda değişiklikler yapılırken CMK’ yı da etkileyen hükümler getirilmiştir.

Yapılan bu değişikliklerle tamamen yenilenen CMK’nın yürürlüğe girmesiyle birlikte ortaya çıkan sorunların önemli bir bölümü giderilmeye çalışılmıştır.

CMK ile soruşturma aşaması bakımından oldukça farklı bir sisteme geçilmiştir. Artık yapılması gereken işlemlerin tamamen modern kurallara uygun ve eskisine göre daha ayrıntılı yapılması gerekmektedir. Bu durum da daha fazla ve nitelikli personelin bulunmasıyla yapılabilecektir. Yetersiz sayıda bulunan hâkim, savcı ve kolluk, bu sisteme göre ağır iş yükü altına girmiştir. CMK’ nın getirdiği bu sistemin yerleşmesi ise hâkim, savcı ve diğer personelin sayılarının arttırılması ve adliyeye gelebilecek soruşturma evraklarının alternatif çözüm yöntemleri ile azaltılması ile mümkün olacaktır.

CMK ile Cumhuriyet Savcılığı yeni bir statü kazanmıştır. 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu (Bundan sonra CMUK olarak anılacak) döneminde Cumhuriyet savcılarına doktrinde soruşturmanın beyi, patronu veya kralı yakıştırmaları yapılmakta idi. Ancak CMK ile Cumhuriyet savcılarının artık soruşturmanın imparatoru haline geldikleri yorumu yapılmıştır.

CMK'nın 160. maddesinin 2. fıkrası Cumhuriyet savcısının yeni konumunu ve temel görevinin niteliklerini "Cumhuriyet savcısı, maddi gerçeğin araştırılması ve adil bir yargılamanın yapılabilmesi için, emrindeki adli kolluk görevlileri marifetiyle, şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza altına almakla ve şüphelinin haklarını korumakla yükümlüdür." diyerek belirlemiştir.

Bu yeni hükümden anlaşılacağı üzere, Cumhuriyet savcısı iddia görevini, eski anlayışın aksine ağırlıklı olarak şüpheli veya sanığın aleyhine olacak şekilde yapamayacaktır. Aksine, soruşturma aşamasında şüphelinin haklarını korumak amacıyla onun lehine olabilecek tüm delilleri de toplayacak veya emrindeki kişilere toplatacaktır. Böylece, şüpheli veya sanığın hem lehine hem de aleyhine olarak soruşturma işlemlerini yapmak durumunda olan Cumhuriyet savcısının yeni ceza yargılaması sistemimizde artık taraf sayılamayacağı açık bir şekilde ortaya çıkmıştır.

CMUK'un 148. maddesi kamu davasını açmak görevini Cumhuriyet savcısına verirken, "ceza takibini gerektirecek hususlarda yeterli delil mevcut ise" Cumhuriyet savcısının kamu davasını açmakla yükümlü olduğunu öngörmekteydi. Aynı maddenin 3. fıkrası ise, Adalet Bakanının Cumhuriyet savcısına kamu davasını açması için emir verebileceğini, keza valilerin de kamu davasının açılmasını illerindeki Cumhuriyet savcılarında isteyebileceklerini, Cumhuriyet savcısı haklı sebepler göstererek bu talebi kabul etmezse valinin müracaatı üzerine Adalet Bakanının yetkisini kullanarak davayı açtırabileceğini kabul etmişti. İşte CMK bu gibi düzenlemeleri kaldırarak soruşturmanın karar merkezini teke indirmiş ve Cumhuriyet savcısını soruşturmanın en etkili süjesi yapmıştır.

Bu konuyu CMK'nın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren CMUK dönemine göre Cumhuriyet savcılarının konumunda ne gibi değişiklikler olduğunu göstermek amacıyla seçtik. Ayrıca mesleki tecrübelerimizin çalışmaya zenginlik katacak olması ise bu konuyu tez konusu olarak seçmemizde en büyük etken olmuştur.

Yüksek lisans tezi niteliğindeki bu tezin amacı ise, görev ve yetkileri CMK ve 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanunu'nda belirtilen Cumhuriyet Savcılığı kurumunun, ülkemizdeki tarihi gelişimine eğilmek, eski ve yeni düzenlemelerinden bahsetmek ve nihayetinde yenilenmiş kurumun uygulamadaki yerini ortaya koyarak Cumhuriyet savcılarının CMUK dönemine göre yeni dönemde soruşturmalardaki etkinliklerini arttırıp arttırmadıklarını belirtmektir.

Cumhuriyet Savcılığı kurumunu ve bu kurumun temsilcisi olan Cumhuriyet savcısının görev ve yetkileri incelenirken, doktrindeki görüşler belirtilerek, bu konudaki eski ve mevcut düzenlemeler ile bu düzenlemelerin getirdiği yenilikler ele alınarak mevcut uygulamaya yer verilmiştir.

Belirtilen amaç çerçevesinde çalışmamız üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; Cumhuriyet Savcılığının tanımı, ülkemizdeki tarihi gelişimi, hukuki niteliği, yapısı ve özellikleri ile diğer yargılama süreçleri ile olan ilişkileri, ikinci bölümde; CMUK'ta Cumhuriyet savcısının görev ve yetkileri, üçüncü bölümde ise CMK'da Cumhuriyet savcısının görev ve yetkileri ayrıntılı şekilde incelenmiştir.

Sonuçta görülecektir ki CMK ile Cumhuriyet savcılarının soruşturmadaki etkinliği artmış ve artık tek karar merkezi durumuna gelmişlerdir.

BİRİNCİ BÖLÜM

SAVCILIĞIN TANIMI, ÜLKEMİZDEKİ TARİHİ GELİŞİMİ VE ÖRGÜTLENMESİ, HUKUKİ NİTELİĞİ, ÖZELLİKLERİ VE DİĞER YARGILAMA SÜJELERİ İLE İLİŞKİLERİ

1.1. TANIMI

1.1.1. Savcı ve Savcılık Makamı

Savcılık, ceza yargılamasında iddia görevini yapan makam olup kamu adına ceza davası açan bir mercidir. Ceza yargılaması sonucunda kolektif hükme varılır. Kolektif hüküm ya da kolektif yargılama yapma metodu, hüküm verme faaliyetine katılacak süjelere karşılıklı olarak düşüncelerini bildirme imkânını tanır. Bunu sağlayan sisteme ise "çelişme sistemi" denir. Nitekim karşıt düşüncelerin sentezi ve böylece şüphenin yenilmesi anlamına gelen kolektif hüküm, yanlışın elbirliği ile düzeltilmesini, yani gerçek konusunda kolektif düşüncüyü ifade eder. Çelişme, en basit anlamı ile yargılama süjelerinden her birisinin, kendi düşüncesini, tekrar düşünölmek üzere diğler süje önüne arz etmesidir. Bir süjenin kendi tezini, anti-tez savunucusu olan karşı tarafın önüne sermesinin tek sebebi gerçek konusundaki kendi düşüncesini karşı tarafın zihninde canlandırmaktır.¹

Savcı ise, ceza yargılaması içinde iddia faaliyetini yürüten süjedir. Ceza yargılamasında süje kendine has statüsü olan, yargılama sürecinde tek başına işlem yapabilen ve taleplerde bulunabilen kişidir.²

Savcı, yargılama içinde iddia görevini yerine getiren süje olarak sonuçta adalete hizmet eden kişidir. Bu makamdaki görevliye de savcı, ölkemizde ise Cumhuriyet savcısı adı verilmiştir. Cumhuriyet savcısı toplumda suçun işlenmesiyle bozulan dengenin tekrar kurulmasında, suçluların yakalanarak yargılama makamı

¹ Keyman, Selahattin, (1970), *Ceza Muhakemesinde (Asıl Ceza Muhakemesinde) Savcılık*, Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Faköltei Yayınları, s. 16.

² Centel, Nur ve Zafer, Hamide, (2010), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 7. Baskı, İstanbul: Beta Yayınevi, s. 102.

önüne çıkartılmasında ve cezalandırılmasında büyük katkısı olan bir süjedir.³ Savcılar bu görevi, toplumsal barışı sağlamakla yükümlü olan devlet ve kamu adına yerine getirirler. Bu nedenledir ki, *Cumhuriyet'in savcısı* olarak adlandırılırlar.⁴

Tanım olarak ise Cumhuriyet savcısı; ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hali öğrenir öğrenmez, kamu adına soruşturma işlemlerine başlamak, şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplamak ya da toplamak, yeterli şüphe oluşturan delilleri topladığında kamu davası açmak üzere iddianame düzenlemek, düzenlediği iddianamenin iade edilmemesi halinde kamu davasını yürütmek yani duruşmalara katılmak ve nihayet mahkemenin verdiği kararları yerine getirmek zorunda olan bir kamu görevlisidir.⁵

1.1.2. Savcılık Makamının Ülkemizdeki Tarihi Gelişimi

1.1.2.1. Osmanlı Döneminde

Osmanlı'da önceden suç işleyenleri bulup yakalamak, bunları mahkemeye sevk etmek ve mahkemece verilen kararları infaz etmek, başta Çavuşbaşı olmak üzere Asesbaşı ve Subaşılar verilmiş bir görevdi. Ancak bunlar bir nevi infaz savcısı gibi çalışmakla beraber, Çavuşbaşının görevi, suçlunun mahkemeye sevk ile bitmekteydi.⁶

Osmanlı'da asıl anlamda Savcılıkların kuruluşu Tanzimat sonrasına rastlamaktadır. 1840 tarihli Kanun-i Ceza ve 1851 tarihli Kanun-i Cedid diye anılan ceza kanunlarının yetersizliği nedeniyle 1858 tarihli kanunda savcılık teşkilatının kurulmasını gerektiren hükümler yer almaktaydı. Hükümete karşı işlenen suçlar ile şahıslara karşı işlenip de kamu düzenini bozan suçların takibi devlete verilmişti. Ancak devlet adına soruşturmayı kimin yapacağı belli değildi.⁷

Ülkemizde batı sistemine uyum sağlama ve bu yolla batılılaşma sürecinin yaşanmaya başladığı 19. yüzyıldan itibaren yargı sistemi de bu gelişmeden

³ Yurtcan, Erdener, (2002), *Cumhuriyet Savcısının ve Ceza Yargıcının El Kitabı*, 2. Baskı, Ankara: Adalet Bakanlığı, s. 2.

⁴ Centel ve Zafer, (2010), a.g.e., s. 103.

⁵ Öztürk, Bahri v.d., (2010), *Ana Hatlarıyla Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara: Seçkin Yayınevi, s. 155- 156.

⁶ Keyman, (1970), a.g.e., s. 63.

⁷ a.g.e., s. 63.; Üçok, Coşkun, (1964), "Savcılıkların Avrupa Hukukunda Gelişmesi ve Türkiye'de Kuruluşu", *Ord. Prof. Sabri Şakir Ansay'ın Hatırasına Armağan*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, s. 44-45.

etkilenmiştir. 1876 tarihli Kanuni Esasinin 91. maddesinde ceza yargılamasında bir Savcılık teşkilatının kurulacağı öngörülmüştür. Anayasanın ilanından üç yıl sonra yürürlüğe giren 1879 tarihli Mehakimi Nizamiyenin Teşkilatı Kanun-i Muvakkat ile Nizamiye Mahkemeleri kurulmuştur. Bu kanun ile de Osmanlı’da mahkemelerin yanında savcılık teşkilatının kurulduğu ve savcılarının adliye nezaretinin emri altında görev yapacakları açıklanmış ve savcılarının ceza işlerindeki vazifelerinin Ceza Usul-i Muhakeme Kanununda gösterildiği belirtilmiştir.⁸

Osmanlı’da bugünkü anlamda Savcılık, 1879 yılında Fransız Ceza Muhakemesi Kanununun neredeyse tümü ile çevirisinden oluşan Usul-ü Muhakemat-ı Cezaiye Kanunu Muvakkat’in yürürlüğe girmesi ile kurulmuştur. Anılan kanun ile savcılara suçları araştırma ve soruşturma görevi yüklenmiştir.⁹

Bu şekilde 1879 yılında görev ve yetkileri kanunla belirtilmiş savcılık örgütü kurulmuştur. Ayrıca bu kanunla savcılarının kovuşturma mecburiyeti de açıkça belirtilmiştir.¹⁰

1.1.2.2. Cumhuriyet Döneminde

İlk derece mahkemeleri yanındaki Savcılık Teşkilatının kuruluşu, 469 sayılı Mehakimi Şer’iye’nin İlgasına ve Mehakim Teşkilatına Ait Ahkamı Muadil Kanunun 05.05.1926 tarihli 825 sayılı kanunla değişmesi ile olmuştur. Bu şekilde 825 sayılı Ceza Kanununun Mevkii Mer’iyete Vaz’ına Müteallik Kanun ile Usul-ü Muhakemat-ı Cezaiye Kanunu Muvakkat yürürlükten kaldırılmış ve bugünkü savcılık teşkilatının kuruluş yapısı belirlenmiştir. 825 sayılı Ceza Kanununun Mevkii Mer’iyete Vaz’ına Müteallik Kanunun 28. maddesinde “Her Asliye Mahkemesi nezdinde bir müddeiumumi ile lüzumu kadar müddeiumumi muavini bulunur...” yani “Her Asliye Mahkemesi nezdinde bir savcı ile yeteri kadar savcı yardımcısı bulunur” demek suretiyle günümüzdeki savcılık teşkilatının esasını ortaya koymuştur.¹¹ Ancak savcı yardımcılığı unvanı, 12.02.1989 tarih ve 360 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin geçici maddesi ile 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar

⁸ Yurtcan, Erdener, (1988), *Ceza Yargılaması Hukuku*, İstanbul, s. 130.

⁹ Bardak, Cengiz, (1996), *Ceza Muhakemesinde Hazırlık Soruşturması*, Ankara: Yetkin Yayınevi, s. 73.

¹⁰ Centel ve Zafer, (2010), a.g.e., s. 104.

¹¹ Güneş, Umut, (2008), “Savcılığın Tarihsel Gelişimi”, *Adalet Dergisi*, S. 30, s. 241.

Kanunu'ndan çıkartılarak uygulamada yerini *Cumhuriyet savcılığı* unvanına bırakmıştır.¹²

Bugün itibarıyla Savcılık, Asliye Mahkemesi esas alınarak teşkilatlanmıştır. Her Asliye Ceza Mahkemesi yanında Savcılık Teşkilatı kurulmuştur. Ağır Ceza Mahkemesi yanında ise Başsavcılık Teşkilatı bulunmaktadır. Savcılık Teşkilatında Cumhuriyet başsavcısı ile birden fazla Cumhuriyet savcısı olmasına rağmen Savcılık, teşkilat olarak küldür ve tektir.

Savcılık Teşkilatını gerek dışarıya karşı gerek yanında kurulu olduğu mahkemeler önündeki iş ve işlemlerde başında bulunan Cumhuriyet başsavcısı temsil etmektedir. Başsavcılık bünyesinde görev yapan Cumhuriyet savcıları ilgili mahkemeler önündeki iş ve işlemlerinde Cumhuriyet başsavcılığını temsilen ve başsavcılık adına hareket ederler.

Ağır Ceza Mahkemelerinin çok üyeli olması ve ağır cezalı davalara bakması nedeniyle daha üst dereceli ve ayrı bir mahkeme olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle Ağır Ceza Mahkemesi yanında yer alan Savcılık, Ağır Ceza Mahkemesinin yargı çevresi içindeki Asliye Ceza Mahkemesi yanında yer alan Savcılıkların üst savcılığı durumundadır. Dolayısıyla bu üst Savcılığın Asliye Ceza Mahkemesi yanındaki savcıların üzerinde denetim ve gözetim yetkisi vardır.¹³

Ağır Ceza Mahkemesi yanındaki Cumhuriyet savcılarının, o mahkemenin yargı çevresinde yer alan mülhakat Asliye Ceza ve Sulh Ceza Mahkemelerinde dava açma yetkileri bulunmamakla beraber, adı geçen mahkemelerin kararlarına karşı kanun yollarına müracaat etme yetkileri vardır.

Sulh Ceza Mahkemeleri yanında ise Savcılık Teşkilatı yoktur. Bununla beraber, savcının mevcut olmaması Sulh Ceza Mahkemesinde görülen davaların savcı tarafından açılmadığı anlamına gelmemektedir. Bu davaları da Asliye Ceza Mahkemesi yanındaki savcı açmaktadır. Ancak bu mahkemenin verdiği kararlara

¹² Centel ve Zafer, (2010), a.g.e., s. 104; Yenisey, Feridun, (1987), *Uygulanan ve Olması Gereken Ceza Muhakemesi, Hazırlık Soruşturması ve Polis*, İstanbul: Beta Yayınevi , s. 64.

¹³ Ünver, Yener ve Hakeri, Hakan, (2010), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 3. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi, s. 189; Güneş, (2008), a.g.m., s. 245.

karşı, Asliye Ceza Mahkemesi yanındaki savcılar ile üst Ağır Ceza Mahkemesi yanındaki savcılar kanun yoluna başvurabilmektedir.¹⁴

Uygulamada Sulh Ceza ve Asliye Ceza Mahkemelerinden verilen kararlara karşı yargı çevresinde bulunan savcılar tarafından kanun yoluna başvurulmakla beraber, bu kararlar üst Ağır Ceza Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığına “görüldü” işlemi yapılmak üzere gönderilmekte ve buradaki savcılar tarafından da kararlara karşı kanun yoluna başvurulabilmektedir.

1.1.3. Ülkemizde Savcılığın Örgütlenmesi

1.1.3.1. Adli Yargıda Savcılık Örgütlenmesi

5235 sayılı kanunun 16. maddesinde mahkeme kuruluşu bulunan her il merkezi ve ilçede o il veya ilçenin adı ile anılan bir Cumhuriyet Başsavcılığının kurulacağı, Cumhuriyet Başsavcılığında bir Cumhuriyet başsavcısı ve yeteri kadar Cumhuriyet savcısının bulunacağı hükme bağlanmıştır.¹⁵

Bu düzenleme ile adliye teşkilatı bulunan tüm il merkezleri ile ilçe merkezlerindeki Cumhuriyet Savcılıkları Cumhuriyet Başsavcılığına dönüştürülmüştür.

Görüldüğü üzere, yeni düzenleme ile ilk derece mahkemelerinin yanında bulunan Savcılığın teşkilat yapısında fazla bir değişiklik yapılmamıştır. Sadece Ağır Ceza Mahkemelerinin bulunmadığı yerlerdeki Savcılıklar Cumhuriyet Başsavcılığı olarak değiştirilmiştir. Örneğin: Mazıdağı Cumhuriyet Başsavcılığı.

Ağır Ceza Mahkemesi Cumhuriyet başsavcısının, Ağır Ceza Mahkemesinin yargı çevresindeki ilçelerde görevli Cumhuriyet başsavcısı, Cumhuriyet başsavcıvekilleri ve Cumhuriyet savcıları üzerindeki gözetim ve denetim yetkisi aynen devam etmektedir.

1.1.3.2. Bölge Adliye Mahkemesi’nde Savcılık Örgütlenmesi

Her Bölge Adliye Mahkemesinde bir Cumhuriyet Başsavcılığı bulunur. Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığı, Cumhuriyet başsavcısı ve yeteri kadar

¹⁴ Keyman, (1970), a.g.e., s. 65; Güneş, (2008), a.g.m., s. 244.

¹⁵ Centel ve Zafer, (2010), a.g.e., s. 105.

Cumhuriyet savcısından oluşur. En kıdemli Cumhuriyet savcısı, Cumhuriyet başsavcivekili olarak görev yapar (5235 Sayılı Kanun m. 30).

Bölge Adliye Mahkemelerindeki Cumhuriyet savcıları, mahkemeye gelen ceza davalarına ilişkin kararlara ait dosyalardan kendilerine tevdi edilenleri inceleyerek yazılı düşüncelerini bildirmek ve yapılacak duruşmalara katılmakla görevlidirler. Bu mahkemede çalışan Cumhuriyet savcılarının ilk derece mahkemelerinden verilen kararlara karşı temyiz yoluna gitme hakları yoktur. Ayrıca ilk derece mahkemeleri yanında çalışan Cumhuriyet savcıları üzerinde gözetim ve denetim hakları da bulunmamaktadır.¹⁶

1.1.3.3. Yargıtay'da Savcılık Örgütlenmesi

Yargıtay'da Savcılık Yargıtay Cumhuriyet başsavcısı tarafından temsil edilmektedir. Yargıtay Cumhuriyet başsavcısının Yargıtay Cumhuriyet savcıları üzerinde gözetim ve denetim hakkı vardır. Ancak ilk derece mahkemelerinin kararlarına karşı kanun yollarına başvurma yetkileri ve ilk derece mahkemeleri yanında yer alan Savcılıklar üzerinde gözetim ve denetim yetkileri yoktur.¹⁷

Yargıtay Cumhuriyet başsavcısı Anayasa Mahkemesi'nde ve Yargıtay Ceza Genel Kurulunda iddia makamını temsil eder ve duruşmalara katılır.¹⁸ Yargıtay savcılarının görevi ise kendilerine tevdi edilen dosyalar hakkında tebliğname düzenlemektir.

1.1.3.4. İdari Yargıda Savcılık Örgütlenmesi

İdari yargıda bulunan ilk derece mahkemeleri olarak kabul edilen İdare ve Vergi Mahkemelerinde Savcılık makamı bulunmamaktadır. Ancak idari yargıda en üst mahkeme olarak kabul edilen ve Anayasada da bu şekilde yer alan Danıştay'da savcılık makamı bulunmaktadır.

Danıştay'da bir başsavcı ve yeteri kadar savcı bulunmaktadır. Danıştay Başsavcısı en az sekiz yıl Danıştay üyeliği yapmış kişiler arasından Danıştay Genel Kurulunca seçilmektedir. Danıştay savcıları ise beş yıl meslekte hizmet etmiş idari yargı hâkimleri içinden HSYK tarafından seçilmektedir (DK m. 10- 11).

¹⁶ Güneş, (2008), a.g.m., s. 246.

¹⁷ Arıcan, Mehmet, (2009), *Ceza Adaleti*, Ankara: Seçkin Yayınları, s. 126.

¹⁸ Güneş, (2008), a.g.m., s. 245.

Danıştay Başsavcısı dava dosyalarını uygun göreceği görev ayırımına göre savcılara havale eder. Düşüncelerinin vaktinde bildirilmesini ve savcılar ile Başsavcılıkta görevli diğer memurların devamlarını ve intizamla çalışmalarını sağlar, gelen dosyaların kaydı ve saklanması ile işi bitenlerin ilgili yerlere geciktirilmeden gönderilmesi için gerekli tedbirleri alır (DK m. 60). Danıştay savcıları ise kendilerine havale olunan dosyaları başsavcı adına incelerler ve düşüncelerini, davalarda bir ay, yürütmenin durdurulması isteminde iki gün içinde gerekçeli ve yazılı olarak verirler (DK m. 61).

1.1.3.5. Askeri Yargıda Savcılık Örgütlenmesi

Askeri yargıda Savcılık, Askeri Yargıtay, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi ve Askeri Mahkemeler nezdinde temsil edilmektedir.

Askeri Yargıtay'da Savcılık makamını, başsavcı temsil etmektedir. Başsavcının görevleri; Askeri mahkemelerden verilen ve Askeri Yargıtay'da incelenmeksizin kesinleşen karar ve hükümlerde kanuna aykırılık nedeniyle bozulması talebiyle Milli Savunma Bakanı tarafından verilen yazılı emir üzerine, tebliğname düzenlemek ve dosyayı Askeri Yargıtay Başkanlığı'na vermek (As.YUK m.243), daire kararlarına karşı itiraz etmek (As.YUK m.224), karar düzeltme talebinde bulunmak, Askeri Yargıtay'daki duruşmalı davalara katılarak iddia makamını temsil etmektir (As.YUK m.219).

AYİM' de ise başsavcı, açılan idari davalarda düşüncesini bildirmekle yükümlüdür. Davanın açıldığı daire tarafından yapılan ilk inceleme sonucunda eksiklik bulunmuyorsa, dava ile ilgili düşüncesini bildirmesi için dosya Başsavcılığa gönderilir. Başsavcı kendisine gelen dava dosyalarını, uygun göreceği görev ayırımına göre savcılara havale eder. Savcılar da kendilerine gönderilen dava dosyaları hakkında otuz gün içinde, başsavcı adına düşüncelerini gerekçeli ve yazılı olarak dosyanın gideceği daireye gönderilmek üzere başsavcıya sunarlar (1602 sayılı AYİM kanunu).

1.1.3.6. Sayıştay'da Savcılık Örgütlenmesi

Sayıştay başsavcısı ve savcıları, Sayıştay Başkanının görüşü alınmak suretiyle Maliye Bakanlığınca yapılacak teklif üzerine ortak kararname ile atanırlar (SK m. 18) Başsavcı, Başsavcılığa intikal eden yargılamaya esas raporları, temyiz konusu

dosyaları ve diğer işleri savcılara havale eder. İlama ilişkin yargılamaya esas raporları hazırlayan denetçiler tarafından yapılan temyiz istemini gerçekleştirir veya temyiz isteminde bulunmama gerekçesini, ilgili denetçiye bildirilmek üzere Başkanlık makamına sunar. İlamların infazını izler ve bu hususla ilgili gerekli işlemleri yapar. Savcı ise kendisine havale edilen yargılamaya esas raporları, temyiz konusu dosyaları ve diğer işleri inceleyerek düşüncesini gerekçeli olarak bildirir. Oy hakkı bulunmamak üzere hesap yargılamasına katılır ve görüşünü açıklar (SK m. 33).

1.1.3.8. Anayasa Mahkemesi'nde Savcılık Örgütlenmesi

Anayasa Mahkemesinde Savcılık Makamı bulunmamaktadır. Anayasa Mahkemesinin görevi kendisine Anayasa ve ilgili kanunlarla verilen görevleri yerine getirmektir.

Buna göre Anayasa Mahkemesi, Cumhurbaşkanını, TBMM Başkanını, Bakanlar Kurulu üyelerini, Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay, Askeri Yargıtay, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Başkan ve üyelerini, Başsavcılarını, Cumhuriyet Başsavcivekilini, HSYK ve Sayıştay Başkan ve üyelerini, Genelkurmay Başkanı, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanları ile Jandarma Genel Komutanını görevleriyle ilgili suçlardan dolayı Yüce Divan sıfatıyla yargılar (1982 Anayasası m. 148). Yüce Divanda, savcılık görevini Yargıtay Cumhuriyet başsavcısı veya Cumhuriyet başsavcivekili yapar. Bu görev Cumhuriyet başsavcısı'na Anayasa ile verilmiştir.

Cumhuriyet başsavcısının ayrıca Anayasa Mahkemesi'nde siyasi partilerin kapatılması için dava açma ve bu davada iddia makamını temsil etme görevi vardır (1982 Anayasası m. 69). Ancak Yüce Divan'da Savcılık Makamını işgal eden Cumhuriyet başsavcısına, bu mahkemenin görevine giren suçlarda dava açma yetkisi tanınmamıştır. Yetkili kurulların kamu davası açılma kararı iddianame yerine geçmektedir. Başsavcının yaptığı iş ise şeklidir. Onun kamu davası açılması kararını değiştirebilmesi mümkün değildir.¹⁹

1.2. SAVCILILIĞIN HUKUKİ NİTELİĞİ

1.2.1 Genel Olarak

¹⁹ Ergun, Özbudun, (1998), *Türk Anayasa Hukuku*, Ankara: Yetkin Yayınevi, s. 348.

Savcının yürüttüğü iddia faaliyetinin, devletin temel organları olan yasama, yürütme ve yargı organlarından hangisi içinde yer aldığı, yapmış olduğu işlemlerin idari mi yoksa yargısal mı olduğu tartışmalı bir konudur.²⁰

Savcı, suç işlendiğini iddia ederek yargılama makamlarına başvuran ve kamu adına davacı olan bir kamu görevlisidir. Bu işi de kendi adına değil, iddia makamı olan Savcılık makamı adına yapmaktadır. Bu durumda, Savcılığın yasama organı içinde yer almadığı rahatlıkla söylenebilir. Ancak, yürütme ve yargı gücünden hangisi içinde yer aldığı, faaliyetlerinin idari mi, yoksa yargısal mı olduğu hususunda tam olarak bir görüş birliğine varılmış değildir.²¹

1.2.2 Doktrindeki Farklı Görüşler

1.2.2.1 Savcılığın İdari Niteliğe Sahip Olması

Bir görüşe göre Savcılık, yürütmeye dâhil idarî bir makamdır ve savcılarının yapmış olduğu iş ve işlemler idarî niteliktedir. Bu iş ve işlemler için idarî yargı yolu dışında yolların belirlenmiş olması işlemlerin idarî niteliğini ortadan kaldırmaz. Savcılık, mahkemeler nezdinde yürütmeyi temsil eden bir organdır. Kanunların uygulanmasını gözetmek, adaletin yerine getirilmesini sağlamak, verilen cezaları infaz etmek, Adalet Bakanlığının taşra teşkilâtı olarak görev yapmak gibi idarî görevleri onun yürütme içinde olduğunu gösterir.²²

Cumhuriyet savcılarının idari görevlerine örnek vermek gerekirse; Cezaevlerinin kontrol ve denetimi, noterliklerin denetimi, icra müdürlüklerinin denetimi, yazı işleri müdürlüklerinin denetimi, muhabere işlemleri, mali görevleri, Adalet Bakanlığı tarafından veya bu bakanlığa açılan davalarda temsil görevi (4353 Sayılı Kanun m. 18), resmi törenlerde adliyyeyi temsil etmek.²³

Her devlet organı, idari bir yapıya sahiptir. Dolayısıyla Savcılık da idari bir yapıya sahiptir. Savcılarının görevlerinin idarî niteliği, savcılar ile başsavcı ve savcılar ile Adalet Bakanı arasındaki ilişkilerde kendisini göstermektedir.

²⁰ Elmacı, Şerafettin, (2010), “Hâkimlerin Hukuki Sorumluluğu Rejiminin Cumhuriyet Savcıları Bakımından Uygulanması”, *Adalet Dergisi*, S. 37, s. 198-199.

²¹ Gökçe, Teoman, (2001), *Savcılık İşlemlerinin Hukuki Niteliği*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya, s. 14.

²² Yurtcan, (1988) a.g.e., s. 132; Ünver ve Hakeri, (2010), a.g.e., s. 188.

²³ Elmacı, (2010), a.g.m., s. 215.

Cumhuriyet başsavcısı, 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nun "Gözetim ve Denetim Hakkı" başlıklı 5. maddesi gereğince, görevli bulunduğu yerdeki ve yetki alanı içerisinde bulunan ilçe Cumhuriyet savcıları üzerinde denetim ve gözetim hakkına sahiptir. Başsavcılık kurumunu başsavcı temsil eder ve Cumhuriyet savcıları işlemlerini Başsavcılık adına yürütürler. Başsavcı ile savcı arasında bir konuda fikir ayrılığı çıktığında başsavcı o işi bizzat yapabileceği gibi, kendisi ile aynı fikirde olan bir başka savcı eliyle de yürütebilir.²⁴

Soruşturma sonucuna göre, Cumhuriyet savcısının kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verdiği durumlarda Cumhuriyet başsavcısı, bu kararı doğru bulmazsa kamu davası açması yönünde Cumhuriyet savcısına talimat verebilir. Bu talimata istinaden Cumhuriyet savcısı takipsizlik kararını geri alarak kamu davası açmak zorunda ise de, yargılama sırasında mahkemede vereceği mütalaalarda serbesttir.

HSK'nın 5. maddesinin 3. ve 4. fıkralarında, Adalet Bakanının, yargı yetkisinin kullanılmasına ilişkin görevler hariç olmak üzere hâkim ve savcılar üzerinde gözetim hakkını haiz olduğu ve hâkim ve savcıların idari görevleri yönünden Adalet Bakanlığına bağlı olduğu belirtilmiştir. Burada hâkim ve savcılar açısından bir ayırım yapılmamıştır. Savcılar ne kadar idari yönden Adalet Bakanlığına bağlı iseler hâkimler de aynı şekilde bağlıdırlar.²⁵

Görüldüğü gibi savcı, başsavcı ile Adalet Bakanının üst olarak yer aldığı hiyerarşik bir yapı içinde yer almaktadır. Ancak savcının idari yapı içinde yer alması onun tamamıyla yürütme gücü içinde yer aldığını ve tüm faaliyetlerinin idari nitelikte olduğunu söylemek için yeterli değildir. Savcılığın idari nitelikteki görevlerini, adaletin gerçekleştirilmesine ilişkin idari bir görev olarak kabul etmek gerekmektedir.²⁶

Ayrıca pozitif düzenlemelerimiz bakımından da Savcılığın yürütme organı içinde yer almadığını söyleyebiliriz. Nitekim 1982 Anayasasında Savcılık yürütme bölümünde değil yargı bölümünde düzenlenmiştir.²⁷

²⁴ Kunter Nurullah ve Yenisey Feridun, (2000), *Muhakeme Hukukunun Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, İstanbul: Beta Yayınları, s. 346.

²⁵ Elmacı, (2010), a.g.m., s. 202.

²⁶ Centel ve Zafer, (2010), a.g.e., s. 111.

²⁷ Elmacı, (2010), a.g.m., s. 202.

1.2.2.2 Savcılığın Yargısal Niteliğe Sahip Olması

Savcılığın yürütme içinde yer aldığı düşüncesine karşı olanlara göre, savcı, yargısal bir görevi yerine getirir. Bu anlamda Savcılık, gerçeğin araştırılması ve kanunların uygulanması suretiyle adalete hizmet ettiği ölçüde yargısal bir faaliyet icra eder. Dolayısıyla yargısal bir organ sayılır. Hiyerarşik bir yapıya sahip olması sadece şekli bir husustur. Nitekim alınan mütalâaların yargısal mahiyette olması Savcılığın yargısal niteliğini gösterir.²⁸

Bu iki görüş yanında savcılığın hukuki niteliğinin belirlenmesinde birden fazla özelliğin göz önünde bulundurulması gerektiğini belirten üçüncü bir görüşe göre, savcılık, çifte yani bileşik bir hukukî mahiyete sahiptir. Buna göre savcı, aynı zamanda hem memur ve hem de hâkim statüsündedir. Faaliyetleri hem idarî ve hem de yargısalıdır.²⁹

1.2.2.3 Savcılığın Adalet Organı Niteliği

Diğer bir görüş ise savcılığı, millî egemenliği temsil eden, idarî yapıya sahip bir adalet organı olarak tanımlar. Buna göre Savcılık, millî egemenliği doğrudan doğruya kanunlardan aldığı yetkiye dayanarak temsil eder. Savcılığı kendisine çok genel anlamda bazı görev ve amaçlar tanınmış olan; fakat hukukî kişiliği bulunmayan bir kurum olarak gören bu anlayışa göre, idarî bir yapıya sahip olan savcılık devletin adalet organlarından birisi durumundadır.³⁰

Savcının yürüttüğü iddia faaliyeti, adalete ilişkin bir faaliyettir. Tek faaliyeti ise yargılama faaliyeti değildir. Savcılık, ceza yargılamasında toplumsal iddia makamını işgal etmek ve kanunların uygulanmasını denetlemek suretiyle adalete ilişkin yetkileri kullanmakta ve bu anlamda bir adalet organı olmaktadır.³¹ Yargılama makamlarının ortak amaca yargılama faaliyeti ile varmaya çalışmalarına karşın, Savcılık ya doğrudan doğruya hukuk kurallarını uygulamak ya da yargılama faaliyetini harekete geçirip, bu faaliyete nezaret etmekle ulaşmaya çalışmaktadır. Böylece Savcılık, yargılama makamları içerisinde yer almasa bile, başka bir adli görevi yerine getirmesi ile adalet kudreti içerisinde yer alan bir adalet organı olarak

²⁸ Keyman, (1970), a.g.e., s. 70-73.

²⁹ Keyman, (1970), a.g.e., s. 59.

³⁰ Keyman, (1970), a.g.e., s. 57.

³¹ Centel ve Zafer, (2010), a.g.e., s. 110.

nitelendirilebilecektir.³²

Savcıların mahkemelerden bağımsız olmaları, iddia faaliyetini istedikleri gibi yapmaları, şüphelinin hem lehinde hem de aleyhine delil toplamaları, soruşturmayı önödeme veya kovuşturmaya yer olmadığına dair karar ile sonuçlandırabilmeleri, onların adalet organı sayılmaları için yeterli nedenlerdir.³³

1.3. SAVCILIK KURUMUNUN ÖZELLİKLERİ

1.3.1. Birlik ve Bölünmezlik

Birlik ve bölünmezlik Savcılığın önemli özelliklerindendir.³⁴ Savcılığın birliği en geniş anlamı ile idari anlamda birliği ifade etmektedir. Aynı bölgedeki Savcılık makamı küldür yani bir bütündür. Bu bütünlük Savcılığın hiyerarşik bir yapıya sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Birlik ve bütünlüğün, savcılarının faaliyetlerine devamlılık getirdiği, bu şekilde homojenliği sağladığı söylenmektedir.³⁵

Savcılık kurumunun içerisindeki savcılar ile Başsavcı arasında sıkı bir ilişki vardır. Başsavcı bu kurumda en etkin kişi olmakta, kurum içerisinde bulunan savcılarını yönlendirerek, kendi istekleri doğrultusunda bir irade birliği meydana getirebilmektedir.³⁶

Savcılığın bölünmezliği, aynı mahkemede savcılarının kişi olarak değişmiş olmalarına karşılık, Savcılığın kurum olarak temsil ediliyor olmasıdır. Her savcının tek başına veya birlikte makamı temsile yetkisi bulunmaktadır. Buna göre, bir savcının başlatmış olduğu soruşturmayı bir başkası devam ettirebilecek,³⁷ bu ikisinden farklı üçüncü bir savcı da sanık hakkında duruşmalarda mütalaada bulunabilecektir.³⁸

1.3.2. İdari Anlamda Hiyerarşiye Tabi Olma Özelliği

Cumhuriyet Savcılığı idari bir yapı içerisinde ve her mahkeme yanında bir ve bütün olunca bunun başında yer alan başsavcının, birlikte görev yaptığı savcılar üzerinde

³² Aslan, Muzaffer Yasin, (1998), *Askeri Yargıda Savcılık*, Ankara: Yetkin Yayınları, s. 28.

³³ Centel ve Zafer, (2010), a.g.e., s. 110.

³⁴ Keyman, (1970), a.g.e., s. 182.

³⁵ Keyman, (1970), a.g.e., s. 183.

³⁶ Kunter ve Yenisey, (2000), a.g.e., s. 383.

³⁷ Centel ve Zafer, (2010), a.g.e., s. 113.

³⁸ Kunter, Yenisey, (2000), a.g.e., s. 384.

gözetim ve denetim yetkisi söz konusu olmaktadır. Ağır Ceza Mahkemesi Cumhuriyet başsavcısının kendisine bağlı olan Cumhuriyet savcılarına sicil verme, haklarında yükselme fişi düzenleme yetkisi vardır. Ayrıca Asliye Ceza başsavcısının birlikte çalıştığı savcılar üzerinde gözetim ve denetim yetkisi vardır (5235 Sayılı Kanun m.9). Ancak Asliye Ceza Mahkemesi başsavcıları birlikte çalıştıkları Cumhuriyet savcıları hakkında sicil fişi düzenlemeye yetkili değildirler.

Başsavcının kendisine bağlı olan savcıları yönetmek görev ve yetkisi vardır. Bunun sonucu olarak Cumhuriyet başsavcısı Başsavcılık kurumunu yönetmek üzere kendisine bağlı çalışan savcılar arasında bir işbölümü yapar.

CMUK'ta değişiklik öngören 5219 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, ceza yargılamasında iddia faaliyetinin yürütülmesi konusunda savcının Adalet Bakanı ile ilişkisini sona erdirmiştir. Bu sonuç CMUK'un 148. maddesinin yürürlükten kaldırılması ile olmuştur. Daha önce savcıya dava açma emir verme yetkisi Adalet Bakanı'na tanınmışken sözü geçen kanun ile bu yetki kaldırılmıştır. CMK'da da Adalet Bakanının savcıya dava açması konusunda emir verme yetkisine yer verilmemiştir.³⁹

Gerçekten Adalet Bakanı, Bakanlar Kurulu içerisinde yer alan siyasal sorumluluğu bulunan bir kişidir. Cumhuriyet savcısı kanunen bakanın emrinde olan bir görevli olmadığından bakanın emirlerine uymak zorunda değildir; ancak idari bakımdan ise hem hâkimler hem de savcılar Anayasa gereğince Adalet Bakanlığı'na bağlıdır.

1.3.3. Savcının Bağımsızlığı

Bağımsızlık, bir yargılama makamının karar verirken özgür olması, hiçbir etki ve baskı altında kalmaması demektir.⁴⁰ Bunun uygulamada gerçekleşmesi, görevin yasama veya yürütmeye bağlı olmaksızın ve bu organlardan emir ve talimat almaksızın yerine getirilebilmesi ile mümkün olmaktadır. Buna göre bağımsızlığın ölçüsü sonuçta, emir alıp almama olmaktadır.⁴¹

Cumhuriyet savcılarının bağımsızlığını savunanlara göre, savcılar da hâkimler gibi bağımsız olmalıdır. Savcıyı bu nedenle yürütmenin etkisinden

³⁹ Centel ve Zafer, (2010), a.g.e., s. 112.

⁴⁰ Centel ve Zafer, (2010), a.g.e., s. 111.

⁴¹ Keyman, (1970), a.g.e., s. 203.

kurtarmak gerekir. Aksine bir düşünce, savcıcıyı bir siyasi partinin mahkemeler nezdinde temsilcisi durumuna sokmak anlamına gelir.⁴² Bu görüşe göre savcı, yürütme organından bağımsız olmalı ve ondan emir ve talimat almamalıdır.

Savcının bağımsızlığını kabul etmeyen anlayışa göre, adaletin gerçekleşmesi bakımından siyasi sorumluluğu bulunan Adalet Bakanı, adaletin gerçekleşmesi için çalışan savcıya emir verebilmelidir.⁴³

Savcılar, yukarıda da belirtildiği gibi, Ağır Ceza Mahkemesi Cumhuriyet başsavcısının ve Adalet Bakanlığının denetimi ve gözetimi altındadırlar. Ayrıca, savcılarının idari yönden denetimi Adalet Bakanlığı'na bağlı adalet müfettişleri tarafından yapılmaktadır.

Anayasanın 138. maddesinde de hâkimlerin bağımsız oldukları düzenlenmiş, ancak savcılarının bağımsız olduklarına dair bir hükme yer verilmemiştir.⁴⁴ Başsavcıdan emir ve talimat alan savcılar tam anlamıyla bağımsız değildir.⁴⁵ Ancak, hâkimler gibi tam anlamıyla bağımsız olmasalar da savcılarının, adli görevlerini yaptıkları sırada tam anlamıyla bağımsız olduklarını kabul etmek gerekir. Bu anlamda Cumhuriyet savcılarının adli görevlerini yerine getirirken yürütmenin tüm etkilerinden kurtarmak gerekir. Zira savcı, idarenin de kanuna uygun hareket edip etmediğini denetlemekte ve gerektiğinde idare hakkında da iddialarda bulunmaktadır.

1.3.4. Savcının Teminatı

Teminat, bir kamu görevlisine kişiliğinden dolayı değil de yerine getirmekle yükümlü olduğu görevini daha iyi yapması için tanınan imkânlardır. Teminat ile bağımsızlık farklı kavramlar olmalarına karşın aralarında yakın bir ilişki vardır. Savcılık teminatından da, kanunların kendilerine tanıdığı görevleri bağımsızlık içinde yerine getirebilmesi için gerekli olan teminat anlaşılmalıdır.⁴⁶

Cumhuriyet savcısının kamu davasını açmak ve yürütmek şeklinde ifade edilebilecek ceza iddiası görevini gerektiği şekilde yerine getirebilmesi, siyasî

⁴² Aslan, (1998), a.g.e., s. 34.

⁴³ Kunter ve Yenisey, (2000), a.g.e., s. 228.

⁴⁴ Centel ve Zafer, (2010), a.g.e., s. 111.

⁴⁵ Öztürk v.d., (2010), a.g.e., s. 167; Ünver ve Hakeri, (2010), a.g.e., s. 189.

⁴⁶ Keyman, (1970), a.g.e., s. 216-217.

iradenin yani yürütmenin etkisinde kalmaksızın karar verip işlemler yapabilmesine bağlıdır ve bu da ancak savcının bir takım teminatlara sahip olması ile sağlanabilir.⁴⁷

Savcılarının tam anlamıyla bağımsız olmamaları, onların güvenceden yoksun bırakılmasını gerektirmez. Anayasanın 139. maddesinde “Hâkimlik ve Savcılık Teminatı” başlığı altında, hâkim ve savcılarının azlolunamayacağı, kendileri istemedikçe Anayasada gösterilen yaştan önce emekliye ayrılamayacakları, bir mahkemenin veya kadronun kaldırılması sebebiyle de olsa aylık ödenek ve diğer özlük haklarından yoksun kılınamayacakları düzenlenerek Cumhuriyet savcıları da hâkimlerle birlikte teminat altına alınmışlardır.⁴⁸

Savcılarının azledilememesi, kendilerinin hiçbir sebep olmadan ve usulsüz olarak görevden alınamayacaklarını ifade eder ve mutlak değildir. Savcılarının azledilememesi, onların her hareketine kayıtsız şartsız göz yumulacağı anlamını da taşımaz. Meslek ve sıfatlarıyla bağdaşmayan belirli tutum ve davranışların gerçekleşmesi halinde haklarında soruşturma ve kovuşturma yapılması, Anayasa ve kanunlarda belirtilen bazı durumların sabit olması hâlinde de azledilmeleri yani meslekten çıkarılmaları mümkündür.⁴⁹ Anayasasının 139. maddesinin 2. fıkrasında savcılarının hangi hallerde azledilebileceği belirtilmiştir. Buna göre, meslekten çıkarılmayı gerektiren bir suçtan dolayı hüküm giymiş olanlar, görevini sağlık bakımından yerine getiremeyeceği kesin olarak anlaşılanlar veya meslekte kalmalarının uygun olmadığına karar verilenler azledilebilecektir. Bu hüküm aynı ifadelerle 2802 sayılı HSK’nın 44. maddesinde tekrarlanmıştır.

HSK’nın 69. maddesinde de savcılarının, ağır hapis veya kasıtlı suçlardan dolayı üç ay veya daha yukarı hapis cezalarından biriyle kesin olarak hüküm giymesi veya tayin ve deliller elde edilmemiş olsa bile rüşvet aldığı veya irtikâpta bulunduğu şayiasını uyandırmasından dolayı bir derecede iki veya derece ve sınıf kaydı olmaksızın üç defa yer değiştirme veya derece yükselmesinin durdurulması cezası almış olması hâlinde HSYK tarafından meslekten çıkarılabilecekleri düzenlenmiştir.

Savcılık teminatı açısından azil sebeplerinin kanunda açıkça ve tahdidi olarak sayılması, büyük bir güvencedir. Ancak, Kurul kararlarına karşı yargı yolunun kapalı

⁴⁷ Keyman, (1970), a.g.e., s. 218-219.

⁴⁸ Centel ve Zafer, (2010), a.g.e., s. 111.

⁴⁹ Centel ve Zafer, (2010), a.g.e., s. 543-544.

olması bu teminatın etkinliğini azaltmakta idi. 2010 yılında yapılan Anayasa değişikliği ile ihraç kararlarına karşı yargı yolunun açılması ile artık bu durum da ortadan kalkmış ve savcılığın teminatı güçlendirilmiştir.

Savcılarının görev yerleri yönünden de teminat altına alınmaları gereklidir. Yani görev yerleri sürekli veya geçici olarak kendi istekleri dışında değiştirilememelidir. Hangi bölgede kaç yıl görev yapılacağı açıkça belirlenmeli ve bu süreler mutlak surette uyulmalıdır. Coğrafi teminat getirilerek teminatlar genişletilmelidir. Savcılarının saydığımız teminatlara da sahip olmaları, görevlerini hiçbir baskı ve yönlendirme altında kalmadan yapmaları bakımından önem taşımaktadır.

1.3.4. Savcının Tarafsızlığı

Maddi anlamda taraf, kendi adına kanunun uygulanmasını talep eden ve kanunun uygulanması kendisine karşı talep edilmiş bulunan kişidir. Şekli anlamda taraf ise, bir davada herhangi bir usul faaliyetinde bulunan kişidir.⁵⁰

Savcı ceza yargılamasında iddia görevini yerine getirmektedir. Meydana gelen uyuşmazlığı hâkim önüne taşır ve bu uyuşmazlığın çözümünü ister. Ancak sadece şüpheli veya sanığın aleyhine olan hususları değil, aynı zamanda lehine olan delilleri de araştırmak zorundadır.⁵¹ Ceza yargılamasında iddia ve savunma makamları arasında aslında bir yarış değil, maddi gerçeğe ulaşmak için bir işbirliği söz konusu olmaktadır. Amaç, maddi gerçeğe ulaşmak olduğu için ceza yargılamasında hiçbir makam diğerinin karşısında bir taraf olarak yer almamaktadır.⁵²

Ceza yargılamasında iddia görevini yerine getiren savcının faaliyetlerine bakılarak savcının taraf olup olmadığına ilişkin çeşitli görüşler ileri sürülmüştür.

Savcının taraf olmadığını ileri sürenlere göre; savcı kendi menfaatini değil toplumun menfaatini korur. Şüpheli veya sanığın menfaati ile savcının menfaati zıt menfaatler değildir. Bunun yanında devletin bir organı olan savcı, devletin gördüğü davada taraf olmaz. Sanığın karşısında hâkim nasıl taraf değil ise, savcı da taraf değildir. Bunlara göre ceza yargılaması tek taraflıdır. Savcı sanığa karşı değildir.

⁵⁰ Erem, Faruk, (1986), *Ceza Yargılaması Hukuku*, Ankara: Işın Yayıncılık, s. 143.

⁵¹ Öztürk v.d., (2010), a.g.e., s. 167.

⁵² Centel ve Zafer, (2010), a.g.e., s. 113.

Savcının şüpheli veya sanığın aleyhine olanların yanında lehine olan delilleri de toplama görevinin olduğu, sanığın lehine kanun yollarına müracaat edebileceği, hatta sanığın beraatını isteyebileceği dikkate alınarak bu durumun savcayı taraf olmaktan çıkardığı ileri sürülmüştür.⁵³

Savcının taraf olduğunu ileri sürenler, savcının suçla mücadele ederken, elinde kamusal yetkiler olan devlet organı olarak, şüpheliyi de koruması gereken bir kurum olduğunu, savcının, şüphelinin lehine olan durumları tespit ettiğinde de toplum çıkarına hizmet ettiğini, savcının yargılamanın tarafı olduğunu ve işgal ettiği makam itibarıyla taraf statüsünün bulunduğunu, kişi olarak savcının süjeliğinin olmadığını, savcılık kurumunun taraf olarak yargılamada hazır bulunduğunu belirtirler. Bunun yanında savcının taraf olmadığını ileri sürenlerin savcının reddi kurumunun kanunda yer almamasını açıklayamadıklarını, kanunun savcılığı makam olarak taraf saydığını ve bu nedenle reddine ilişkin hükümler sevk etmediğini belirtirler.⁵⁴

Bunların yanında savcının taraf olup olmadığına ilişkin tartışmaların gereksiz ve pratik sonucu bulunmayan bir tartışma olduğu, savcının adli görev ifa eden bir organdan ibaret bulunduğu, onun taraf olma veya olmama gibi bir durumunun bulunmadığı görüşü de ileri sürülmüştür.⁵⁵

Doktrinde savcının taraf olmadığı görüşü daha ağır basmaktadır. Kanaatimizce de savcı ceza yargılamasında şahsî olarak taraf değildir. Savcı ile zarar gören arasında bir yakınlık vardır, ancak aynı tarafta olmaları söz konusu değildir. Zira Savcılığın amacı, hakkında dava açtığı kişinin mutlak surette cezalandırılması değil, suçluluğunun kesin olarak sabit olması hâlinde cezalandırılmasıdır. Ceza yargılamasında da amaç maddî gerçeğe ulaşmak olduğuna göre, savcının gerçek suçlunun bulunup, eylemin kanundaki cezasının tam olarak uygulanabilmesi bakımından sanığın beraatını isteyebilmesi, şüpheli veya sanığın sadece aleyhine olan delilleri değil lehine olan delilleri de toplaması ve CMK ile artık şüphelinin lehine olan toplanan delillerin iddianamenin sonuç kısmında belirtilmesi zorunluluğu nihayetinde sanık lehine kanun yollarına başvurabilmesi savcının tarafsız olduğunu gösterir.

⁵³ Öztürk v.d., (2010), a.g.e., s. 167; Keyman, (1970), a.g.e., s. 47.

⁵⁴ Ünver ve Hakeri, (2010), a.g.e., s. 192; Kunter ve Yenisey (2000), a.g.e., s. 352.

⁵⁵ Erem, (1986), a.g.e., s. 143.

1.4. SAVCININ DİĞER YARGILAMA SÜJELERİ İLE İLİŞKİLERİ

1.4.1. Genel Olarak

Ceza yargılamasının belirli makam ve kişilerin katılımı ile yürütülen kolektif bir faaliyet olması nedeniyle savcı da bir süjedir. Yargılama süjeleri, aralarında ceza yargılaması ilişkisi kurulan kişilerdir. Ceza yargılaması ilişkisi, ceza yargılamasına katılan yargılama, iddia ve savunma görevlerini yapmak üzere bu makamları işgal edenler arasında kurulmaktadır. Yargılama süjeleri de bu makamları işgal eden hâkim, savcı, katılan, sanık ve müdafidir.⁵⁶

1.4.2. Savcı ile Karar Makamı İlişkisi

Kolektif ceza yargılamasında iddia makamını temsil eden savcılığın karar makamı ile ilişkileri, uygulamada savcı ile hâkim veya mahkeme arasında geçmektedir. Bu ilişkilerde Savcılık bağımsız olup Savcılığın hâkim veya mahkemeden emir alması söz konusu değildir. Sözü edilen bağımsızlık, hâkim ve savcının işbirliği içinde bulunmalarının bir sonucudur. İşbirliğinin aynı zamanda bu iki makamın birbirlerinden ayrı olmaları nedeniyle, bunlardan birinin diğerinin işine karışması söz konusu olamaz. Buna karşılık bağımsızlık, yargılama makamının, savcılık işlemlerinin kanuna uygunluğunu denetleme yetkisini ortadan kaldırmaz. Bu nedenle, savcının kanuna uygun bulunmayan bir işleminin mahkeme tarafından geçerli sayılmaması mümkündür.⁵⁷

1.4.3. Savcı ile Sanığın İlişkisi

Savcı ile sanığın ilişkisi silahların eşitliği ve savcının reddi konularında ön plana çıkmaktadır.

Silahlarda eşitlik ilkesini ceza yargılamasına aktarmak isteyenlere göre, savcı ile sanık arasında sahip oldukları haklar bakımından bir eşitlik gerektiğini savunarak, adaletin gerçekleşmesi bakımından vazgeçilmez olarak görürler. Ancak silahlarda eşitlik ilkesini, bugün artık durumların dengesi olarak kabul edip, yetkiler arasında bir eşitlikten değil de, karşılıklı olmaktan söz edilmelidir.⁵⁸

⁵⁶ Ünver ve Hakeri, (2010), a.g.e., s. 131.

⁵⁷ Keyman, (1970), a.g.e., s. 195.

⁵⁸ Keyman, (1970), a.g.e., s. 196.

Çoğunlukla hâkimler için kabul edilmiş bulunan yargılama yasağı ve ret kurumu savcılar için kabul edilmemektedir.⁵⁹ Böyle düşünenlere göre, savcı kamu davasında taraf kabul edilmektedir.

Ayrıca Savcılık bir bütündür. Ret kurumu ise bu bütünlüğü bozacaktır. Bu ve benzeri nedenlerle savcılar bakımından ret kurumu kabul edilmemiştir.⁶⁰

Bir başka görüşe göre ise, ilgililere savcının reddi davası hakkını tanımak, hâkim-savcı farkını ortadan kaldırarak yanlış sonuçların doğmasına neden olacaktır. Bu nedenle ret davasının kabul edilmemesi daha uygundur.

Gerçekten de ceza yargılaması sistemimizde savcının reddi kurumuna yer verilmemesi isabet olmuştur. Ancak gerekli hallerde savcıya çekinme hakkını tanımak gerekmektedir. Adli yargıda savcıya tanınmayan çekinme hakkı askeri yargıda tanınmıştır. 353 sayılı Askeri Mahkemelerin Kuruluşu ve Yargılama Usulü Hakkında Kanunun 46. maddesinde askeri savcılarının reddedilemeyeceği ancak hâkimin davaya bakamayacağı hallerden veya hâkimin ret sebeplerinden birinin bulunması halinde davadan çekinebilecekleri düzenlenmiştir.⁶¹

1.4.4. Savcı ile Katılan İlişkisi

CMUK'a göre suçtan zarar gören olarak iddia makamını tek başına işgal eden şahsi davacı, ceza yargılamasının başlıca sùjelerinden biridir. Şahsi davacı olabilmek için, suçtan zarar görmek ve dava ehliyetine sahip olmak gerekir.⁶²

CMUK'un 344. maddesinde şahsi davaya konu olabilecek suçlar sayılmıştır. Savcı da kamu yararı gördüğü zaman davaya katılabilir. Bu aşamadan sonra şahsi dava, kamu davası haline dönüşür. Ancak CMK' da şahsi dava kurumuna yer verilmemiştir. Böylece kamu davası açılması için yeterli şüphe bulunması halinde tüm adli suçlar için kamu davası açılması mecburiyeti doğmaktadır. Fakat suçtan zarar gören kamu davasına katılma hakkına sahip bulunmaktadır (CMUK m.365, CMK m.237).

⁵⁹ Ünver ve Hakeri, (2010), a.g.e., s. 192.

⁶⁰ Kunter ve Yenisey, (2000), a.g.e., s. 232.

⁶¹ Ünver ve Hakeri, (2010), a.g.e., s. 192.

⁶² Toroslu, Nevzat, (1998), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara: Savaş Yayınları, s. 90.

İKİNCİ BÖLÜM

1412 SAYILI CEZA MUHAKEMELERİ USULÜ KANUNU'NDA CUMHURİYET SAVCISININ GÖREV VE YETKİLERİ

2.1. GENEL OLARAK

Suç haberinin kendisine ulaşmasıyla birlikte Cumhuriyet savcısının, suç haberinin ciddi olup olmadığını araştırmak, ciddi bir suç haberi olduğu kanaatine vardığında gerekli tedbirleri alıp diğer şartların oluşmasıyla birlikte kamu davasını açmak ve yürütmek başlıca görevleri arasındadır (CMUK m. 153).

Bu başlık altında Cumhuriyet savcılarının yargısal görevleri kısaca CMUK hükümlerine göre anlatılacak, CMK'nın getirdiği düzenlemeler ile birlikte Cumhuriyet savcısının görev ve yetkileri ayrıntılı olarak diğer bir başlık altında incelenecektir.

CMUK'ta yer alan 85 civarında madde CMK' da yer almamıştır.⁶³ CMK ile kaldırılan düzenlemelerin başında şahsi dava, şahsi hak davası, gıyabi tutuklama, acele itiraz gibi düzenlemeler gelmektedir.

CMK bütün davaların kamu tarafından açılarak yürütülmesi esasını benimsediğinden bireylerin kendilerinin açıp yürüttükleri dava olan şahsi dava sistemini kaldırmıştır. Uzlaşmaya ilişkin hükümlerin ise şahsi davanın kaldırılmasından kaynaklanacak boşluğu dolduracak nitelikte olduğu söylenmiştir.⁶⁴ Ancak uygulamada şahsi davanın kaldırılması Cumhuriyet savcılarının iş yoğunluğunu arttırmıştır. Vatandaşın takip etmediği birçok soruşturma dosyası adliyelere gelmekte ve iş yoğunluğuna sebep olmaktadır.

2.2. ARAŞTIRMA VE SORUŞTURMA YAPMAK

Suç haberinin alınması üzerine Cumhuriyet savcıları tarafından derhal hazırlık soruşturmasına başlanılmasını ifade eden ilkeye “araştırma mecburiyeti ilkesi” denilmektedir.⁶⁵

⁶³ Ünver ve Hakeri., (2010), a.g.e., s. 4.

⁶⁴ a.g.e., s. 5.

⁶⁵ Öztürk, (1991), a.g.e., s. 23.

İhbar veya şikâyet üzerine suç işlendiğini haber alan Cumhuriyet savcısı, kamu davasını açmaya gerek olup olmadığını belirleyebilmek amacıyla araştırma ve soruşturma faaliyetine başlar (CMUK m.153). Gecikme durumunda zarar umulan hallerde, Cumhuriyet savcısı gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür; bu tedbirler arama, elkoyma, toplatma ve yakalama gibi olabilir. Savcılar, coğrafi bakımından yetkili bulundukları sınırlar (il veya ilçe sınırları) içinde işlenen suçlarda soruşturma yapmak ve dava açmakla yetkili ve görevlidirler. Cumhuriyet savcıları, yargı sınırları dışında işlenen suçlarda soruşturma başlatabilirler ancak yetkili mahkeme suçun işlendiği yer mahkemesidir (CMUK m. 8).

Cumhuriyet savcısının soruşturma yapma görevine Cumhuriyet savcısının “hazırlık soruşturması yapması” da denir. Cumhuriyet savcısı hazırlık soruşturması yaparken gerekli bilgiyi bütün kamu görevlilerine bu konuda emir vermek suretiyle elde edebilir. Hazırlık soruşturmasında savcının emriyle kolluk da delil toplar. Sulh ceza hâkiminin soruşturma işlemlerini yapmak ve bu arada delil toplamak yetkisine sahip olduğu durumlarda, bunun dışında kalan (örneğin kamu davasını açmak gibi) görevleri yapmak savcının yükümlülüğündedir(CMUK m.160).

Hazırlık soruşturması; suç haberinin soruşturmayı yapmakla yetkili olan makama ulaşması ve başlangıç şüphesinin oluşmasıyla başlatılır.⁶⁶ Yetkili makamlar suçu şu şekilde öğrenebilirler:

a) Hazırlık soruşturması yapmakla görevli makamların suçu bizzat bildirmeleri,

b) Suçtan doğrudan bir zarara görmeyen herhangi bir kişinin veya kamu makamlarının (vali, kaymakam, emniyet amiri gibi) suç işlendiğini ihbar etmesi,

c) Suçtan zarar gören kişiler ile, onlar adına veli, vasileri veya vekillerinin şikayeti üzerine,

d) Takibi (kovuşturulması) şikâyet tabi suçlarda suçtan zarar görenin görevli mahkemeye şahsi dava açmasıyla,

⁶⁶ Öztürk, (1991), a.g.e., s. 23.

e) Kovuşturulması Adalet Bakanı'nın talebine bağlı suçlar ile kamu makamlarının başvurusuna bağlı suçlarda Adalet Bakanı veya kamu makamının talebi ile.

Esas olarak hazırlık soruşturmasını yapmak görevi Cumhuriyet savcısıdır. Ancak Cumhuriyet savcıları soruşturmayı bizzat kendileri yapmak yerine yardımcılarını sıfatıyla kolluk personeline (polis ve jandarma gibi) de yaptırabilirler (CMUK m. 154).

Suçun ihbarı, olayın resmen öğrenilmesi veya şikâyet yoluyla suç haberi kendisine ulaşan Cumhuriyet savcısı soruşturmaya başlayıp suç haberinin doğru olup olmadığını araştırır. Suç haberinin doğru olduğunun anlaşılmasıyla birlikte yapılacak en önemli iş delillerin karartılmadan bir an evvel toplanmasıdır. Olay yerinde yapılan keşfin veya otopsinin yetersiz olması, taksirli suçlar bakımından şüphelinin kusurlu olup olmadığının olay yerinde tespit edilememesi, yargılamanın gecikmesine neden olduğu gibi delillerin kararması (ortadan kalkması) ile somut gerçeği bulmayı amaçlayan ceza yargılaması faaliyetinin amacına ulaşmasına engel olacaktır.⁶⁷

Bütün zabıta makam ve memurları, el koydukları olayları, yakalanan kişiler ile uygulanan tedbirleri Cumhuriyet Savcılıklarına derhal bildirmek ve Cumhuriyet Savcılığının adliyeye ilişkin işlerde bütün emirlerini yerine getirmekle yükümlüdürler. Cumhuriyet savcıları emirleri yazılı olarak verir, acele hallerde sözlü emir de verebilir. Sözlü emir verildiği durumlarda Cumhuriyet savcısı, vermiş olduğu emirden zabıta amirini de haberdar eder. Cumhuriyet savcısının yazılı emri üzerine yakalanan kişiler, olayın sanık ve tanıkları, yapılan işleme ait evrak ile birlikte belirtilen gün, saat ve yerde zabıta kuvvetlerince hazır bulundurulur (CMUK m. 154).

CMUK'da 1985 yılında 3206 sayılı kanunla yapılan bazı değişikliklerle ilk soruşturma aşaması kaldırılmıştır.⁶⁸

Delil toplama işlemi sırasında, bazen temel hak ve hürriyetlere müdahale söz konusu olabilir. Söz konusu bu müdahalelerin (elkoyma, arama vb. gibi) orantılılık ilkesi çerçevesinde olması gerekir.⁶⁹

⁶⁷ Bakıcı, (2000), a.g.e., s. 113.

⁶⁸ Centel ve Zafer, (2010), a.g.e., s. 489.

⁶⁹ Öztürk, (1991), a.g.e., s. 82.

Gecikilmesinde sakınca bulunan durumlarda savcı keşif yapabilir (CMUK m. 78). Ayrıca bu gibi durumlarda Cumhuriyet savcıları otopsi ve ölü muayenesinde de yetkili sayılmışlardır (CMUK m.79).

Hazırlık soruşturmasında Cumhuriyet savcısı tarafından yapılması gereken işlemler ise kısaca şöyle sayılabilir: Şüpheli, mağdur ve tanıkların dinlenmek üzere çağırılması ve dinlenilmesi, muayenesi gereken şüphelilerin muayenelerinin yaptırılması, nüfus kayıtları ile ilgili bilgilerin çıkartılması, adli sicilden varsa sabıka kayıtlarının alınması, suçla ilgili eşyalarının emanete alınması, gerekirse tutuklu sanığın salıverilmesi (CMUK 126), suçluların iadesi ile ilgili olarak gerekli işlemlerin yapılması, gıyabi tutukluların yakalanmasını temin etmek, gecikilmesinde sakınca olan durumlarda keşif ve otopsi yapılması, bilirkişi tayin edilmesi, arama ve yakalamaya karar verilmesi.

Cumhuriyet savcısının hazırlık soruşturmasında hâkimden yapılmasını talep edebileceği işlemler ise: Gecikilmesi sakıncalı olmayan durumlarda keşif ve otopsi yapılması, bilirkişi tayin edilmesi, yakalama ve arama kararı verilmesi şüphelinin tutuklanması ve sorgusunun yapılması, müsadere kararı verilmesi, şüphelinin gözaltına alınması, muhbir ve müfteriye masraflarının yükletilmesi.

Yapılan hazırlık soruşturması sonunda, toplanan deliller kamu davasının açılmasına yeterli ise Cumhuriyet savcısı mahkemeye bir iddianame vermek suretiyle kamu davasını açar (CMUK m. 163).

Yapılan hazırlık soruşturması sonunda, kamu davasının açılması için yeterli delil bulunmaması veya keyfiyetin takibe değer görülmemesi halinde Cumhuriyet savcısı takibata yer olmadığına karar verir. Bu karar, evvelce sorguya çekilmiş veya tutuklama müzekkeresi verilmiş sanığa, suçtan zarar gören şikâyetçiye ve dava açılması talebi ile dilekçe verene bildirilir (CMUK m. 164). Takipsizlik kararına itiraz edilebilir. İtiraz kabul edilirse Cumhuriyet savcısı kamu davası açar. Şüpheli hakkında kamu davası açabilmek için yeterli bir isnada ihtiyaç vardır. Suç işlendiğine dair bu isnadın yapılabilmesi için yeterli delil varsa kamu davası açılacak, yoksa takipsizlik kararı veyahut da suçu işleyenin kimliği belirli değil ise, failin bulunabilmesi için soruşturma evrakının daimi aramaya alınması kararı verilecektir. Cumhuriyet savcısı önüne gelen soruşturma evrakı ile ilgili olarak mutlaka bir karar vermekle yükümlüdür.

Cumhuriyet savcısı yaptığı soruşturma sonunda yeterli delil bulursa şüpheli hakkında kamu davasını açmak mecburiyetindedir.

2.3. KAMU DAVASI AÇMAK VE YÜRÜTMEK

Hazırlık soruşturması sonunda toplanan delillerin Cumhuriyet savcısı tarafından takdir edilip suç şüphelerinin ciddi olduğu kanaati oluşursa kamu davası açılacaktır. Kanunda aksine hüküm bulunmadığı takdirde Cumhuriyet savcısı, ceza takibini gerektirecek hususlarda yeterli delil mevcut ise kamu davasını açmak zorundadır. Cumhuriyet savcısı tarafından kamu davasının açılmasını ifade eden bu ilkeye kovuşturma mecburiyeti ilkesi denilmektedir (CMUK m.148/2).

Hazırlık soruşturması sonuçlandığında failin işlediği fiilin suç teşkil ettiğinin tespiti ile hakkında kamu davası açıldığı takdirde şüpheli sanık statüsüne girecektir. Ancak hazırlık soruşturması sırasında şüpheli hakkında yeterli delil bulunması halinde de tutuklama talebiyle mahkemeye sevk edilen şüpheli şahıs da sanık statüsüne girmektedir. Genel af, ölüm, zamanaşımı veya sanık hakkında beraat kararı verilmesi ile kovuşturma sona ereceğinden sanıklık sıfatı da son bulacaktır. Sanığın belirli bir suçtan dolayı cezalandırılması ve ikinci bir suçtan dolayı alacağı cezanın bu cezaya herhangi bir etkisinin olmayacağı anlaşıldığı takdirde Cumhuriyet savcısı sanık hakkında bu suçtan dolayı kamu davası açmayacaktır. (CMUK m.149)

Kamu davasını açmak Cumhuriyet savcısının bir yetkisidir. CMUK'un 148. maddesinin 2. fıkrasına göre kamu davasını açmak yetkisi sadece Cumhuriyet savcılarına tanınmış ve her ne kadar bu konuda savcılar lehine bir tekel oluşturulmuş olsa da, muhtelif kanunlarla bu kurala istisnalar getirilmiştir. Bu istisnalara bir örnek olarak Başbakan ve bakanlar haklarında TBMM üye tam sayısının en az onda birinin vereceği önergeyle soruşturma açılabilmesi verilebilir.

Kamu davasının açılabilmesi için bazı şartların oluşması gerekir. Bu şartları kısaca sayacak olursak;

- a) Fiilin belirli olması,
- b) Failin belirli olması,
- c) Ceza takibini gerektirecek yeterli delil bulunması,
- d) Dava şartlarının gerçekleşmiş olmasıdır.

Böylece somut olayda fiil ve failin belirlenmiş, yeterli delil bulunmuş ve dava şartları da gerçekleşmişse savcı dava açmaktan kaçınamaz. Kamu davası açmaya mecburdur. Eğer savcı dava açmak mecburiyetinde olmamış olsa idi o zaman burada da kovuşturma mecburiyeti ilkesi değil maslahata uygunluk ilkesi söz konusu olacaktı. Bu ilkeye göre kamu davası açılması için kamu yararı şartı aranır. Ceza yargılaması hukukumuzda maslahata uygunluk ilkesi kabul edilmemiştir.⁷⁰

Son soruşturmaya başlanması ancak kamu davasının açılması ile mümkündür (CMUK m. 147). Yukarıda adı geçen şartlar gerçekleştiğinde Cumhuriyet savcısı bir iddianame hazırlayarak kamu davası açacak ve böylece son soruşturma aşamasına geçilmiş olacaktır.

Cumhuriyet savcısı tarafından kamu davasının açılmasına karar verildiği takdirde düzenlenen iddianamede şüphelinin açık kimliği; adı, soyadı, doğum yeri ve tarihi, ana ve baba adı, nüfusa kayıtlı olduğu yer, oturduğu yer, medeni hali, işi ve eğitim durumu belirtilmelidir. Şüpheliye isnat olunan fiil de ayrıca ayrıntılı bir şekilde belirtilir (CMUK m. 163/2).

Hazırlık soruşturması sırasında fiilin şahsi dava yoluyla kovuşturulması gereken suçlardan olduğu anlaşılırsa, suçun işleniş şekli, mağdurun kişiliği ve suçun işlendiği yer gibi birtakım hususları dikkate alan Cumhuriyet savcısı tarafından kamu davasının açılıp açılmamasına karar verilecektir.

Cumhuriyet savcısı kamu davasını açtıktan sonra geri alamaz ve iddianameyi değiştiremez. Ancak bazı yazım hataları ve esasa ilişkin olmayan maddi hataların düzeltilmesi mümkündür.

Cumhuriyet savcısı Sulh Ceza Mahkemelerindeki duruşmalarda hazır bulunmaz. Ancak savcı bu mahkemelerin verdiği kararlardan temyizi kabil olanları tefhim tarihinden itibaren temyiz edebilir. Asliye ve Ağır Ceza Mahkemelerinde ise savcı bizzat bulunur. Kendisine tanınan yetkileri usulüne uygun olmak kaydıyla kullanır. Cumhuriyet savcısının duruşmada talep edebileceği belli başlı hususlar ise şunlardır:

a) Kendi gösterdiği tanıkları dinletmek ve isticvap etmek (CMUK m. 232),

⁷⁰ Uğur, Hüsamettin, (2007), "Ceza Muhakemesinde Kovuşturma Mecburiyeti İlkesinden Maslahata Uygunluk İlkesine", <http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 01.08.2010).

- b) Sanıklara soru sormak,
- c) Tanıkların verdiği çelişkili beyanların giderilmesini, keşif yapılmasını, yetersiz bilirkişi raporlarının başka bilirkişilere gönderilmesini sağlamak,
- d) Duruşmaların kanuni esaslara göre açık veya gizli yapılmasını, delillerin ikamesi sırasında sanık veya varsa müdahil birlikte istemde bulunursa herhangi bir delilden vazgeçilmesini sağlamak (CMUK m. 238),
- e) Sanığın akli dengesinin yerinde olup olmadığının tespitini veya gözetim altına alınmasını talep etmek,
- f) Sanığın tutuklanması veya serbest bırakılmasını, suç vasfının değişmesi halinde sanığa ek savunma hakkı verilmesini, sanığın duruşma esnasında ortaya çıkan bir suçundan dolayı onayı alınarak davanın birlikte görülmesini talep etmek,
- g) Davanın mahkemenin görevine girmedeği (görevsizlik iddiası) veya iddianame okunmadan önce yetkisi dışında olduğu (yetkisizlik iddiası) kanaatinde ise bu iddiaları ileri sürmek.

Nihayet Cumhuriyet savcısı, somut olayın niteliğine göre maddi gerçeğin ortaya çıkarılabilmesi için sanığın lehinde veya aleyhinde yapılması gerekli olan her türlü iddiayı ileri sürmeye veya müdahil ile varsa vekillerinin taleplerine karşı cevap vermeye yetkili ve aynı zamanda görevlidir. Bu taleplerin reddi halinde itirazı kabil olanlara acele itiraz edebileceği gibi temyizi kabil olanları da esas hükümle birlikte temyiz edebilir.

Delilerin ikamesi ve tartışılması bittikten sonra söz önce davacıya sonra Cumhuriyet savcısına verilir. Cumhuriyet savcısına söz verildiğinde savcının incelemenin genişletilmesine ilişkin başka bir talebi yoksa mahkeme başkanı tarafından esas hakkındaki mütalaası istenir. Cumhuriyet savcısı mütalaasında sanığın beraatını veya mahkûmiyetini, duruşmanın tatilini, davanın düşmesini, ceza tertibine yer olmadığı kararı verilmesini, davanın reddini (CMUK m. 253) veya davaların birleştirilmesini, davanın ertelenmesini, cezanın ortadan kaldırılması veya ıskatını, görevsizlik kararı verilmesini talep edebilir.

Cumhuriyet savcısının mahkeme tarafında verilen görevsizlik kararlarına karşı acele itiraz yoluna başvurma yetkisi vardır (CMUK m. 263/3)

Medeni yargılama hukukunda davasını ispat etmek davacıya ait iken ceza yargılaması hukukunda ispat külfetinden bahsedilemez. Çünkü Cumhuriyet savcısı, sanık, müdafii ve hâkim her türlü delilden yararlanarak maddi gerçeği bulmaya çalışırlar. Bundan dolayı Cumhuriyet savcısı, sanık ve varsa müdahil birlikte talep ederlerse mahkeme herhangi bir delilden vazgeçebilir (CMUK m. 238).

2.4. KANUN YOLLARINA BAŞVURMAK

Cumhuriyet savcısı, kanuna aykırı olduğunu kanaatine vardığı kararların tekrar incelenmesi için itiraz veya temyiz yoluna başvurabilir (CMUK m. 219). Savcı kanun elverdiği durumlarda olağanüstü kanun yollarına da başvurabilir.

Cumhuriyet savcısı kanun yoluna başvurarak sanığın hakkını da koruyabilir. Yaptığı görevin gereği olarak sadece sanığın aleyhine değil lehine olacak şekilde de kanun yollarına başvurmak savcının en önemli görevlerindendir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

5271 SAYILI CEZA MUHAKEMESİ KANUNU'NDA

CUMHURİYET SAVCISININ GÖREV VE YETKİLERİ

3.1. GENEL OLARAK

Cumhuriyet savcısının görevleri sadece ceza yargılamasına ilişkin olan ve ceza yargılaması dışında kalan görevler olarak ikiye ayrılabilir. İnceleme konumuz itibarıyla ceza yargılamasına ilişkin olan görevlerinden bahsedeceğiz. Yukarıdaki bölümde de belirtildiği üzere Cumhuriyet savcısının ceza yargılaması hukukundaki en önemli görevi hazırlık soruşturması yaparak iddianame düzenlemek suretiyle kamu davası açmaktır. Savcının diğer bir görevi istisnalar hariç açmış bulunduğu kamu davasının duruşmalarına katılmaktır. Kamu davasının açılmasına kadar olan aşamalar için gerekli olan işlemleri kural olarak savcı bizzat veya adli kolluk aracılığıyla yapacaktır. Ancak, kamu davasının açılmasından sonraki aşamada yani duruşma aşamasında savcının bizzat hazır bulunma mecburiyeti vardır. Savcının ceza yargılamasındaki son görevi hüküm verildikten sonra gerektiğinde kanun yollarına başvurmaktır. Ceza yargılaması hükmün kesinleşmesi ile son bulmakla birlikte, bu aşamadan sonra savcının cezaların yerine getirilmesi (infaz) görevi de vardır.

Savcılığın teşkilatlanmasını düzenleyen 825 sayılı Ceza Kanununun Mevkii Mer'iyete Vaz'ına Müteallik Kanunda Cumhuriyet Savcılığı tarafından yapılması gereken işlemler ve savcının görevleri belirtilmemiştir. Cumhuriyet savcılarının yaptığı işlemler ve görevleri CMUK'ta ise değişik maddelerde sistemsiz bir şekilde belirtilmiştir.

5235 sayılı kanun ile Savcılık kurumunun teşkilatlanması yeniden düzenlenmiş ve Cumhuriyet Başsavcılığı ile Cumhuriyet savcısının görevleri, ayrı birer madde içinde açıklanmıştır. Söz konusu kanunun 17. maddesinde Cumhuriyet Başsavcılığının, 20. maddesinde de Cumhuriyet savcısının görevleri sayılmıştır.

Cumhuriyet Başsavcılığının görevleri kanunun 17. maddesinde;

a) Kamu davasının açılmasına yer olup olmadığına karar vermek üzere soruşturma yapmak veya yaptırmak,

b) Kanun hükümlerine göre, yargılama faaliyetlerini kamu adına izlemek, bunlara katılmak ve gerektiğinde kanun yollarına başvurmak,

c) Kesinleşen mahkeme kararlarının yerine getirilmesi ile ilgili işlemleri yapmak ve izlemek,

d) Kanunlarla verilen diğer görevleri yapmak,

şeklinde açıkça sayılmış,⁷¹

20. maddesinde de Cumhuriyet savcısının görevlerinin;

a) Adlî göreve ilişkin işlemleri yapmak, duruşmalara katılmak ve kanun yollarına başvurmak,

b) Cumhuriyet başsavcısı tarafından verilen adlî ve idarî görevleri yerine getirmek,

c) Gerektiğinde Cumhuriyet başsavcısına vekâlet etmek,

d) Kanunlarla verilen diğer görevleri yapmak,

olduğu belirtilmiştir.⁷²

Doktrinde savcının görevleri açıklanırken bir kısım yazarlar savcı tarafından yapılan işlemleri fikri ve eylemli işlemler olarak ayırmıştır. Savcının eylem şeklinde ortaya çıkan soruşturma evresindeki araştırma ve koruma işlemleri ile infaz aşamasındaki mahkeme tarafından verilen kararların yerine getirilmesi şeklindeki görevlerini, savcının fiili işlemleri olarak, soruşturma sonunda elde edilen delillere göre kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verme veya dava açma, açtığı davaya katılarak yürütme ve yargılama makamı tarafından verilen kararlara karşı kanun yollarına başvurma işlemlerini de savcının fikri işlemleri olarak nitelendirmişlerdir⁷³.

3.2. ARAŞTIRMA VE SORUŞTURMA YAPMAK

3.2.1. Genel Olarak

Savcılık işlemleri, çoğunlukla soruşturma aşamasında gerçekleşir. Bu nedenle soruşturma aşamasında kişilerin hak ve özgürlükleri daha çok sınırlamalarla

⁷¹ Ünver ve Hakeri, (2010), a.g.e., s. 189-190.

⁷² a.g.e., s. 190-191.

⁷³ a.g.e., s. 116; Keyman, (1970), a.g.e., s. 241.

karşılaşır. Bu sınırlamaların, birtakım güvenceler altında gerçekleşmesi hukuk devleti ile hukukun üstünlüğü ilkelerinin bir sonucudur.⁷⁴

Soruşturma aşamasında savcı ile diğer adli kolluk görevlilerinin, hukuk devleti ve hukukun üstünlüğü ilkeleri başta olmak üzere, kişi güvenliği ve maddi gerçeğin araştırılması ilkesi, dürüst işlem ilkesi, orantılılık ilkesi, gizlilik ilkesi, yazılilik ilkesi, çabukluk ve serbestlik ilkesi, işkence yasağı ilkesi, insan onurunun dokunulmazlığı ilkesine uygun işlem yapma mecburiyetleri bulunmaktadır.⁷⁵

3.2.2. Cumhuriyet Savcısının Araştırma ve Soruşturma İşlemleri

3.2.2.1. Cumhuriyet Savcısının Suçu Öğrenme Şekilleri

Soruşturmada araştırma mecburiyeti ilkesinin bir sonucu olarak, suç oluşturan bir eylemin işlendiğinin haber alınması ile suç şüphesi ortaya çıkar.⁷⁶ Soruşturma makamları araştırmalarını bu habere dayandırarak yürüteceklerdir. Bir suçun işlendiğinin haber alınmasının çok değişik yolları bulunmaktadır. Bunlar esas itibariyle ihbar, şikâyet, kamu makamlarının suç duyuruları, talep ve doğrudan doğruya haber almadır.⁷⁷

3.2.2.1.1. İhbar

Bir suçun ya da şüphe oluşturan bir olayın işlendiğinin herhangi bir kişi tarafından yetkili makamlara herhangi bir şekilde bildirilmesine ihbar denilmektedir.⁷⁸ İhbar Cumhuriyet Başsavcılığına, kolluk birimlerine, mahkemelere, valilik veya kaymakamlığa yapılabilir (CMK m. 158).⁷⁹

Suçun, CMK'nın 158. maddesinin 3. fıkrası gereğince yurtdışında işlenip de Türkiye'de takibi gereken bir suç olması halinde Türkiye'nin elçilik ve konsolosluklarına da ihbar veya şikâyetle bulunabilir. Elbette bu başvurular da gereği takdir edilmek üzere ilgili yer Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilecektir (CMK m. 158/3). Bir kamu kurumunda veya kuruluşunda yapılan bir kamu görevi ile ilgili

⁷⁴ Ergun, Özbudun, (1998), *Türk Anayasa Hukuku*, Ankara: Yetkin Yayınları, s. 348.

⁷⁵ Centel ve Zafer, (2010), a.g.e., s. 93-100; Öztürk, Bahri, (1991), *Ceza Muhakemesi Hukukunda Koğuşturma Mecburiyeti*, Ankara: D.E.Ü. Döner Sermaye İşletmesi, s. 64.

⁷⁶ Centel ve Zafer, (2010), a.g.e., s. 84.

⁷⁷ Öztürk, (1991), a.g.e., s. 63.

⁷⁸ Erdener, (2002), a.g.e., s. 17.

⁷⁹ Centel ve Zafer, (2010), a.g.e., s. 84.

olarak işlendiği iddia edilen suç veya suçlarla ilgili ihbar veya şikâyetler vakit geçirilmeksizin derhal ilgili yer Cumhuriyet Başsavcılığına iletilir (CMK m. 158/4).⁸⁰

3.2.2.1.2.Şikâyet

Takibi şikâyetle bağlı bir suçtan zarar gören kişinin, Türk Ceza Kanunu'nun 73. maddesine göre 6 ay içinde yetkili makamlardan, bu fiil hakkında soruşturma yapılmasını istemesine şikâyet denilmektedir.⁸¹ Şikâyetle bağlı suçlarda soruşturmanın başlaması ve yargılamanın yürütülmesi için şikâyet şarttır.⁸² Şikâyet hakkı, kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan olup, suçtan zarar görene aittir. Bu hak kural olarak mirasçılara geçmez.⁸³

İhbar veya şikâyetin şekli konusunda yazılılık kuralı yoktur. Usul olarak tutanağa geçirilmek üzere sözlü olarak ihbar ve şikâyetle bulunulması mümkündür. İhbar veya şikâyetin şekli CMK' nın 158. maddesinde açıklanmıştır.

İhbar veya şikâyeti alan kamu kurumu veya ilgili Cumhuriyet Başsavcılığı ihbarı, tutanağa geçirmekle yükümlüdür. Eğer ihbar veya şikâyet yukarıda anlatıldığı gibi mahkeme, valilik, kaymakamlık veya yürütülen bir kamu hizmeti ile ilgili olarak bir kamu kuruluşuna yapılmışsa gereği takdir edilmek üzere ihbar veya şikâyet tutanağa bağlanacak ve gereği takdir edilmek üzere ilgili yer Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilecektir.⁸⁴

Uygulamada şikâyetler genellikle ilgili kolluk birimlerine yapılmaktadır. İlgili kolluk birimi de nöbetçi Cumhuriyet savcısına ulaşmakta ve talimatları doğrultusunda işlem yapmaktadır. Şikâyetin uygulamada doğrudan Cumhuriyet Başsavcılıklarına da yapıldığı görülmektedir. Bunun için bazı adliyelerde müracaat Savcılıkları oluşturulmuştur. Diğer adliyelerde ise nöbetçi savcı yetkilidir. Nöbetçi ya da müracaat Cumhuriyet savcısı şikâyetçinin şikâyet ve delillerini bir tutanağa bağlayarak soruşturmaya başlamaktadır. Nöbetçi savcı gerekli işlemleri tamamladıktan sonra dosya ilgili savcıya tevzi edilmektedir.

⁸⁰ Centel ve Zafer, (2010), a.g.e., s. 84-85.

⁸¹ Öztürk v.d., (2010), a.g.e., s. 36.

⁸² Ünver ve Hakeri, (2010), a.g.e., s. 98.

⁸³ Öztürk, (1991), a.g.e., s. 64; Öztürk v.d., (2010), a.g.e., s. 36.

⁸⁴ Ünver ve Hakeri, (2010), a.g.e., s. 99.

3.2.2.1.3 Kamu Kurumlarının Suç Duyuruları

Kanunlar bazen belli bir kamu görevini yürüten kimseye veya makamlara ya da belli meslek mensuplarına bir suç işlendiğini öğrenmeleri halinde, bunu ilgili makamlara yazı bildirmek görevini yüklemiştir. Buna suç duyurusu adı verilmektedir.⁸⁵

Bir ölümün doğal nedenlerden meydana gelmediği kuşkusunu doğuracak bir durumun varlığı veya ölünün kimliğinin belirlenememesi halinde; kolluk görevlisi, köy muhtarı ya da sağlık veya cenaze işleriyle görevli kişiler, durumu derhâl Cumhuriyet Başsavcılığına bildirmekle yükümlüdürler (CMK m. 159)

3.2.2.2. *Şüpheli İfadesi Alma*

Soruşturma evresinde suç şüphesi altında bulunan kişiye şüpheli denmektedir (CMK m. 2/1-a). Şüpheli, çoğu defa soruşturulması yürütülen olayı en iyi bilenlerden birisidir. Bu nedenle beyan delillerinden birisi de şüpheli beyanıdır. Kanunda şüpheli hakkında Cumhuriyet savcısının uyguladığı bu işleme ifade alma denmektedir. İfade alma, suçlanan kişinin olay hakkında bildiklerini kolluk görevlileri veya savcı önünde anlatmasıdır.⁸⁶

İfade alma CMK'nın 145 vd. maddeleri ile Yakalama Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliğinin 23 vd. maddelerinde düzenlenmiştir. CMK, ifade alınırken uyulacak kuralları göstermiştir. Buna göre; önce ifadesi alınacak kişinin kimliği tespit edilir. Şüpheli kimliği ile ilgili sorulan sorulara doğru olarak cevaplandırmak zorundadır. Ondan sonra şüpheliye kendisine isnat edilen suç anlatılır ve kanuni hakları hatırlatılır (CMK m. 147). İfade her türlü baskıdan uzak bir şekilde alınmalıdır.⁸⁷ (EK 1 Şüpheli İfade Tutanağı)

İfade sırasında şüphelinin özgür iradesini kısıtlayan veya bozan yöntemler yasaktır. Şüphelinin beyanı özgür iradesine dayanmalıdır. Bunu engelleyici nitelikte kötü davranma, işkence, ilaç verme, yorma, aldatma, cebir veya tehditte bulunma, bazı araçları kullanma gibi bedensel veya ruhsal müdahaleler yapılamaz.⁸⁸ İfade alma işlemini sadece Cumhuriyet savcıları ve kolluk görevlileri yapabilirler. Hâkimin

⁸⁵ Gökçe, (2001), a.g.e., s. 68.

⁸⁶ Yurtcan, (2002), a.g.e., s. 48, Centel ve Zafer, (2010), a.g.e., s. 209.

⁸⁷ Öztürk v.d., (2010), a.g.e., s. 186; Şahin, Cumhuriyet, (1995), "Sorgu Müessesesine İlişkin Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu Değişikliklerinin Genel Bir Değerlendirilmesi", Prof. Dr. Halil Cin'e Selçuk Üniversitesinde 10. Yıl Hizmet Armağanı, Selçuk Üniversitesi Yayınları No: 129, Hukuk Fakültesi Yayınları No: 14, s. 84.

⁸⁸ Centel ve Zafer, (2010), a.g.e., s. 221.

yaptığı işlemler ifade alma değildir. Hâkim, soruşturma aşamasında Cumhuriyet savcısının tutuklama talebi üzerine şüphelinin sorgusunu yapar. Kovuşturma aşamasında ise sanığın savunmasını alır.

Uygulamada Cumhuriyet savcısı tarafından şüphelinin ifadesi alınırken şüpheliye ait ifade tutanağı kimlik bilgilerini de ihtiva eder şekilde UYAP sistemi üzerinden çıkmaktadır. Şüphelinin kimlik bilgileri teyit edildikten sonra gerekli sorular sorularak verilen cevapların tutanağa geçirilmesiyle ifade alma işlemi sona ermektedir.

3.2.2.3. Suçtan Zarar Görenleri Dinleme

Savcı soruşturma aşamasında, suçun ve şüphelinin tam olarak ortaya çıkması açısından suçun mağdurunu dinlemelidir. Çünkü olayın niteliği ve delilleri, suça hedef olan mağdurun ifadesiyle anlaşılacak ve savcının soruşturmada takip edeceği yol bu ifadelere göre belirlenecektir.⁸⁹

Mağdurun ifadesine başvurulmadan önce, kimliği tespit edilmelidir. Mağdurun kimliği tespit edildikten sonra, olayı ayrıntılı olarak anlatması istenmeli, suçun kim ya da kimler tarafından nasıl, nerede, ne zaman işlendiği sorulmalıdır. Şikâyetçi olup olmadığı, şüphelilerle arasında akrabalık ilişkisinin bulunup bulunmadığı belirlendikten sonra, olay hakkında ayrıntılı bilgi alınmalıdır.⁹⁰ (EK 2 Mağdur/Müşteki İfade Tutanağı)

CMUK'un 344 vd. maddelerinde şahsi davacının hak ve yetkileri düzenlenmiş olup, suçtan zarar gören mağdur ve şikâyetçinin hakları ayrıntılı biçimde düzenlenmemiştir. Buna karşılık, CMK'nın 233 vd. maddelerinde ilk defa mağdur ve şikâyetçinin hak ve yetkileri ayrıntılı olarak düzenlenmiş bulunmaktadır.⁹¹

Mağdur veya şikâyetçinin istemi üzerine kendisine avukat sıfatını haiz vekilin görevlendirilmesini barodan isteme hakkı ilk defa CMK ile tanınmıştır. Ayrıca mağdurun 18 yaşını doldurmaması halinde kendisine zorunlu vekil (avukat) görevlendirileceği hükme bağlanmıştır (CMK m. 234/2).

⁸⁹ Bilecen, Necmettin, (1987), *Ceza Davalarında Usul ve Tatbikat*, Ankara: Seçkin Yayınevi, s. 265.

⁹⁰ Bakıcı, (2000), a.g.e., s. 143.

⁹¹ Öztürk v.d., (2010), a.g.e., s. 378.

3.2.2.4. Keşif Yapma

Keşif, kural olarak hâkim tarafından yapılır. Kanunda keşfin tanımı yapılmamıştır. Keşif, kişinin beş duyu organıyla, yani görerek, duyarak, koklayarak, tadararak ve dokunarak edindiği algılamalar, diğer bir söyleyişle yapılan tespitlerdir.⁹² Keşif, canlı ve cansız her şeyin konu olabildiği, ispat konusunda bir araştırmadır.⁹³ Keşif, bir başka görüşe göre, suçun kendisini, nasıl işlendiğini, işlendiği yerin ve suça ilişkili olan yerlerin veya eşyanın durumunu, suçun iz, eser ve delillerini tespit için yapılan adli bir işlemdir.⁹⁴

Keşif, hâkim veya mahkeme veya naip hâkim ya da istinabe olunan hâkim veya mahkeme ile gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı tarafından yapılır (CMK m. 83/1). Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde savcıya da tanınan bu işlem, soruşturma ve kovuşturma aşamasında olabilmektedir.⁹⁵

Keşif, CMUK'un 78. maddesinde düzenlenmişti. Ancak CMK'nın 83. ve 84. maddelerinde daha ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir.

3.2.2.5. Yer Gösterme

Soruşturma konusu bir olayda failer ele geçirildiğinde, bunların olayla ilgili açıklamada bulunduktan sonra, olay yerinde bu kişilerin olayın oluş biçimi hakkında ayrıntılı biçimde açıklamada bulunmalarıdır.⁹⁶

Bu terim, kolluğun suç faileri ile birlikte olay yerinde yaptığı tatbikat sonucu ortaya çıkmıştır. Doğal olarak yapılan bu işlem, ceza yargılamasında keşif olarak nitelendirilmektedir.⁹⁷ Bundan dolayı yer gösterme işleminin kolluk tarafından yapılması eleştiri konusu olmakta idi. Basın önünde yapılan yer gösterme işlemleri soruşturmanın gizliliği ilkesine aykırılık oluşturuyordu.⁹⁸ Ancak CMK yer gösterme ile ilgili yeni düzenleme getirmiştir. Buna göre Cumhuriyet savcısı, kendisine yüklenen suç hakkında açıklamada bulunmuş olan şüpheliye yer gösterme işlemi yaptırabilir. CMK'nın 250. maddesinin 1. fıkrası kapsamına giren suçlar söz konusu

⁹² Centel ve Zafer, (2010), a.g.e., s. 290.

⁹³ Yurtcan, (2002), a.g.e., s. 42.

⁹⁴ Taner, (1955), a.g.e., s. 175.

⁹⁵ Ünver ve Hakeri, (2010), a.g.e., s. 297; Öztürk, (1991), a.g.e., s. 90.

⁹⁶ Yurtcan, (2002), a.g.e., s. 44.

⁹⁷ Yurtcan, (2002), a.g.e., s. 44.

⁹⁸ Ünver ve Hakeri, (2010), a.g.e., s. 298.

olduğunda, adli kolluk amiri de yer gösterme işlemi yaptırmaya yetkilidir (CMK m. 85/1). Belirtmek gerekir ki susma hakkını kullanmış olan şüpheliye yer gösterme işlemi yaptırılmayacaktır.⁹⁹

3.2.2.6. Bilirkişiye Başvurma

Bilirkişi maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasında sahip olduğu uzmanlık bilgisiyle hâkim ve savcıya yardımcı olan uzman, ehil kişidir.¹⁰⁰ CMK özel ve teknik bilgiye sahip bulunan bilirkişiye başvurma yetkisini kural olarak yargılama makamına vermiştir. Ancak CMK'nın 63. maddesinin 3. fıkrası uyarınca Cumhuriyet savcısı da soruşturma evresinde doğrudan doğruya hâkim kararı olmadan ve gecikmesinde sakınca bulunan hal olmasa bile bilirkişi atayabilir. Oysa CMUK döneminde Cumhuriyet savcıları yalnızca acele hallerde bilirkişi atayabiliyorlardı.¹⁰¹ Aksi belirtilmediği sürece tanıklara ilişkin hükümler bilirkişiler hakkında da uygulanır (CMK m. 62/1).

Bilirkişi en çok üç kişiden oluşur. Bilirkişi bir ispat sorununun çözümünde uzmanlığından yararlanan kişidir.¹⁰² Bilirkişi olabilmenin başta gelen koşulu özel bilgi sahibi olmaktır. Özel bilgi sahibi olmayan ya da uzman olmayan kişinin bilirkişi olması mümkün değildir.

Bilirkişi hâkim veya Cumhuriyet savcısına genel tecrübe kurallarını bildirme, özel bilgi sahibi kişinin gözlemleyebileceği olguları tespit etmek ve özel bilgiyle bilimsel kuralları uygulayıp sonuç çıkarmak şeklinde yardımcı olmaktadır.¹⁰³

Uygulamada Cumhuriyet savcıları ateşli silahlar, şüphelinin akli durumu, mala ilişkin değer tespiti, şüpheli veya mağdurun yaşının tespiti gibi durumlarda bilirkişiye başvurmaktadırlar.

3.2.2.7. Ölü Muayene ve Otopsi İşlemi

Ölüm olayı, çeşitli nedenlerden meydana gelmiş olabilir. Bir sınıflandırma yapmak gerekirse; ölümler doğal nedenlerden meydana gelen ölümler, cinayet, intihar, kaza

⁹⁹ Centel ve Zafer, (2010), a.g.e., s. 299

¹⁰⁰ Özgen, Eralp, (1988), *Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Bilgisi*, Eskişehir, s. 183.

¹⁰¹ Centel ve Zafer, (2010), a.g.e., s. 256-257

¹⁰² Ünver ve Hakeri, (2010), a.g.e., s. 259.

¹⁰³ Özkan, Hasan, (1995), *Açıklamalı İçtihatlı Ceza Davalarında Keşif ve Tatbikat*, Ankara: Seçkin Yayınevi, s. 32.

ve şüpheli ölümler olarak sıralanabilir. Ölü muayenesi, bir tür keşiftir ve kanun bunu özel olarak düzenlemiştir. Ölünün muayenesi iki şekilde olur: Birincisi; ölünün adli muayenesi ikincisi ise; otopsidir. Yukarıda belirtilen ölüm olaylarında ölü muayene ve otopsi işlemlerinin yapılması gerekir.

Ölen kişinin üzerinde yapılan keşfe ölünün adli muayenesi denmektedir.¹⁰⁴ Ölü muayene, herhangi bir şüpheli ölümden olayın oluş şekli ve sebebini belirlemek ve olayın şüphelisini aramak ve buna ait izleri bulmak ve olayın sebebini meydana çıkarmak için yapılan adli bir iştir.¹⁰⁵

Ölünün adli muayenesi, bir hekim huzuru ile yapılan dış muayene olup, bu muayenede ölünün kimliği, ölüm zamanı ve ölüm sebebini belirlemek için dış bulgular tespit edilmelidir.¹⁰⁶ Ölünün adli muayenesini kimin yapacağı konusunda CMUK'ta herhangi bir hüküm yoktu. Ancak CMK'da yapılan düzenleme ile ölü muayene işleminin Cumhuriyet savcısı huzurunda bir hekim görevlendirilerek yapılacağı açıklığa kavuşturulmuştur.

Yapılan işlemler tutanakla saptanacağı için tutanağın düzenli bir şekilde hazırlanması, olaydan hangi tarih ve saatte haberdar olunduğunun, olayı kimin ihbar ettiğinin, olay yerine kimlerle saat kaçta gelindiğinin düzenli bir girişle anlatılması ve tutulan tutanağın muayeneye katılanlar tarafından hep birlikte imzalanması gerekir. Ayrıca tutanak içeriğinden cesedin duruş biçimi, deliller ile ceset arasındaki mesafe, cesedin boyu, kilosu, saç ve sakal biçimi, cesedin traşlı olup olmadığı, ceset üzerindeki elbiseler, bu elbiselerde barut izi veya kan izi olup olmadığı ayrıntılı olarak tespit edilmelidir. Ceset üzerindeki elbiseler tamamen çıkarıldıktan sonra çıplak cesetteki bulgular gözlenir ve tek tek tutanağa geçirilir (EK 3 Ölü Muayene Tutanağı).

Ölümün doğal sebeplerden meydana gelmediğinin düşünülmesi yani olayda şüpheli bir durumun varlığı halinde kesin ölüm sebebinin belirlenebilmesi için klasik otopsi işleminin yapılması gerekmektedir. Otopsi Cumhuriyet savcısının huzurunda bir adli tabip ve bir patoloji uzmanı veya diğer dallardan birisinin mensubu veya biri pratisyen iki hekim tarafından yapılır. Zorunluluk bulunduğu otopsi işlemi bir

¹⁰⁴ Centel ve Zafer, (2010), a.g.e., s. 288; Kantar, Baha, (1957), *Ceza Muhakemeleri Usulü*, İstanbul: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, s. 97.

¹⁰⁵ Gökçe, (2001), a.g.e., s. 129.

¹⁰⁶ Tunali, İbrahim, (1995), *Adli Tıp*, Ankara: Seçkin Yayınları, s. 88.

hekim tarafından da yapılabilir; bu durum otopsi raporunda açıkça belirtilir (CMK m. 87/1).¹⁰⁷

Otopsi yapılırken üç boşluk (baş-göğüs-karın) açılarak iç organlarda görülen lezyonlar tespit edilmelidir.¹⁰⁸ Otopside her organ ayrı ayrı incelenmeli ve durumları tek tek tutanağa geçirilmelidir (EK 4 Otopsi Tutanağı). Ayrıca gömülmüş bir cesedin kesin ölüm sebebinin belirlenmesi için soruşturma aşamasında Cumhuriyet savcısı tarafından, kovuşturma aşamasında ise mahkeme tarafından cesedin mezardan çıkarılmasına karar verilebilir.¹⁰⁹

CMUK döneminde otopsi, kural olarak hâkim huzurunda yapılmakla birlikte, acele hallerde savcının huzuru ile biri adli tabip veya patolog olmak üzere iki hekim tarafından yapılmakta idi. Ancak CMK döneminde artık otopsi işlemleri her halükarda Cumhuriyet savcısı tarafından yapılmaktadır.

3.2.2.8. DNA İncelemesi İşlemi

Cumhuriyet savcısı soruşturmasını yürüttüğü olayla ilgili olarak gerekli görmesi halinde moleküler genetik inceleme yapılmasını Sulh Ceza hâkiminden talep edebilir. Moleküler genetik incelemeden ne anlaşılması gerektiği Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi Genetik İncelemeler ve Fizik Kimliğinin Tespitine İlişkin Yönetmelikte tanımlanmıştır. Buna göre; moleküler genetik inceleme; gereken tür ve düzeydeki biyolojik materyali kullanarak kişiyi diğer kişilerden ayıran ve kalıtım kurallarına uygun olarak aktarılan hastalık dışındaki özelliklerin moleküler düzeyde incelenmesini ifade eder.

DNA incelemesi CMK'nın 78. maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre CMK'nın 75. ve 76. maddelerinde belirtilen usul kurallarına uygun olarak alınan örneklerin şüpheli veya mağdura ait olup olmadığının veya soy bağının tespiti için gerekli olması halinde örnekler üzerinde moleküler genetik inceleme yapılabilir.¹¹⁰

Yine CMK'nın 79. maddesine göre moleküler genetik inceleme yapılmasına ancak hâkim karar verebilir.¹¹¹ Elbette böyle bir durumda moleküler genetik

¹⁰⁷ Centel ve Zafer, (2010), a.g.e., s. 289.

¹⁰⁸ Günay, Erhan, (1998), *Ceza Davalarında Usul ve Esaslar*, Ankara: Seçkin Yayınevi, s. 121.

¹⁰⁹ Centel ve Zafer, (2010), a.g.e., s. 289.

¹¹⁰ a.g.e., s. 287.

¹¹¹ Toroslu, Nevzat ve Feyzioğlu, Metin, (2006), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara: Savaş Yayınevi, s. 20.

inceleme yapılmasını soruşturma aşamasında Cumhuriyet savcısı talep edecektir. Ayrıca, Sulh Ceza hâkimi veya mahkeme tarafından verilecek kararda teknik bilirkişi olarak incelemeyi yapacak kurumun gösterilmesi kanun gereğidir.¹¹²

Genel olarak moleküler genetik inceleme hususunda bilirkişi olarak Ankara ve İstanbul Adli Tıp Kurumları resmi bilirkişi olarak mahkemece atanmaktadır. Moleküler genetik inceleme yapılması, adam öldürme, cinsel istismar, hırsızlık suçlarının soruşturulmasında son derece önemlidir.

3.2.2.9 Beden Muayenesi, Şüpheli veya Diğer Kişilerin Vücudundan Örnek Alınması İşlemi

Şüphelinin beden muayenesine ilişkin düzenlemeler ilk defa CMK ile getirilmiştir.¹¹³ Cumhuriyet savcısı, yürütmekte olduğu bir suça ilişkin olarak CMK'nın 75. maddesine göre delil elde etmek amacıyla şüphelinin iç beden muayenesinin yapılmasını, vücudundan kan veya benzeri örnekler alınmasını saç, tükürük, tırnak gibi örneklerin alınmasını Sulh Ceza hâkiminden isteyebilir. Ayrıca, gecikmesinde sakınca bulunan hal olması durumunda Cumhuriyet savcısı da bu hususta karar verebilir. Bu durumda Cumhuriyet savcısının vermiş olduğu karar yirmi dört saat içinde hâkim onayına sunulur. Hâkim kararını yirmi dört saat içinde açıklar. Sulh ceza hâkimi tarafından onaylanmayan kararlar hükümsüz kalır ve elde edilen bulgular delil olarak kullanılamaz (CMK m. 75-76).

Üst sınırı iki yılı aşmayan suçlarda şüphelinin vücudundan örnek alınamaz ve şüphelinin iç beden muayenesi yapılamaz. Diğer hallerde de şüphelinin iç beden muayenesini veya vücuttan kan veya benzeri biyolojik örnek alınmasını şüphelinin sağlığını tehlikeye düşürmemek şartı ile tabip veya sağlık mesleği mensubu yapabilir (CMK m. 75/2-3).

Şüphelinin ve diğer şahısların beden muayenesinin yapılması ve buna ilişkin usul kuralları CMK'ya dayanılarak çıkarılan Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi Genetik İncelemeler ve Fizik Kimliğinin Tespiti Hakkında yönetmelikte düzenlenmektedir. Kanunun ve yönetmeliğin beden muayenesinden kastettiği iç

¹¹² Centel ve Zafer, (2010), a.g.e., s. 288.

¹¹³ Özen, Mustafa, (2007), "5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Üzerine Düşünceler", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 68, s. 394.

beden muayenesidir. İç beden muayenesi, vücut boşluklarının cinsel organların ve anüs bölgesinin muayenesidir.

Cumhuriyet savcısı, bir suça ilişkin delil elde etmek amacıyla mağdurun iç ve dış beden muayenesi yapılmasını veya vücudundan kan ve benzeri biyolojik örnekler (saç, kıl, tırnak gibi) örnekler alınmasına karar verilmesini Sulh Ceza hâkiminden isteyebilir veya gecikmesinde sakınca bulunan hal olması durumunda Cumhuriyet savcısı ilgili örnekler alınması hususunda yazılı emir verebilir. Bu durumda verilen karar yirmi dört saat içinde hâkim onayına sunulur (CMK m. 76).

Diğer kişilerin vücudundan örnek alınmasında uygulanacak usul CMK'nın 76. maddesinin 1. fıkrasında belirtilmektedir. Yine aynı maddenin ikinci fıkrasına göre mağdurun rızası varsa mağdurun vücudundan örnek alınması için Cumhuriyet savcısının emrine veya hâkim kararına gerek yoktur. Çocuklardan ve akıl hastalarından örnek alınmasına ihtiyaç varsa örnek alınmasına rıza kararı mağdurun kanuni temsilcisi tarafından verilir (CMK m. 76). Ayrıca kadının muayenesi istemi ve olanaklar elverdikçe bir kadın hekim tarafından yapılır (CMK m. 77).

3.2.2.10. Gözlem Altına Alma İşlemi

Şüpheli veya sanığın ceza ehliyetinin olup olmadığının tespit edilmesi için hürriyetinin kısıtlanarak gözlem altına alınması ihtiyacı ortaya çıktığında bunun nasıl yapılacağı CMK'da düzenlemiştir. Kişinin gözlem altına alınabilmesi için, üzerine atılı suçu işlediği konusunda kuvvetli şüphe bulunmalıdır (CMK m.74).

Cumhuriyet savcısı soruşturmasını yürüttüğü olayın şüphelisinin akıl hastası olup olmadığını, akıl hastasıysa ne zamandan itibaren akıl hastası olduğunu, bunun şüphelinin davranışları üzerindeki etkisinin saptanması için şüphelinin gözlem altına alınmasını CMK'nın 74. maddesine göre soruşturma aşamasında Sulh Ceza hâkiminden isteyebilir. Kovuşturma aşamasında ise bu kararı mahkeme verir.

Soruşturma aşamasında, Cumhuriyet savcısı ve şüpheli müdafî dinlendikten sonra şüphelinin resmi bir sağlık kurumunda en fazla üç hafta süreyle gözlem altına alınmasına Sulh Ceza hâkimi tarafından karar verilebilir (CMK m. 74).

Gözlem altına alma, resmi bir sağlık kuruluşunda gerçekleşir. Elbette sağlık kuruluşunda gözlem yapacak uzman bir hekim bulunmalıdır. Karara karşı itiraz yolu

açıktır ve itiraz kararın icrasını durdurur. İleride ceza verilmesi halinde, gözlem altına alma süresi cezadan mahsup edilir (TCK m. 63).

3.2.3. Cumhuriyet Savcısının Koruma Tedbirlerindeki Rolü

3.2.3.1. Yakalama İşlemi

Tutuklamanın mümkün kılınması ve ceza yargılamasının yapılabilmesi veya kesin hapis hükmünün infazının sağlanması gayesi ile hakkında henüz tutuklama kararı verilmeden önce, şüpheli veya sanığın kişi hürriyetinin kaldırılmasına, “adli yakalama” denir.¹¹⁴ Yakalama, bir kişinin hâkim kararı alınmış olmamasına rağmen, geçici bir süre için özgürlüğünün kısıtlanmasıdır.¹¹⁵ Amaç, bir suç işlediği şüphesi altında bulunan kişiyi yargılama makamına götürmek ve aynı zamanda tutuklamayı gerçekleştirmektir. Yakalama işlemi bir ceza olmayıp, koruma tedbiridir.¹¹⁶

Yakalamanın ne anlama geldiği Yakalama Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliğinin 4. maddesinde belirtilmiştir. Buna göre yakalama, kamu güvenliğine, kamu düzenine veya kişinin vücut veya hayatına var olan bir tehlikenin giderilmesi için denetim altına alınması gereken veya suç işlediği yönünde hakkında kuvvetli iz, eser, emare ve delil bulunan kişinin gözaltına veya muhafaza altına alma işlemlerinden önce özgürlüğünün geçici olarak fiilen yani kolluk aracılığıyla kısıtlanarak denetim altına alınmasıdır.

CMK’nın 90. maddesinde üç ayrı yakalama hali düzenlenmektedir. Birinci hal 90. maddenin 1. fıkrasında düzenlenen herkesin yakalama yetkisine sahip olduğu haldir. Kişinin suç işlenirken görülmesi veya suçüstü bir fiilden dolayı izlenen bir kişinin kaçma olasılığını bulunması veya derhal kimliğinin belirlenmesi imkânının olmaması halinde herkes suç şüphesi altında olan kişiyi yakalayabilir. Yakalamanın gerçekleştirilebileceği ikinci hal CMK’nın 90. maddesinin 2. fıkrasında düzenlenmiştir. Buna göre kolluk görevlileri tutuklama kararı verilmesi veya yakalama emri düzenlenmesini gerektiren veya gecikmesinde sakınca bulunan hal olması ve Cumhuriyet savcısına veya kendi idari amirlerine derhal başvurma olanağı

¹¹⁴ Kunter, Nurullah ve Yenisey, Feridun, (2005), *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku Özet Kitap*, İstanbul: Arıkan Yayınları, s. 310.

¹¹⁵ Öztürk v.d., (2010), a.g.e., s. 36; Yenisey, Feridun, (2008) “Yakalama”, *Polise Görev, Yetki ve Sorumluluk Veren Mevzuat Uygulamaları Eğitim Projesi (MUYEP) Tebliğleri II*, 23-28 Ekim 2007, Antalya /Alanya, Ankara: EGM Eğitim Daire Başkanlığı, s. 123.

¹¹⁶ Öztürk, (1991), a.g.e., s. 99.

olmaması durumunda yakalama yetkisine sahiptir. Üçüncü halde ise, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyetine tabi olmakla birlikte çocuklara, akıl hastalarına veya beden hastalığı nedeniyle kendini idareden aciz olanlara karşı suç işlenmesi halidir. Bu durumda suçüstü varsa şüphelinin yakalanması mağdurun şikâyetine tabi değildir.¹¹⁷

CMK'nın 90. maddesinin 1. fıkrasına uygun olarak yakalanarak kolluk görevlilerine teslim edilen veya kolluk görevlilerince yakalanan kişiler hakkında Cumhuriyet savcısına derhal bilgi verilir. Cumhuriyet savcısının emri doğrultusunda, kişi hakkında işlem yapılır (EK 5 Görüşme Tutanağı). Yakalanan kişi savcı tarafından bırakılabilir, gözaltına alınmasına karar verilebilir veya tutuklanması ya da adli kontrol uygulanması talebiyle sorguya yani hâkim huzuruna sevk edilebilir. Kolluk, savcı emri olmadan yakalanan kişiyi bırakamaz.¹¹⁸

CMK'nın en önemli düzenlemelerden birisi de budur. Adli kolluk personeli el koyduğu tüm olaylarla ilgili Cumhuriyet savcısına bilgi vermek ve emri doğrultusunda işlem yapmak zorundadır. Aksi halde kolluk personeli açısından TCK'nın 257. maddesinde düzenlenen görevi ihmal suçu oluşacaktır.¹¹⁹

3.2.3.2. Gözaltına Alma İşlemi

Yakalanan kişinin serbest bırakılmadığı takdirde verilen karar üzerine içinde bulunduğu hukuki duruma “gözaltına alma” veya “nezaret altında bulundurma” adı verilmektedir.¹²⁰ CMUK'ta sadece yakalamadan söz edilmiş, gözaltı kavramına yer verilmemişti. Gözaltı ilk defa Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliğinde ve CMK'nın 91. ve 99. maddelerinde açıkça belirtilen bir koruma tedbiridir. Gözaltına alma kanunun verdiği yetkiye göre yakalanan kişinin Cumhuriyet Savcılığınca hakkındaki soruşturmanın tamamlanması amacıyla adli mercilere teslimine veya serbest bırakılmasına kadar kanuni süre içinde özgürlüğünün geçici olarak kısıtlanıp alıkonulmasını sağlayan bir koruma tedbiridir.¹²¹

¹¹⁷ Öztürk v.d., (2010), a.g.e., s. 256- 260.

¹¹⁸ a.g.e., s. 262-263.

¹¹⁹ Ünver ve Hakeri, (2010), a.g.e., s. 327.

¹²⁰ Yenisey, (1987), a.g.e., s. 131.

¹²¹ Öztürk v.d., (2010), a.g.e., s. 265.

Kanun, soruşturmanın tamamlanması ve soruşturma bakımından zorunlu olması ve kişinin bir suçu işlediğini düşündürebilecek emarelerin varlığının bulunması halinde, gözaltına almaya Cumhuriyet savcısını yetkili kılmıştır (CMK m. 91). Dolayısıyla gözaltına almaya sadece savcı karar verebilir.¹²²

Gözaltı süresi, yakalama anından itibaren yirmi dört saati geçemez (CMK m.91/1). Toplu olarak işlenen suçlarda, delillerin toplanmasındaki güçlük veya şüpheli sayısının çokluğu nedeniyle; Cumhuriyet savcısı gözaltı süresinin, her defasında bir günü geçmemek üzere, üç gün süreyle uzatılmasına yazılı olarak emir verebilir (CMK m.91/3). Bu sürelerin azami süreler olması nedeniyle, işlemlerin mümkün olan en kısa sürede tamamlanması gerekmektedir.

Gözaltına alınan kişi bırakılmazsa, en geç bu süreler sonunda Sulh Ceza hâkimi önüne çıkarılıp sorguya çekilir (CMK m.91/6).

Gözaltı süresinin dolması veya Sulh Ceza hâkiminin kararı üzerine serbest bırakılan kişi hakkında yakalamaya neden olan fiille ilgili yeni ve yeterli delil elde edilmedikçe ve Cumhuriyet savcısının kararı olmadıkça bir daha aynı nedenle yakalama işlemi uygulanamaz (CMK m.91/5).

Cumhuriyet başsavcıları veya görevlendirecekleri Cumhuriyet savcıları, adli görevlerinin gereği olarak, gözaltına alınan kişilerin bulundurulacakları nezarethaneleri, varsa ifade alma odalarını, bu kişilerin durumlarını, gözaltına alınma neden ve sürelerini, gözaltına alınma ile ilgili tüm kayıt ve işlemleri denetler; sonucunu Nezarethaneye Alınanlar Defterine kaydederler (CMK m.92/1).

3.2.3.3. Zorla Getirme İşlemi

Kural olarak, bir ceza yargılaması işlemi için çağrılmış olup da, bu çağrıya uymayan şüpheli, sanık, tanık ve bilirkişilerin söz konusu ceza yargılaması işlemi için hazır bulundurulmalarının temini amacıyla, çağrıyı yapmış olan makama kolluk marifetiyle, gerektiğinde zor kullanılarak, getirilmesine zorla getirme veya ihzar denmektedir.¹²³ Bir başka görüşe göre, kolluğun şüpheli, sanık, tanık veya

¹²² Ünver ve Hakeri, (2010), a.g.e., s. 333.

¹²³ Öztürk v.d., (2010), s. 298.

bilirkişileri zorla getirme kararı vermiş olan mahkeme veya Savcılığa getirmesine “zorla getirme” denmektedir.¹²⁴

CMK’ya göre soruşturma aşaması bakımından zorla getirme, ifadesinin alınması için usulüne uygun olarak çağrılan şüphelinin yapılan tebligata rağmen gelmemesi veya hakkında tutuklama kararı veya yakalama emri düzenlenmesi için yeterli nedenler bulunan şüphelinin kendisini çağırان Cumhuriyet savcısının önüne yol süresi hariç 24 saat içinde kolluk tarafından götürölerek ifadesinin alınmasıdır.¹²⁵

CMK’nın 146. maddesinde düzenlenen zorla getirme kararını hangi makamın yani Cumhuriyet savcısının kendisinin mahkeme kararı olmaksızın verip veremeyeceği konusunda CMK’nın 146. maddesinin 5560 kanun ile değiştirilmesinden önce tereddüt vardı; fakat 5560 sayılı kanunun 20. maddesinde yapılan düzenleme ile bu tereddüt ortadan kalkmıştır. Madde metni açıkça şüphelinin kendisini zorla çağırان Cumhuriyet savcısının önüne getirileceğini söylemektedir. Yani; soruşturma evresinde çağrıya uymayan şüpheli ifadesi alınmak üzere Cumhuriyet savcısının huzuruna zorla getirilebilir.

3.2.3.4 Tutuklama İşlemi

Ceza yargılamasının gecikmeksizin yapılabilmesini, uyuşmazlığın konusunu oluşturan somut olaya uygun bir karar verilebilmesini ve verilen kararın uygulanabilmesini sağlamaya yönelik tedbirlere ceza yargılaması tedbirleri denmektedir.¹²⁶ Tutuklama ise, henüz kesin bir kararla mahkûm olmadan, hâkim kararına dayanılarak şüphelinin kişi özgürlüğünden mahrum edilmesidir.¹²⁷ Tutuklama, ancak ceza yargılamasının amaçları, gerçeklerin ortaya konulması ve kararların uygulanması yönünden zorunlu olan hallerde başvurulabilen bir tedbirdir.¹²⁸ Tutuklama kararını sadece hâkim verir, bunun istisnası yoktur. Cumhuriyet savcısının tutuklama işlemi yapmaya yetkisi yoktur. Cumhuriyet savcısı şüpheliyi tutuklama istemi ile hâkim önüne sevk eder.¹²⁹

¹²⁴ Kunter, Yenisey, (2000), a.g.e., s. 131.

¹²⁵ Öztürk v.d., (2010), a.g.e., s. 298.

¹²⁶ Erem, (1986), a.g.e., s. 435.

¹²⁷ Ünver ve Hakeri, (2010), a.g.e., s. 351.

¹²⁸ Kunter, Yenisey, (2000), a.g.e., s. 45.

¹²⁹ Ünver ve Hakeri, (2010), a.g.e., s. 351.

CMK'nın 100. maddesinin başlığı tutuklamadır. Tutuklamaya ilişkin hükümler CMK'nın 100. ve 108. maddeleri arasında yer almaktadır. Tutuklama kararı verilebilmesi bazı maddi ve şekli şartlara tabi tutulmuştur. CMK'nın 100. maddesine göre kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren olguların ve bir tutuklama nedeninin bulunması durumunda şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. Tutuklamanın koruma tedbiri olması nedeniyle kanun koyucu bu tedbirin ihtiyari olduğunu, şartları gerçekleşmiş olsa dahi, hâkimin tutuklamaya karar vermek zorunda olmadığını kabul etmiştir.¹³⁰ Bundan dolayıdır ki CMK, tutuklamanın nedenlerini düzenleyen 100. maddede “*tutuklama kararı verilebilir*” demektedir.¹³¹

Tutuklama, CMUK ile karşılaştırıldığında CMK'da artık istisnai niteliktedir. Yürürlükteki ceza kanunumuzda, eski ceza kanunda yer alan toplumda infial yaratma gibi kişisel yoruma tabi soyut ibarelere yer verilmemiştir. Bu durum ise olumlu olmuştur. Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler ancak kaçmalarını, delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek amacıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda tahdidi olarak sayılan diğer hallerde ancak hâkim kararıyla tutuklanabilir.

Tutuklama nedenlerini genel ve özel olmak üzere iki gruba ayırmak mümkündür. Buna göre; birinci olarak şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olgular varsa, ikinci olarak ise şüpheli veya sanığın davranışlarının, delilleri yok etme, gizleme veya değiştirmeye yönelik bulunması ile tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunulması konusunda kuvvetli şüphe varsa genel tutuklama nedenleri varsayılmaktadır (CMK m.100/2-a-b). CMK'nın anılan maddesinin 3.fikrasında liste halinde sıralanan suçların işlendiği konusunda kuvvetli suç şüphesi varsa bu hallerde de tutuklama kararı verilebilmektedir(CMK m.100/3). Bu suçlara 5560 sayılı kanunun 17. maddesi ile yeni suçlar da eklenmiş özellikle son dönemde artış gösteren hırsızlık, silahla kasten yaralama ve yağma suçları da madde kapsamına alınmıştır.

CMUK döneminde tutuklama için iki ana şart bulunmakta idi. Bunlardan birincisi kuvvetli suç şüphesi, ikincisi kaçma belirtileri ile birlikte delillerin yok

¹³⁰ Toroslu, (1998), a.g.e., s. 90; Centel ve Zafer, (2010), a.g.e., s. 346.

¹³¹ Ünver ve Hakeri, (2010), a.g.e., s. 353.

edilmesi, değiştirilmesi, gizlenmesi, şeriklerin uydurma beyana veya tanıkların yalan tanıklığa veya tanıklıktan kaçmaya sevk edildiğini, bilirkişilerin etki altına alınmasına çalışıldığını gösteren hal ve davranışların bulunması durumları idi. Ayrıca soruşturma konusu olan suçun, kanunda öngörülen cezasının üst sınırı yedi yıldan az olmayan hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektirmesi veya sanığın ikametgâhı veya meskeninin bulunmaması veya kim olduğunu ispat edememesi durumunda yukarıda belirtilen ikinci şart var sayılıyordu. İşte CMK ile birlikte bu ikinci şart yerini katalog suçlara bırakmış oldu. Bu durum Cumhuriyet savcıları ve hâkimlerin işini kolaylaştırmakla beraber orantısız tutuklamalara da yol açmaktadır.

Tutuklamaya soruşturma aşamasında Cumhuriyet savcısının istemi üzerine nöbetçi Sulh Ceza hâkimi, kovuşturma aşamasında yine Cumhuriyet savcısını istemi üzerine veya resen mahkemece karar verilir (EK 7 Tutuklama Talebi). Yani; iddianame düzenlendikten sonra iddianameyi kabul eden mahkeme tensiple sanığın tutuklanmasına karar verebilir. Tutuklama isteminde mutlaka gerekçe gösterilir, adli kontrol uygulamasının niçin yetersiz kalacağı fiili ve hukuki gerekçelerle açıklanır.¹³²

Aynı şekilde, tutuklamanın devamına ilişkin istemde Cumhuriyet savcısı tutuklamanın devamı istemine gerekçe gösterir. Sulh Ceza hâkiminin savcının istemi üzerine vereceği kararlar CMK'nın 100. maddesi gereğince itiraza tabidir. Yani Cumhuriyet savcısı hâkimin tutuklamama kararına karşı itiraz yoluna başvurabilir.¹³³

Tutuklamanın bir tedbir olması gözetildiğinde bu tedbirin süre yönünden sınırsız olarak uygulanması düşünülemez. Yukarıda açıklandığı gibi tutuklama kararı verilmesi belli şartlara tabi tutulmuştur. Aynı doğrultuda; kişi özgürlüğü ön planda gözetilerek tutuklama tedbiri süre olarak da bazı şekli şartlarla sınırlandırılmıştır. Asıl olan, soruşturmanın mümkün olan en kısa zamanda tamamlanması, delillerin eksiksiz olarak toplanarak bir an önce iddianamenin düzenlenmesidir.

Buna göre; Ağır Ceza Mahkemesinin görev alanına girmeyen suçlarda tutukluluk süresi en fazla bir yıldır, zorunlu hallerde bu süre altı ay daha uzatılabilir. Ağır Ceza Mahkemesinin görevine giren hallerde tutukluluk süresi iki yılı aşamaz, zorunlu hallerde bu süre de uzatılabilir; fakat sonuç olarak toplam tutukluluk süresi

¹³² Centel ve Zafer, (2010), a.g.e., s. 345.

¹³³ Öztürk v.d., (2010), a.g.e., s. 289.

ağır cezalı suçlarda dahi beş yılı geçemez (CMK m.102/2).¹³⁴ Bu maddede öngörülen tutuklamanın uzatılmasına ilişkin kararlar ancak Cumhuriyet savcısının, şüpheli veya sanık müdafisinin görüşleri alındıktan sonra verilebilir (CMK m. 102/3).

3.2.3.5. Adli Kontrol İşlemi

Tutuklama, kişi özgürlüğüne ağır bir müdahale oluşturduğu için, tutuklama ile ulaşılmak istenilen amaca daha uygun bir tedbirle ulaşma imkanı varsa, tutuklamaya karar verilememesi, ölçülülük ilkesinin bir gereğidir. İşte CMK tutuklamanın amacını gerçekleştirmek üzere, Fransız CMK'sında yer alan adli kontrole yeni bir koruma tedbiri olarak yer vermiştir.¹³⁵

CMK'ya göre Cumhuriyet savcısı, daha öncesinde tutuklanmış olan şüphelinin adli kontrol altına alınarak serbest bırakılmasını Sulh Ceza hâkiminden isteyebilir (CMK m.103/1). Ayrıca soruşturma evresinde savcı, adli kontrol veya tutuklamanın artık gereksiz olduğu kanaatine varırsa, şüpheliyi resen serbest bırakır. Kovuşturmayla yer olmadığına dair karar verildiğinde ise şüpheli serbest kalır (CMK m.103/2).

Cumhuriyet savcısının bu serbest bırakma yetkisi madde metninden de anlaşılacağı gibi sadece soruşturma evresinde geçerlidir, dava açıldıktan sonra böyle bir yetkisi yoktur. Dava açıldıktan sonra kişinin tutukluluğu hakkında karar vermeye yetkili tek makam yargılamanın yapıldığı mahkemedir.

CMK'ya yeni bir kurum olarak giren bu koruma tedbiri, CMK'nın 109 vd. maddelerinde düzenlenmiştir. Adli kontrol şüphelinin tutuklanması ile serbest bırakılması arasında kalan bir tedbirdir. Adli kontrol tedbirine kimlerin karar vereceği CMK'nın 110. maddesinde belirtilmiştir. Buna göre; soruşturma evresinde şüpheli, Cumhuriyet savcısının istemi ve Sulh Ceza hâkiminin kararı ile adli kontrol altına alınabilir. Hâkim adli kontrol tedbiri olarak CMK'nın 109. maddesinde belirtilen bir veya birkaç tedbire Cumhuriyet savcısının istemi üzerine karar verebilir.

Görüldüğü gibi, Cumhuriyet savcısının yürüttüğü soruşturmayla ilgili olarak şüpheliyi adli kontrol almasına kanunen imkân yoktur. Adli kontrol tedbirinin

¹³⁴ Centel ve Zafer, (2010), a.g.e., s. 348.

¹³⁵ Öztürk v.d., a.g.e., s. 290.

uygulanmasını gerekli görüyorsa Cumhuriyet savcısı bunu Sulh Ceza hâkiminden soruşturma aşamasında kamu adına talep eder.

CMK'nın 109. maddesine göre tutuklama sebeplerinin varlığı halinde üst sınırı üç yıl veya daha az hapis cezasını gerektiren suçlarda, şüpheli tutuklama yerine adli kontrol altına alınabilir. Kanunda tutuklama yasağı öngörülen hallerde de adli kontrol tedbiri uygulanabilir.

Adli kontrol tedbirlerinin nelerden ibaret olduğu CMK'nın 109. maddesinin 3. fıkrasında sayılmıştır. Burada belirtilen tedbirleri hâkim, Cumhuriyet savcısının talebi üzerine veya takdiri olarak kendisi tutuklama tedbiri yerine uygulayabilir; fakat aynı fıkra da belirtilen tedbirlerden nakdi kefalet ödenmesi ve suç mağdurunun kişisel haklarının güvenceye alınması tedbirine karar verebilmesi için Cumhuriyet savcısının açıkça bu yöndeki talebi gereklidir. CMK'da adli kontrol tedbirleri tahdidi olarak sayılmıştır. Hâkim, CMK'da sayılan tedbirler dışında bir adli kontrol tedbirine karar veremez.¹³⁶

Ayrıca CMK'nın 109.maddesinin 3. fıkrasının (a) ve (f) bentlerinde belirtilen yurt dışına çıkma yasağı ve nakdi kefalet tedbirlerinin uygulanmasında 109. maddenin birinci fıkrasında belirtilen 3 yıllık süre şartı aranmaz. Yani, şüphelinin üzerine atılı eylemin kanunda öngörülen müeyyidesi üç yıldan fazla olması durumunda da belirtilen iki tedbir şüpheli hakkında uygulanabilir.

Soruşturma evresinde şüphelinin adli kontrol altına alınması için mutlaka savcının talepte bulunması gereklidir. Savcının talebi olmaksızın bu evrede sulh ceza hâkimi bu tedbire karar veremez. Ancak sulh ceza hâkimi savcının yerine soruşturma işlemlerini yapmaya yetkili olduğu halde bu tedbire karar verebilir.

Uygulamada en çok yurt dışına çıkma yasağı ve belli yerlere düzenli olarak başvurma şeklinde uygulanmaktadır.

3.2.3.6. Arama İşlemi

Ceza yargılaması tedbirlerinden biri olan arama, bir suç işlemek veya buna iştirak veyahut yataklık etmek makul şüphesi altında bulunan kimsenin, saklananın, şüphelinin, sanığın veya hükümlünün yakalanması ve suçun iz, eser, emare veya

¹³⁶ Bozkuş, Naci, (2007), “Ceza Muhakemesi Hukukunda Bir Koruma Tedbiri Olarak ‘Adli Kontrol’”, *Hukuk Dünyası Dergisi*, (Nisan-Haziran), s. 104.

delillerinin elde edilmesi için bir kimsenin özel hayatının ve aile hayatının gizliliğinin sınırlandırılarak konutunda, işyerinde, kendisine ait diğer yerlerde, üzerinde, özel kâğıtlarında, eşyasında, aracında CMK ile diğer kanunlara göre yapılan araştırma işlemidir.¹³⁷

Arama, kişilerin özel hayatının gizliliğine ve konut dokunulmazlığına müdahaleyi gerektirdiğinden Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde ve Anayasa'da da ele alınmıştır.¹³⁸

Arama kararının en temel ve vazgeçilmez şartı ' makul şüphe'dir. Makul şüphe, hayatın akışına göre somut olaylar karşısında genellikle duyulan şüphedir.¹³⁹

Soruşturmanın hızlı tamamlanabilmesinin bir gereği olarak kanun gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısının yazılı emriyle de adli aramanın yapılabileceğini kabul etmiştir (CMK m. 119/1, AÖAY m. 7/2). Bu takdirde Cumhuriyet savcısı aramaya ilişkin yazılı emrinin 24 saat içinde ilgili hâkimin onayına sunulmasına gerek bulunmamaktadır. Sadece Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda sayılan suçlar dışında özel konut ve eklentilerinde hâkim kararı olmadığı takdirde arama yapılamaz (AÖAY m. 7/4).

Bazı akademisyenler tarafından tıpkı elkoyma kararında olduğu gibi kıyasen Cumhuriyet savcısının resen vermiş olduğu arama kararının hâkim onayına sunulması gerektiği ileri sürülmüşse de uygulamada Cumhuriyet savcısının doğrudan vermiş olduğu arama emirleri hâkim onayına sunulmamaktadır. Zaten CMK'da da savcının vermiş olduğu arama emrinin hâkim onayına sunulacağı belirtilmemiştir.

Arama emri yazılı olmak zorundadır (EK 6 Yazılı Arama Emri). Bu konuda CMK'nın 161. maddesinin 3. fıkrasında belirtilen gecikmesinde sakınca bulunan hallerde sözlü verilen emir yeterli değildir.

Arama kararı savcının talebi üzerine duruşma yapılmaksızın dosya üzerinden verilir. Konut, işyeri ve diğer kapalı alanlarda yapılacak aramalarda Cumhuriyet savcısı hazır bulunabilir. Hazır bulunmazsa CMK'nın 119. maddesinin 4. fıkrasında belirtilen o yer ihtiyar heyetinden veya komşularından iki kişi aramada hazır bulundurulur.

¹³⁷ Centel ve Zafer, (2010), a.g.e., s. 374.

¹³⁸ Öztürk v.d., (2010), a.g.e., s. 302-303.

¹³⁹ Ünver ve Hakeri, (2010), a.g.e., s. 381.

Kural olarak, gece vakti konutta, işyerinde veya diğer kapalı yerlerde arama yapılamaz. Fakat kanunen gecikmesinde sakınca bulunan hallerde, suçüstü halinde veya yakalanan veya gözaltına alınmış bir kişinin firar etmesi durumunda gece vakti arama yapılabilir. Gece vaktinden ne anlamak gerekeceği TCK'nın 6. maddesinde açıklanmıştır. Buna göre; güneşin batmasından bir saat sonra başlayan ve doğmasından bir saat evvele kadar devam eden süre gece vaktini ifade eder.

Arama kararı vermeye yetkili makamlar CMK'nın 119. maddesinde belirtilmiştir. Aramaya, kural olarak hâkim karar verir. Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısının veya Cumhuriyet savcısına ulaşamadığı hallerde kolluk amirinin yazılı emriyle de kolluk görevlileri arama yapabilirler. Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde kolluk, makul şüphe nedenlerini iletişim araçlarıyla derhal Cumhuriyet savcısına bildirmelidir. Cumhuriyet savcısının da gerekli gördüğü takdirde, verdiği yazılı arama emrini iletişim araçlarından yararlanarak ilgili kolluğa en seri şekilde iletmesi gerekir.¹⁴⁰ Ancak konutta, işyerinde veya diğer kapalı yerlerde ancak hâkim kararı veya Cumhuriyet savcısının yazılı emriyle adli arama yapılabilir (CMK m. 119/1).

Arama kararında veya emrinde adli aramanın nedenini oluşturan fiil, arama yapılacak yerin açık adresi, kişilerin açık kimlik bilgileri ve arama karar veya emrinin geçerli olduğu süre açıkça yazılır. Yani hâkimin verdiği arama kararında ve Cumhuriyet savcısının verdiği arama emrinde yukarıda yer verilen hususlar yer alır (CMK m. 119/2).

Aramanın sonunda hakkında arama işlemi uygulanan kimseye istemi üzerine aramanın kanuna göre yapıldığını ve CMK'da gösterilen durumda soruşturma veya kovuşturma konusu fiilin niteliğini belirten bir belge ve istemi üzerine elkonulan veya koruma altına alınan eşyanın listesini içeren bir defter ve eğer şüpheyi haklı kılan bir şey elde edilmemiş ise bunu belirten bir belge verilir.¹⁴¹

Yukarıda belirtilen şartlara aykırı olarak bir kamu görevlisinin arama işlemi yapması halinde TCK'nın 110. maddesinde düzenlenen haksız arama suçu oluşacaktır.

¹⁴⁰ Aksoy, Şemsettin, (2007), *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Uluslararası Yargı ve Yargıtay Kararları Işığında Önleme ve Koruma Tedbiri Olarak Arama*, Ankara: Seçkin Yayınevi, s. 73-74.

¹⁴¹ Centel ve Zafer, (2010), a.g.e., s. 380.

3.2.3.7. *Elkoyma İşlemi*

Elkoyma, ceza yargılamasında delil olabilecek veya müsadere edilebilecek bir malvarlığı değeri üzerinde zilyedin sahip bulunduğu tasarruf yetkisinin kaldırılmasıdır.¹⁴²

Elkoyma, delil olabilecek eşyaya elkoymak suretiyle yargılamanın sağlıklı bir sonuca ulaşmasını sağlamak ya da verilecek kararın yerine getirilmesini mümkün kılmak için yapılan bir işlemdir.¹⁴³

Elkoyma çoğunlukla arama ile ilişkili olarak uygulanan bir tedbirdir. Başka bir ifadeyle genellikle suç delillerinin elde edilmesi amacıyla yapılan bir arama sonunda elkonulabilecek bir eşyanın bulunup bulunup bulunmadığı ortaya çıkabilir. Bu nedenle arama ve elkoyma kararlarının birlikte verilmesi uygulamada daha çok başvurulmuş yol olmuştur.¹⁴⁴

CMK, CMUK'tan farklı ve geniş olarak, ispat aracı olarak yararlı görülen ya da eşya veya kazanç müsaderesinin konusunu oluşturan malvarlığı değerlerine elkonulmasını düzenlemiştir (CMK m. 123). Bu değerlerin rıza ile teslimini, CMK, muhafaza altına alma olarak tanımlamıştır.

Elkoyma CMK'nın 127. maddesinde düzenlenmiştir. AÖAY'nin 4. maddesinde elkoyma işleminin tanımı yapılmıştır. Buna göre; elkoyma suçun veya tehlikelerinin ortadan kaldırılması için suçun delili olabileceği veya müsadereye tabi olduğu için bir eşya üzerinde rızası olmamasına rağmen zilyedin tasarruf yetkisinin ortadan kaldırılmasıdır. Kural olarak ceza yargılamasında ispat aracı olarak yararlı görülen ya da eşya veya kazanç müsaderesinin konusunu oluşturan her türlü malvarlığı değerlerine elkonulabilir.

Hâkim kararı olmaksızın yapılan elkoyma işlemi 24 saat içerisinde hâkim onayına sunulur. Hâkim kararını 48 saat içerisinde açıklar (CMK m. 127). Ayrıca elkoyma işleminin özel bir haline CMK'nın 128. maddesinde yer verilmiştir. Bu maddeye göre taşınmazlara hak ve alacaklara da elkoyma mümkündür.

CMK'nın 129/1. maddesine göre postada elkoymaya ise ancak hâkim karar verir. Cumhuriyet savcısı, ancak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde elkoyma

¹⁴² Erdener, (2002), a.g.e., s. 94.

¹⁴³ Gökçe, (2001), a.g.e., s. 193.

¹⁴⁴ Şahin, Cumhur, (2007), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara: Seçkin Yayınevi, s. 17.

kararını verebilir. Bu kararın hâkim tarafından onaylanması zorunluluğuna ilişkin CMK’da bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak CMK’nın elkoymaya ilişkin 127. maddesinin 3. fıkrasında hâkim kararı olmaksızın yapılan elkoyma işleminin hâkim onayına sunulacağı belirtilmektedir. Postada elkoyma CMK’da özel olarak düzenlendiğine göre hâkim onayının aranacağı CMK’nın 129. maddesinde belirtilmese de Anayasanın 22. maddesinde yetkili merciin kararının hâkim onayına sunulmasını öngören hükmü ve CMK’nın 127. maddesinin 3. fıkrası gereğince Cumhuriyet savcısının elkoyma işleminde hâkim onayı gerekir.¹⁴⁵

CMK ile birlikte arama ve elkoyma işlemlerinin hâkim kararı üzerine veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısının yazılı emri ile kolluk tarafından yapılabileceği kabul edilmiş, kolluk amiri veya görevlilerine bu konuda doğrudan herhangi bir yetki verilmemiştir.

3.2.3.8. İletişimin Tespiti, Dinlenmesi, Kayda Alınması ve Teknik Takip İşlemleri

Haberleşme özgürlüğüne müdahale sonucunu doğuran ve niteliği itibarıyla gizlilik arz eden telekomünikasyon yoluyla iletişimin denetlenmesi CMK’ da ayrıntılı bir biçimde düzenlenmiş ve sıkı şartlara bağlanmıştır. Daha önce 1999 tarihli 4442 sayılı Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Kanununda yer alan iletişimin denetlenmesi tedbiri CMK’da ayrıntılı olarak sınırlı suçlar açısından kabul edilmiştir. Bu konuda CMUK’ta herhangi bir düzenleme yer almamaktaydı.

CMK’nın 135 vd. maddelerinde suçların aydınlatılması amacıyla suç soruşturma ve kovuşturma çerçevesinde telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin denetlenmesi düzenlenmiştir. Buna karşılık önleme ve istihbarat amaçlı iletişimin denetlenmesine ilişkin düzenlemeler ilgili kanunlarda yer almaktadır.¹⁴⁶ Gerek önleme amacıyla gerekse ceza yargılaması sürecinde yapılan iletişimin denetlenmesi gizlidir.

İletişimin denetlenmesi, kişiler arasında geçen telefon konuşmalarının dinlenmesi veya sinyallerin, yazıların, resimlerin görüntü veya seslerinin veya diğer nitelikteki bilgilerini, elektronik sistemlerle alan ve ileten araçlara girilerek bilgi elde edilmesi ve bu bilgilerin değerlendirilmesini içermektedir.

¹⁴⁵ Sevik, Yokus Handan, (2007), “Postada Elkoyma ve Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 69, s. 103-104.

¹⁴⁶ Centel ve Zafer, (2010), a.g.e., s. 413-414.

CMK’da, telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin denetlenmesi türleri olarak iletişimin tespiti, dinlenmesi, kayda alınması ile sinyal bilgilerinin değerlendirilmesine yer verilmiştir.¹⁴⁷ Buna göre bir suç dolayısıyla yapılan soruşturma ve kovuşturmada, suç işlendiğine ilişkin kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı ve başka suretle delil elde edilmesi imkânının bulunmaması durumunda, hâkim veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısının kararıyla şüpheli veya sanığın telekomünikasyon yoluyla iletişimi tespit edilebilir, dinlenebilir, kayda alınabilir ve sinyal bilgileri değerlendirilebilir. Cumhuriyet savcısı kararını derhâl hâkimin onayına sunar ve hâkim, kararını en geç 24 saat içinde verir. Sürenin dolması veya hâkim tarafından aksine karar verilmesi halinde tedbir Cumhuriyet savcısı tarafından derhâl kaldırılır.¹⁴⁸

Şüpheli veya sanığın yakalanabilmesi için, cep telefonunun yeri, hâkim veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısının kararına istinaden tespit edilebilir. Tespit işlemi en çok üç ay için yapılabilir; bu süre, bir defa daha uzatılabilir.

CMK kapsamında dinleme, kayda alma ve sinyal bilgilerinin değerlendirilmesine ilişkin hükümler ancak CMK’nın 135. maddesinin 6. fıkrasında katalog şeklinde sayılan suçlarla ilgili olarak uygulanabilir.¹⁴⁹

Uygulamada Cumhuriyet savcıları özellikle iletişimin tespit edilmesi yani arama ve aranma kayıtlarının çıkartılması tedbirine doğrudan başvurumaktadırlar.

Teknik araçlarla izleme, suç işlediği yolunda kuvvetli şüphe bulunan ve başka suretle delil elde edilememesi durumunda şüphelinin kamuya açık alandaki faaliyetlerinin ve işyerinin teknik araçlarla gizlice izlenmesi, görüntü ve kayda alınmasıdır.¹⁵⁰

Teknik araçlarla izleme, CMK’nın 140. maddesinde düzenlenmekle birlikte her suçun soruşturulmasında kullanılan bir yöntem değildir. Teknik araçlarla izleme,

¹⁴⁷ Centel ve Zafer, (2010), a.g.e., s. 404.

¹⁴⁸ Ünver ve Hakeri, (2010), a.g.e., s. 428.

¹⁴⁹ a.g.e., s. 415.

¹⁵⁰ Şahin, (2007), a.g.e., s. 276.

CMK'nın 140.maddesinin (a), (b), (c) ve (d) fıkralarında belirtilen katalog suçların soruşturulmasında kullanılabilir.¹⁵¹

Teknik araçlarla izlemeye kural olarak hâkim, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısı tarafından karar verilir. Cumhuriyet savcısı tarafından verilen kararlar 24 saat içinde hâkim onayına sunulur (CMK m. 162).

Teknik araçlarla izleme kararı en çok dört haftalık süre için verilebilir. Bu süre gerektiğinde bir defaya mahsus olmak üzere uzatılabilir. Ancak, örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlarla ilgili olarak gerekli görülmesi halinde, hâkim bir haftadan fazla olmamak üzere sürenin müteaddit defalar uzatılmasına karar verebilir (CMK m. 140/3).

3.2.3.9. Gizli Soruşturmacı Görevlendirme İşlemi

Örgütlü suçların aydınlatılmasında klasik ve hatta modern birçok delil elde etme yönteminin yetersiz kalması, örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen suçların daha yakından ve içeriden izlenmesi suretiyle delile ulaşılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu suçlarla etkin mücadele amacıyla çeşitli ülkelerde örgüt içine eleman sokma, örgüt içindekilerd¹⁵²en yararlanma ve benzeri değişik yöntemler uygulanmaktadır.¹⁵³

Soruşturma konusu suçun işlendiği hususunda kuvvetli suç şüphesi bulunması ve başka suretle delil elde etme imkânı olmaması durumunda hâkim veya gecikmesinde sakınca bulunan halde Cumhuriyet savcısı kararı ile kamu görevlileri gizli soruşturmacı olarak görevlendirilebilir. Cumhuriyet savcısının kararının onaylanmasına gerek bulunmamaktadır.

Görevlendirilecek olan gizli soruşturmacı ancak bir kamu görevlisi olabilir. Kamu görevlisi olmayan kişilerin gizli soruşturmacı olarak görevlendirilmesi kabul edilmemiştir. Bu itibarla, gizli soruşturmacı CMK'nın 139. maddesinde belirtilen usule göre ancak uyuşturucu imal ve ticareti, suç işlemek için örgüt kurma, silahlı örgüt ve örgüte silah sağlama suçlarının takibi için görevlendirilebilir. Gizli soruşturmacının görevlendirilmesi ancak CMK'nın 139. maddesinin 7. fıkrasında belirtilen katalog suçlarla ilgili olarak mümkündür.

¹⁵¹ Centel ve Zafer, (2010), a.g.e., s. 421.

¹⁵² a.g.e., s. 417.

¹⁵³ Şahin, (2007), a.g.e., s. 273.

3.3. KAMU DAVASI AÇMAK VE YÜRÜTMEK

3.3.1. Genel Olarak

Cumhuriyet savcısının soruşturmadan sonraki en önemli ve asli görevi soruşturmadan sonuç çıkarmaktır. Bu aşamadaki işlemlerine Cumhuriyet savcısının fikri işlemleri denir. Cumhuriyet Savcılığının fikri işlemleri, psikolojik yönden hüküm olarak ortaya çıkarlar. Ceza yargılamasında hükmün oluşmasına bir süje olarak savcı da katıldığından, psikolojik anlamda hüküm niteliğinde bulunan fikri işlemlerde bulunmasını doğaldır. Bununla beraber, savcı karar makamını değil de iddia makamını temsil ettiğinden, bunun fikri muameleleri karar şeklinde olmayıp, mütalaa şeklindedir.¹⁵⁴

Savcının mütalaa şeklindeki işlemleri; iddianame ve esas hakkındaki mütalaa gibi çeşitli isimlerle anılırlar. İddia görevi, ceza iddiasını yargılama makamı önüne getirme yönündeki işlemleri yapmayı gerekli kılmaktadır. İşte savcı bu görevini iddianame gibi işlemlerle yerine getirmektedir. Esas hakkındaki mütalaa ise, ceza yargılaması hükmünün kolektif olabilmesi için, iddia makamının uyumsuzluğu çözecek olan yargılama makamına karşı, son kararın nasıl olması gerektiği konusunda görüş bildirmesidir.¹⁵⁵

3.3.2. Soruşturmadan Sonuç Çıkarma İşlemleri

3.3.2.1 Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar Verme İşlemi

Soruşturma evresi sonunda, kamu davasının açılması için yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilememesi veya kovuşturma olanağının bulunmaması hâllerinde Cumhuriyet savcısı kovuşturmaya yer olmadığına karar vererek soruşturmayı sonuçlandırmaktadır (CMK m.172/1). Doktrin ve uygulamada bu karara “takipsizlik kararı” denilmekte idi.¹⁵⁶ Hala uygulamada bu karara takipsizlik kararı denilmektedir. Kovuşturma yapılmasına yer olmadığına dair verilen karar CMK’nın aynı maddesine göre suçtan zarar gören ile önceden ifadesi alınmış veya sorguya çekilmiş şüpheliye tebliğ edilir. Şüphelinin kollukta ya da Savcılıkta ifadesi

¹⁵⁴ Keyman, (1970), a.g.e., s. 241.

¹⁵⁵ Gökçe, (2001), a.g.e., s. 215.

¹⁵⁶ Centel ve Zafer, (2010), a.g.e., s. 456; Yurtcan, (2002), a.g.e., s. 29.

alınmamış yani dosya içerisinde herhangi bir ifadesi yoksa şüpheliye tebligat yapılmayacaktır.

Bu karar niteliği itibarıyla yargı kararı gibi kesin değildir ve şüpheli için kazanılmış hak teşkil etmez. Bu nedenle savcı, hata yaptığını anladığında ya da yeni delillerin ortaya çıkması hâlinde, ilgililerin istemi üzerine veya kendiliğinden bu kararı geri alıp soruşturmaya devam edebilmektedir (CMK m. 172/2). Müfettişler ile denetim ve gözetim yetkisine dayanarak Ağır Ceza Mahkemesi Cumhuriyet başsavcısı da isabetsiz gördüğü kovuşturmayaya yer olmadığına dair kararının kaldırılmasını ilgili savcıdan isteyebilmektedir. Ancak müfettişlerin istemesi tavsiyeden öteye geçememektedir.

Ancak, kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verildikten sonra bu karara itiraz edilmiş ve Ağır Ceza Mahkemesi tarafından itiraz reddedilmiş ise, savcı hata yaptığını anladığını belirterek veya müfettişin tavsiyesi ya da başsavcının talimatı ile kararı geri alıp soruşturmaya devam edemez. Zira ortada mahkeme tarafından verilen kesin bir karar vardır. Yeni deliller elde edildiği hallerde ise, bunu değerlendirme ve kovuşturma açılıp açılmamasına karar verme yetkisi karara yapılan itirazı inceleyen mahkeme başkanına aittir (CMK m. 173/6). CMUK döneminde mahkeme başkanının kararına gerek duyulmuyordu.

Görüldüğü gibi, savcı tarafından verilen kovuşturmayaya yer olmadığına dair kararın biri yargısal ve diğeri de idari olmak üzere iki şekilde denetimi yapılmaktadır. CMUK'un 148. maddelerinin 3. ve 4. fıkralarının 14.07.2004 tarihli 5219 sayılı kanun ile kaldırılmasından önce üçüncü bir denetim yolu daha vardı. O da Adalet Bakanının savcıya belli bir konuda dava açması için emir verebilmesi idi.

Savcı, kovuşturmayaya yer olmadığına dair kararını, sadece kamu davasının açılması için yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilememesi halinde değil, soruşturulan suçun örneğin, zamanaşımına uğramış olması, tarafların uzlaşması, suç takibi şikâyetle bağlı ise şikâyetin geri alınması ya da ihbarın asılsız olduğunun veya failin aslında suç teşkil etmediğinin anlaşılması veya bir soruşturma engelinin olması, ön ödemelik suçlarda süresi içinde ön ödemenin yerine getirilmiş olması, sonraki kanun ile eylemin suç olmaktan çıkarılması, şüphelinin suçsuzluğunun anlaşılması, boğulma, intihar, elektrik ve yıldırım çarpması ve deprem gibi olaylarda başkalarına atılı bir kusurun bulunmaması, failin 12 yaşından küçük veya 12-15 yaş gurubunda

sağır ve dilsiz olması, fiili işlediği sırada akıl hastası olması, genel af çıkması hallerinde de verebilmektedir (EK 8 Karar Örneği).

CMK ile hukukumuzda kazandırılan alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinden biri de uzlaşmadır. Uzlaşma kurumunun ilk hali ile uygulamada iyi işlememesi nedeniyle 5560 sayılı kanun ile uzlaşma kurumu yeniden düzenlenmiştir.¹⁵⁷ Ayrıca, yine uzlaşmaya ilişkin hükümler içeren TCK'nın 73. maddesinin 8. fıkrası yürürlükten kaldırılmıştır.

Belli suçların işlenmesi halinde şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören gerçek veya özel hukuk tüzel kişinin uzlaştırılması girişiminde bulunulur. Kurumun özelliği adil bir sonuç elde ederek uyuşmazlığı mahkeme önüne getirmeden; fakat ceza adalet sistemi içerisinde tarafsız ve bağımsız statüdeki merciler önünde çözmektir.¹⁵⁸

Uzlaşma, CMK'nın 253. maddesinin 17. fıkrasından anlaşıldığına göre savcının gözetim ve denetimi altında yürütülmesi gerekmektedir. Savcının uzlaşma şartlarının olayda oluşup oluşmadığını denetleme yetkisi vardır. Böylece savcının, uzlaşmanın tarafların özgür iradeleriyle ortaya çıkıp çıkmadığını tarafların yerine getirecekleri edimlerin hukuka ve ahlaka uygun olup olmadığını denetlemesi gerekmektedir.¹⁵⁹

Uzlaşma sonunda taraflarca bir anlaşma sağlanmış ise de uzlaşmanın hukuki sonuçlarını doğurabilmesi için failin uzlaşma ile belirlenen edimi yerine getirmesi şarttır. Buna göre örneğin kararlaştırılan tazminatın fiilen ödenmesi, özrünün dilenmesi ve aynen iade gibi davranışların yerine getirilmesi gerekir.¹⁶⁰

Cumhuriyet savcısı uzlaştırmayı bizzat yapabileceği gibi barodan uzlaştırmacı vekil isteyerek veya hukuk öğrenimi görmüş kişiler arasından bir uzlaştırmacıyla da uzlaşma yöntemini uygulayabilir (CMK m. 253/9, UY m. 13/1). Bu konuda kolluk

¹⁵⁷ Öztürk v.d., a.g.e., s. 46.

¹⁵⁸ Kunter, Nurullah ve Yenisey, Feridun, (2007), *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, İstanbul: Beta Yayınları, s. 22.

¹⁵⁹ Kaymaz, Seydi ve Gökcan, Hasan Tahsin, (2007), *Uzlaşma ve Önodeme*, Ankara: Seçkin Yayınevi, s. 49.

¹⁶⁰ a.g.e., s. 145.

uzlaştırma yapamayacağı gibi uzlaştırıcı da atayamaz. Bu işlemler Cumhuriyet savcısı tarafından yapılır (CMK m. 253/4).¹⁶¹

Uzlaşma sonucunda şüphelinin edimini defaten yerine getirmesi halinde hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilir. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya sũreklilik arz etmesi halinde CMK'nın 171. maddesindeki şartlar aranmaksızın kamu davasının aılmasının ertelenmesi kararı verilir. Uzlaşma sonucunda kamu davasının aılmasının ertelenmesi kararı verilmiş iken erteleme sũrecinde edim ifa edilmemişse artık Cumhuriyet savcısı kamu davasını aılmak zorundadır (CMK m. 253/19).¹⁶² Cumhuriyet savcısının vermiş olduğu her uę karar için de kanun yollarına başvurulabilir.

Kovuşturma yapılması olanağı olmayan haller ise uzellikle şüphelinin, 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Gũrevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanuna tabi kişilerden olması veya Kaymakamlık, Valilik veya Bakanlık iznine tabi kamu gũrevlileri arasında olması halidir. Hakkında soruşturma yapılan kamu gũrevlisinin 4483 sayılı kanuna tabi kişilerden olması halinde soruşturma konusu fiilin kamu gũrevlisinin gũrevi sırasında ve gũrevi nedeniyle işlemesi halinde soruşturmayı yũrũten Cumhuriyet savcısının uencilikle ilgili makamdan soruşturma izni istemesi gerekir.¹⁶³ Kamu gũrevlisinin tabi olduğu idari makam yaptığı uın inceleme sonucunda řũpheli kamu gũrevlisi hakkında soruşturma izni verirse Cumhuriyet savcısı gerekli soruşturma işlemlerine başlayacaktır. Soruşturma izni verilmemesi halinde Cumhuriyet savcısı kendi gerekęeleri ile yargı uenvresinde bulunan Bũlge İdare Mahkemesine idari makamca verilen soruşturma izni verilmemesine ilişkin kararın kaldırılması için yedi gũn içinde 4483 sayılı kanun hũkũmlerine gũre itiraz edebilir. İtiraz yapılmaması ya da itirazın reddedilmesi halinde yine kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilir.

Suçtan zarar gũrenin, kovuşturmaya yer olmadığına dair karara, kamu davasının aılmasını gerektirebilecek olaylar ve delilleri belirterek itiraz etmesi uzerine (CMK m. 173) itirazı inceleyen Ağır Ceza Mahkemesi başkanının, kamu

¹⁶¹ Ŗztũrk v.d., a.g.e., s. 48.

¹⁶² Kaymaz ve Gũkcan, (2007), s. 157; Ŗztũrk v.d., (2010), a.g.e., s. 49.

¹⁶³ Ŗnver ve Hakeri, (2010), a.g.e., s. 103.

davasının açılmasına karar vermesi halinde; Cumhuriyet savcısı iddianame düzenleyerek kamu davasını açmak zorundadır.

Her ne kadar CMK, Ağır Ceza Mahkemesine yapılan başvuruyu itiraz olarak nitelendirmişse de aslında bu bir itiraz değildir. Zira itiraz ancak yargılama makamının kararlarına karşı başvurulabilen bir yoldur. Oysa burada Savcılığın vermiş olduğu bir karar söz konusudur. Burada yapılan başvuru bir tali ceza davasıdır ve buna doktrinde kovuşturma davası adı da verilmektedir.¹⁶⁴

Uygulamada, Cumhuriyet savcıları, yürütmüş oldukları soruşturmalarda şüpheli aleyhine en küçük bir delil elde ettiklerinde, açılacak dava sonunda sanığın beraat edeceğini bildiği halde, kararın müfettişler tarafından kaldırılması tavsiye edileceği ve bu şekilde düşük not alma endişesiyle dava açmaktadırlar. Delillerin mahkûmiyeti gerektirip gerektirmeyeceği konusunda herhangi bir delil değerlendirmesine ve takdirine girmekten kaçınmakta ve tüm delillerin değerlendirme ve tartışmasını mahkemeye bırakmaktadırlar. Bu durum, AB Komisyonu tarafından hazırlatılan 11-19.07.2004 tarihli Türkiye Cumhuriyetinde Yargı Sisteminin İşleyişine Dair İstisari Ziyaret Raporuna da girmiştir.

Raporda, savcıların şartlı veya şartsız olarak davadan vazgeçme, soruşturmaya devam etmeme veya bir mahkûmiyet ihtimalinin olmadığı durumlarda ceza davasını resmi yargısal sistemden başka bir yöne çevirme konularında cesaretlendirilmeleri gerektiği,

Mahkemelerin aşırı bir dava yükü altında olduğu ve büyük orandaki ceza davalarının beraat kararıyla sonuçlandığı, bu yüksek beraat oranının, mahkemelerde çok miktarda önemsiz dava olduğunu gösterdiği, mahkûmiyet kararı çıkması ihtimalinin bulunmadığı durumlarda savcıların takipsizlik kararı vermekte yetersiz kaldıkları, savcılar arasında delillerin değerlendirilmesinin münhasıran hâkimlerin görevi olduğuna ilişkin yaygın bir anlayış bulunduğunu, Adalet Bakanlığı müfettişlerinin önemsiz ceza soruşturmalarına devam etme konusunda, savcılar üzerinde kovuşturmaya yer olmadığına dair kararlarının kaldırılmasını tavsiye etmek suretiyle baskı kurdukları,

¹⁶⁴ Kunter, Yenisey, (2000), a.g.e., s. 800.

İddianame düzenlemek için yeterli delil olup olmadığına dair bir tereddütle karşılaşıldığında, yeterli delil olduğuna kanaat edildiği, savcılarının, soruşturma aşamasında elde edilen delillerin mahkûmiyete yetip yetmeyeceğine dair değerlendirme yapma konusunda, kendilerini çok az yetkili ya da hiç yetkileri yokmuş gibi gördükleri, delillerin takdirinin mahkemelerin sorunu olduğu şeklinde yaygın kanaat bulunduğu, bir soruşturmada, sonucunda kimliği belirli bir kişi hakkında suçlu olduğuna dair tek bir delil bulunsa bile soruşturmaya devam edilmesi gerektiği farz edilerek yetkili mahkeme önünde dava açıldığı belirtilerek,

Bir ceza davası açmadan önce Cumhuriyet savcılarının önlerinde bulunan delillerin gücünü özellikle değerlendirmeleri konusunda yetki verilmesi, değerlendirme sonucunda; bir mahkûmiyeti öngörmek için esaslı nedenlerin bulunması ve mahkeme tarafından sanığın suçlu bulunması ihtimalinin, suçsuz bulunma ihtimalinden yüksek olduğuna dair kanaat getirmeleri durumunda dava açmalarının sağlanması için ceza usul kanununda gerekli değişikliklerin yapılması tavsiye edilmiştir.¹⁶⁵

Bu tavsiye doğrultusunda CMK'nın 171. maddesine hüküm konmuş ve Cumhuriyet savcısına cezanın ortadan kaldırılmasını gerektiren şahsî sebep olarak etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasını gerektiren koşulların ya da şahsî cezasızlık sebebinin varlığı halinde kamu davası açıp açmama konusunda takdir yetkisi verilmiştir.¹⁶⁶

CMK ile savcıya ceza adaleti sistemimizde ilk defa yargısal denetime tabi olmayan bir kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verme yetkisi tanınmıştır. Gerçekten de CMK'nın 171. maddesine göre verilen kovuşturmayaya yer olmadığına dair kararlar CMK'nın 173. maddesinin 5. fıkrasına göre itiraza tabi olmayacaktır.¹⁶⁷

Bu düzenleme savcılarının delilleri bazı suçlarda değerlendirebilmeleri bakımından bir gelişme olarak nitelendirilebilir ise de, yeterli değildir. Savcılar bir adalet makamı olduğuna göre, sadece bazı suçlarda ve hallerde değil, bütün soruşturmalarda elde edilen delilleri değerlendirip, sonucunda beraat edeceklerini bildikleri veya beraat etme ihtimali çok yüksek bulunan kişiler hakkında

¹⁶⁵ 11-19.07.2004 tarihli Türkiye Cumhuriyetinde Yargı Sisteminin İşleyişine Dair Avrupa Birliği Komisyonu İstişari Ziyaret Raporu, s. 32-37.

¹⁶⁶ Öztürk v.d., (2010), a.g.e., s. 384.

¹⁶⁷ a.g.e., s. 387.

kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verebilmelidirler. Aksi halde, sanık sonradan beraat etse bile, toplum nezdinde sarsılan durumunu ve çekmiş olduğu sıkıntıları gidermek, harcanan emek ve masrafları da telafi etmek mümkün değildir.

3.3.2.2. Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi işlemi

Ceza adalet sistemimize, Çocuk Koruma Kanunu ile getirilen kamu davasının açılmasının ertelenmesi kurumu 5560 sayılı kanun ile CMK'nın 171. maddesinin 2. fıkrasında düzenlenmiş bulunmaktadır. Bu kurum CMK tasarısının ilk halinde bulunmasına rağmen CMK'ya daha sonra alınmıştır.¹⁶⁸

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi yeterli suç şüphesinin bulunmasına rağmen soruşturulması ve kovuşturulması şikâyetle bağlı ve üst sınırı bir yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren suçlarda uygulanabilir. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi için şüphelinin daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı hapis cezası ile mahkûm olmamış olması, yapılan soruşturma sonucunda Cumhuriyet savcısının kamu davasının açılmasının ertelenmesi halinde şüphelinin suç işlemekten çekineceği kanaatine varması, kamu davasının açılmasının ertelenmesinin şüpheli ve toplum açısından kamu davası açılmasından daha yararlı olması, suç işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi şartlarının birlikte gerçekleşmesi gerekir (CMK m. 171/2-3).

Kamu davasının açılmasının ertelenmesine Cumhuriyet savcısı karar verebilir. Burada Cumhuriyet savcısının takdir yetkisinin olduğunu kabul etmek gerekir. Cumhuriyet savcısı yukarıdaki şartlar birlikte gerçekleşmiş olsa dahi kamu davasının açılmasını erteleme kararı vermek zorunda değildir.

Kamu davasının açılması 5 yıl süre ile ertelenebilir. CMK, burada şüpheliyi 5 yıl süre ile deneme süresine tabi tutmaktadır. Şüpheli bu süre zarfında yeniden kasıtlı bir suç işlemediği takdirde hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilir. CMK'nın açık hükmünden de anlaşılacağı üzere şüphelinin deneme süresi içerisinde taksirli bir suç işlemiş olması hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar vermeye engel değildir. Erteleme süresi içerisinde zamanaşımı işlemez. Erteleme

¹⁶⁸ Öztürk v.d., (2010), a.g.e., s. 384.

süresi içerisinde kasıtlı bir suç işlenmesi halinde şüpheli hakkında kamu davası açılır. (CMK m. 171/4).

Kamu davasının açılmasının ertelenmesine dair Cumhuriyet savcısının vermiş olduğu karar bunlara mahsus sisteme kaydedilir. Bu kayıtlar, ancak bir soruşturma veya kovuşturmayla bağlantılı olarak Cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkeme tarafından istenmesi halinde bu maddede belirtilen amaç için kullanılabilir (CMK m. 171/5).

Cumhuriyet savcısının kamu davasının açılmasının ertelenmesi yolunda vermiş olduğu kararlara karşı itiraz edilebilir. Suçtan zarar gören CMK'nın 173. maddesi hükümlerine göre verilen karara karşı itiraz edebilir (CMK m. 171/2). Yani bu hükme göre suçtan zarar gören kararın kendisine tebliğinden itibaren Cumhuriyet savcısının görev yaptığı Ağır Ceza Mahkemesine en yakın Ağır Ceza Mahkemesi başkanına itiraz edebilir (CMK m. 173/1).

3.3.2.3. Kamu Davasının Açılması İşlemi

CMK'ya göre kamu davası açma yetkisi münhasıran Cumhuriyet savcısına tanınmış bir yetkidir.¹⁶⁹ Dolayısıyla kamu davası açılmasına gerek olup olmadığının belirlenmesine yönelik bir faaliyet olan soruşturmayı yapma ve bu konudaki her türlü araştırma ve soruşturmaları yapma yetkisi de münhasıran Cumhuriyet savcısına aittir. İdare makamları ve kolluk birimleri bu konuda kendiliklerinden harekete geçerek araştırmaya girişemezler. Kolluk makamları kendilerine yapılan müracaatlar üzerine savcının vereceği talimatlara göre ilgililerin (şüpheli, müşteki ve tanık) olayla ilgili beyanlarını yazılı olarak tespit ettikten sonra düzenledikleri evrakları bir fezleke ile Cumhuriyet Başsavcılığına intikal ettirmekle yükümlüdürler.

Bu husus CMK'nın 170. maddesinin 1. fıkrasında “*Kamu davasını açma görevi, Cumhuriyet savcısı tarafından yerine getirilir.*” şeklinde ifade edilmiştir. CMUK'ta şahsi dava düzenlenmiş iken CMK'da buna yer verilmemiştir.

Soruşturma evresi sonunda toplanan deliller, suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturuyorsa ve kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilemeyecek bir durum var ise, Cumhuriyet savcısı iddianame düzenleyerek kamu

¹⁶⁹ Öztürk v.d., (2010), a.g.e., s. 392.

davası açmak zorundadır.¹⁷⁰ Bunun dışında kovuşturmaya yer olmadığına dair karara yapılan itirazın, yetkili Ağır Ceza Mahkemesi başkanı tarafından kabul edilmesi hâlinde de savcı kamu davasını açmak durumundadır.

Kamu davası, görevli ve yetkili mahkemeye iddianame adı verilen bir belge vermek suretiyle açılır (CMK m.170/3).

İddianame, içeriği bakımından yargılamayı yapacak olan mahkemeye verilen ve bu mahkemenin uyuşmazlığı çözmesini isteyen bir belgedir.¹⁷¹ Bir başka deyimle iddianame, yazılı bir iddiadır.¹⁷² Cumhuriyet savcısı iddianame ile sadece kamu davasının açılmasını istemekle kalmaz, aynı zamanda kovuşturmanın yapılmasını ve sanığın cezalandırılmasını da ister. CMUK'un 259. maddesinde kabul edilmiş bulunan duruşmada sözlü iddianame usulü, CMK ile kaldırılmıştır. Yani sanığın duruşma esnasında yeni bir suçunun ortaya çıkması halinde, genel hükümler uyarınca Cumhuriyet Başsavcılığınca kamu davası açılıp açılmaması konusunda gereğinin takdir ve ifası bakımından mahkeme tarafından suç duyurusunda bulunulacaktır. Bu konuda kanun ve Yargıtay kararlarına rağmen ek iddianame uygulamasının devam ettiği görülmektedir. Cumhuriyet savcılarının UYAP ekranlarında “*ek iddianame düzenlenmesi*” bölümü hala kaldırılmamıştır.

CMK, gerekli araştırmalar yapılmadan iddianame düzenlenmesinin, mahkemelerin delil araştırmakla zaman kaybetmelerinin önüne geçilmesi, duruşmaların gereğinden fazla uzayarak sürüncemede kalmaması için mahkemeler tarafından iddianamelerin değerlendirilmesini eksik ve hatalı noktalar bulunması halinde bunların ikmali için Savcılığa iadesi usulünü benimsemiştir. Mahkemelerin evrak üzerinden verdikleri bu karara ‘iddianamenin iadesi kararı’ denir.¹⁷³

Cumhuriyet savcısı tarafından düzenlenen iddianame kabul edilmediği takdirde hiç kimse yargılanamaz, mahkeme kovuşturma faaliyetine başlayamaz. Bu durum ‘davasız yargılama olmaz ilkesi’ ile ifade edilmektedir.¹⁷⁴ Cumhuriyet savcısı açmış olduğu kamu davasını geri alamaz. Savcı kamu davası açıldıktan sonra sanığın beraat etmesi gerektiğini inansa da davayı yargılamanın bir hükümle sonuçlanmasına

¹⁷⁰ Centel ve Zafer, (2010), a.g.e., s. 442.

¹⁷¹ Yurtcan, (2002), a.g.e., s. 38.

¹⁷² Toroslu, (1998), a.g.e., s. 250.

¹⁷³ Centel ve Zafer, (2010), a.g.e., s. 448.

¹⁷⁴ Özbek, Özer Veli v.d., (2007), *Ceza Muhakemesi Hukuku Bilgisi*, Ankara: Seçkin Yayınevi, s. 56.

kadar yürütmek zorundadır. Bu husus kovuşturmanın resmiliği ilkesi veya ‘kamu davasını yürütme mecburiyeti ilkesi’ olarak adlandırılmaktadır.¹⁷⁵

İddianamenin iade edilebilmesi için iddianamenin CMK 170. maddesine aykırı olarak düzenlenmiş, suçun sübutuna etki edeceği mutlak sayılan mevcut bir delil toplanmadan düzenlenmiş ya da ön ödemeye veya uzlaşmaya tâbi olduğu soruşturma dosyasından açıkça anlaşılan işlerde ön ödeme veya uzlaşma usulü uygulanmaksızın düzenlenmiş olması gerekir. Ancak suçun hukukî nitelendirilmesi sebebiyle iddianame iade edilemez (CMK m. 174).¹⁷⁶

Cumhuriyet savcısı, iddianamenin iadesi üzerine, kararda gösterilen eksiklikleri tamamladıktan ve hatalı noktaları düzelttikten sonra, kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmesini gerektiren bir durumun bulunmaması halinde, yeniden iddianame düzenleyerek dosyayı mahkemeye gönderir. İlk kararda belirtilmeyen sebeplere dayanılarak yeniden iddianamenin iadesi yoluna gidilemez (CMK m.174/4).

Mahkemelerin iddianamenin iadesi yönünde vermiş oldukları kararlar verildiği anda kesin olan kararlardan değildir. Bu kararlar, itiraza tabidir (CMK m. 174/5). Asliye Ceza Mahkemelerinin verdiği kararlara karşı itiraz merci, en yakın Ağır Ceza Mahkemesidir. Sulh Ceza Mahkemeleri tarafından verilen iade kararlarına karşı o yer Asliye Ceza Mahkemesi nezdinde itiraz edilebilir. İade kararına karşı itiraz süresi, iddianamenin mahkemeye verildiği tarihten itibaren on beş gündür (CMK m. 174/1).

CMUK’un 163. maddesinde savcının iddianamede sanığın açık kimliğini, isnat olunan suçun neden ibaret olduğunu, suçun kanuni unsurlarıyla uygulanması gereken kanun maddelerini, delilleri ve duruşmanın yapılacağı mahkemeyi göstermesi yeterli görülmüş iken, CMK’nın 170. maddesinde iddianamede bulunması gereken hususlar daha ayrıntılı bir şekilde sayılmıştır.

İddianamede; şüphelinin kimliği, müdafii, maktul, mağdur veya suçtan zarar görenin kimliği, mağdurun veya suçtan zarar görenin vekili veya kanuni temsilcisi, açıklanmasında sakınca bulunmaması halinde ihbarda bulunan kişinin kimliği,

¹⁷⁵ Özbek v.d., (2007), s. 56.

¹⁷⁶ Malkoç, İsmail ve Yüksektepe, Mert, (2008), *Açıklamalar ve Yorumlarla Yeni Ceza Muhakemesi Kanunu*, Ankara: Malkoç Kitabevi, s. 992-993.

şikâyetle bulunan kişinin kimliği, şikâyetin yapıldığı tarih, yüklenen suç ve uygulanması gereken kanun maddeleri, yüklenen suçun işlendiği yer, tarih ve zaman dilimi, suçun delilleri, şüphelinin tutuklu olup olmadığı, tutuklanmış ise, gözaltına alma ve tutuklanma tarihleri ile bunların süreleri gösterilir (CMK m. 170/3).¹⁷⁷

İddianamede, yüklenen suçu oluşturan olaylar, mevcut delillerle ilişkilendirilerek açıklanır(CMK m. 170/4). CMK insanların sebepsiz yere sanık durumuna düşmelerine engel olmak ve bu suretle lekelenmeme hakkını garanti altına almak için iddianamenin iade sebepleri arasına delillerle olayların ilişkilendirilmemiş olmasını da koymuştur.¹⁷⁸

İddianamede, isnat olunan suça ilişkin diğer kanun maddelerini (örneğin suça iştirak gibi) ve özellikle teşebbüs halinde kalan fiillerde, bununla ilgili olarak uygulanması gerekli görülen maddeleri göstermek gerekir. Ayrıca, hafifletici sebepler (örneğin tahrik gibi) söz konusu ise, bu da iddianamede yer almalıdır. CMK bu durumu; *“iddianamenin sonuç kısmında, şüphelinin sadece aleyhine olan hususlar değil, lehine olan hususlar da ileri sürülür”* şeklinde ifade etmiştir (CMK m. 170/5).

İddianamenin sonuç kısmında, işlenen suç dolayısıyla ilgili kanunda öngörülen ceza ve güvenlik tedbirlerinden hangilerine hükmedilmesinin istendiği; suçun tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, ilgili tüzel kişi hakkında uygulanabilecek olan güvenlik tedbiri açıkça belirtilir (CMK m. 170/6), (EK 9 İddianame Örneği).

İddianamede onu düzenleyen Cumhuriyet savcısının imzasının bulunması gerektiğine dair kanunda herhangi bir hüküm bulunmamakla birlikte, yazılı bir belge olan iddianamenin yetkili kişilerce düzenlendiğinin tespiti açısından onu düzenleyen Cumhuriyet savcısı tarafından imzalanması gereklidir. Nitekim Yargıtay 6. Ceza Dairesinin 14.02.1984 gün ve 7290-841 sayılı ilamındaki “kamu davasının açılmasına esas olan iddianamenin Cumhuriyet savcısı tarafından imzalanmadığı, bu nedenle usulen açılmış bir kamu davası bulunmadığı düşünülmeden duruşmaya devamla yazılı biçimde hüküm kurulması bozmayı gerektirmiştir” ve aynı dairenin 29.11.1884 gün ve 6888-84-28 sayılı kararındaki, “Cumhuriyet savcısı tarafından

¹⁷⁷ Öztürk, (2006), a.g.e., s. 181.

¹⁷⁸ Öztürk v.d., (2010), a.g.e., s. 400.

imzalanmayan iddianame ile yetinilerek duruşma yapıp hüküm kurulamaz” şeklindeki ifadeleri dikkate alındığında iddianamede Cumhuriyet savcısının imzasının bulunmasının zorunlu olduğu anlaşılmaktadır.¹⁷⁹ İddianamenin altında mutlaka normal ya da elektronik imza bulunmalıdır.

Cumhuriyet savcısı iddianame düzenlemekle soruşturma işlemini bitirmiş olmaktadır. Mahkeme iddianamede belirtilen fail ve fiil ile bağlıdır. İddianamede olaya, şüpheliye, müştekiye, delillere ve savcının talebine ilişkin bilgilerin açıkça ve ayrıntılı şekilde belirtilmesi hâlinde, dava mahkemece daha hızlı bir şekilde sonuca bağlanabilecektir. Özellikle delillerin belirtilmesi ve şüpheli ile ilişkilendirilmesi mahkemece yapılacak işlemlere ışık tutacaktır. Tek celseye geçilebilmesinin ve adil bir yargılama yapılabilmesinin yolu da budur.¹⁸⁰

Cumhuriyet savcısı tarafından mahkemeye verilen iddianame ve eki olan soruşturma evrakı, onbeş gün içinde bütün belgeler incelendikten sonra, iddianamenin CMK’nın 170. maddesindeki unsurları taşıması halinde, mahkemece iddianamenin kabulüne dair bir karar verilir.¹⁸¹

İddianamenin kabulüyle, kamu davası açılmış olur ve kovuşturma evresi başlar. Kamu davasını açmak için mahkemeye verilen iddianamede suçu işleyen olarak gösterilen kişi şüpheli statüsündedir. Ancak iddianamenin kabulü kararı ile şüpheli, sanık statüsünü alacaktır.

3.3.2.4. Görevsizlik ve Yetkisizlik Kararı Verme İşlemleri

Cumhuriyet savcıları, bulundukları il merkezi veya ilçenin idarî sınırları ile bunlara adli yönden bağlanan ilçelerin idarî sınırları içerisinde yetkilidirler. Bu nedenle ancak bu sınırlar içinde işlenen suçlar hakkında soruşturma yapıp ve o yer mahkemelerinde dava açabilirler. Suçun soruşturmayı yapan Cumhuriyet Başsavcılığının yargı yetkisi dışındaki bir yerde işlendiğinin anlaşılması halinde, savcı kaybolması muhtemel delilleri toplar ve yetkisizlik kararı vererek soruşturma evrakını yetkili ve görevli Cumhuriyet Başsavcılığına gönderir.

¹⁷⁹ Erdurak, Yılmaz Güngör, (1994), *Notlu İçtihatlı Türk Ceza Kanunu*, 3. Baskı , Ankara: Adil Yayınevi, s. 361-367.

¹⁸⁰ Öztürk v.d., (2010), a.g.e., s. 402.

¹⁸¹ a.g.e., s. 403.

Evrakın gönderildiği Cumhuriyet savcısının da işlenen suçta kendisini yetkisiz görmesi halinde o da yetkisizlik kararı verebilmektedir. Bu gibi olumsuz yetki uyuşmazlıklarında yetkili Cumhuriyet Başsavcılığını belirleyecek bir makam yoktur. Böyle durumlarda uygulamada kamu davası açılıp, iddianamede mahkemenin yetkisiz olduğu belirtilerek yetkisizlik kararı verilmesi talep edilmekte, bu şekilde mahkemeler arasında olumsuz yetki uyuşmazlığının çıkması sağlanarak ortak yüksek görevli mahkemenin yetkili mahkemeyi tespit etmesi sağlanmaktadır.

Savcılar arasında yetki uyuşmazlığının kanunlarımızda düzenlenmemiş olması bazen Savcılıkların karşılıklı olarak birden fazla yetkisizlik kararı vermelerine ve bu şekilde soruşturmaların gereksiz yere uzamasına neden olmaktadır. Bu şekilde soruşturmaların uzamasının engellenmesi için ikinci defa yetkisizlik kararı verilmesinin önüne geçmek için düzenleme yapılmalıdır.

Adli yargıda görevli Cumhuriyet savcıları; ancak adli yargının görev alanına giren suçlarda soruşturma işlemlerini yapabilir. Suçun askeri veya idari yargının görev alanına giren bir suç olduğunun tespit edilmesi hâlinde, Cumhuriyet savcısı tarafından yalnızca kaybolmasından endişe duyulan deliller toplanır ve başka bir soruşturma işlemi yapılmadan görevsizlik kararı verilerek soruşturma evrakı görevli askeri veya idari yargı makamlarına gönderilir.

Suçun Ağır Ceza Mahkemesi ile özel kanunlarla kurulan diğer ceza mahkemelerinin görev alanına girmesi hâlinde, suçun işlendiği yer Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından soruşturma yapılır ve fezleke hazırlanarak soruşturma evrakı Ağır Ceza Mahkemesi veya özel kanunlarla kurulan diğer ceza mahkemelerinin Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir (5235 Sayılı Kanun m. 21). Uygulamada özellikle eleştiri konusu yapılan durumlardan biri de budur. Ağır ceza merkezi olmayan yerlerdeki Cumhuriyet savcıları da doğrudan ilgili mahkemeye dava açabilmelidirler.

3.3.3. Kovuşturma Aşamasındaki İşlemler

3.3.3.1. Duruşmalarda İddia Makamını Temsil Etmek

Duruşma, belirlenen günde, yetkili mahkemenin salonunda, sanığın ve müdafinin hazır bulunup bulunmadığı, çağrılmış tanık ve bilirkişilerin gelip gelmediklerinin saptanması ile başlayıp, hükme iştirak edecek hâkim veya hâkimlerin huzuru, zabıt

kâtibinin yerini alması, savcı ve kural olarak, sanığın ve müdafinin katılımıyla ara vermeksizin, halka açık ve sözlü olarak gerçekleşen, delillerin ikame edilip tartışılması suretiyle, maddi gerçeğe ulaşılmaya çalışılan ve son sözün sanığa verilmesiyle sona eren, kovuşturma aşamasının en önemli devresine denilmektedir.¹⁸²

Cumhuriyet savcısının duruşmalara katılması, kamu davasını yürütme mecburiyeti ilkesinin bir gereğidir. Söz konusu ilke, savcının araştırma ve soruşturma işlemlerinin sonucunda açmış olduğu kamu davasını, yargılama makamı önünde tutmayı da ona bir görev olarak yüklemiştir.¹⁸³ Bu nedenle savcıların Ağır Ceza ve Asliye Ceza mahkemesi duruşmalarına katılması zorunluluğu kabul edilmiştir. Savcının duruşmalara katılması zorunluluğu, Sulh Ceza Mahkemeleri yönünden geçerli değildir.¹⁸⁴ Günümüzde ise Cumhuriyet savcılarının Asliye Ceza Mahkemelerinde de duruşmaya çıkma zorunluluğunun kaldırılması düşünülmektedir.

Cumhuriyet savcısının Nüfus Hizmetleri Kanunu uyarınca yaş, ad ve diğer nüfus kaydı düzeltmeleri davalarının görüldüğü Asliye Hukuk Mahkemesinin duruşmalarına katılma zorunluluğu da bulunmaktadır.

Cumhuriyet savcısı, duruşmalara iddia makamını temsilen katılmaktadır. Savcılık, kurum olarak bir bütün kabul edildiğinden, duruşmada iddia makamını bir veya birden fazla savcı temsil edebilir.¹⁸⁵ Uygulamada işbölümü yapılmakta ve dönüşümlü olarak Cumhuriyet savcıları iddia makamını temsil etmektedirler.

3.3.3.2. Duruşmada Delil Sunmak ve Mütalaa Vermek

Savcı, duruşmada sadece sanığı suçlayıcı ve onun her halükarda cezalandırılmasını isteyen bir süje değil, aslında maddi gerçeğin ortaya çıkmasında ve hükmün doğru olarak ortaya konulmasında, yargılama makamına yardım eden bir süjedir.¹⁸⁶

Yargılamada iddia makamını temsil eden savcı, maddi gerçeğin araştırılıp ortaya konulmasına yardımcı olması nedeniyle yargılama sırasında mahkemeden; eksik olan delillerin toplanması, keşif yapılması, olay hakkında bilgi ve görgüsü

¹⁸² Tosun, Öztekin, (1976), *Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri C. II, Muhakemenin Yürüyüşü*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, s. 133.

¹⁸³ Gökçe, (2001), a.g.e., s. 260.

¹⁸⁴ Centel ve Zafer, (2010), a.g.e., s. 649.

¹⁸⁵ a.g.e., s. 648.

¹⁸⁶ Gökçe, (2001), a.g.e., s. 263.

bulunan ve dinlenmemiş tanıkların dinlenmesi, bilirkişiye başvurulması, mağdurun raporunun aldırılması gibi istemlerde bulunabileceği gibi, sanık veya müdafii tarafından ileri sürülmesi halinde bu istemlerin kabulü veya reddi konusunda da düşüncesini açıklamalıdır (CMK m. 206, 211, 215, 216). Böylece savcı, maddi gerçeğin ortaya konulması sonucu hükmün doğru bir şekilde kurulmasına yardım etmiş olacaktır.¹⁸⁷ Savcı, duruşmada delillerin toplanmasını isteyebileceği gibi, önceden iddianamede göstermiş olduğu, ancak daha sonradan maddi gerçeğin ortaya çıkması açısından önemini kaybetmiş delillerin araştırılmasından vazgeçilmesini de talep edebilecektir (CMK m. 206/3).¹⁸⁸

Kovuşturma aşamasında, delillerin ikamesi ve tartışılması bittikten sonra, sanık hakkında bir karar verilebilecek duruma gelinmesi aşamasına, sonuç çıkarma devresi denmektedir. Bu devre ile asıl ceza yargılaması sona erdiğinden sonuç çıkarma devresinin gayesine varması demek, asıl ceza yargılamasının gayesine varması demektir. Böylece asıl ceza yargılamasının gayesi, bir suç isnadı konusunda çıkan uyuşmazlığın kolektif olarak ve yargı halini alacak bir son kararla çözülmesidir.¹⁸⁹ Esas hakkında mütalaa ise, son kararın nasıl olması gerektiği konusunda savcının düşüncesini bildirmesidir.¹⁹⁰

CMK'da Cumhuriyet savcısının mütalaaasının nasıl olması gerektiği yönünde bir hüküm bulunmamaktadır. Cumhuriyet savcısı dosyadaki hukuki ve fiili durumun genel bir değerlendirmesi yapmalı; yargılamanın tamamından çıkan sonucu ortaya koyarak, delilleri kendine göre sübut açısından tartışmalıdır. Esas hakkındaki mütalaanın, maddi meselenin yanında, hukuki meseleye ilişkin görüşler de içermesi gerekmektedir.

Duruşmada deliller ileri sürüldükten sonra hâkim sözü, sırasıyla katılana veya vekiline, Cumhuriyet savcısına, sanığa ve müdafiiine veya kanunî temsilcisine verir (CMK m. 216). Cumhuriyet savcısı kendisine söz verildiğinde soruşturmanın genişletilmesi talebi yoksa esas hakkındaki mütalâasını açıklar. Savcı mütalâasında CMK'nın 223. maddesinde belirtilen beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, mahkûmiyet, güvenlik tedbirine hükmedilmesi, davanın reddi ve düşmesi

¹⁸⁷ Yurtcan, (2002), a.g.e., s. 129

¹⁸⁸ Gökçe, (2001), a.g.e., s. 263.

¹⁸⁹ Kunter ve Yenisey, (2000), a.g.e., s. 481.

¹⁹⁰ Gökçe, (2001), a.g.e., s. 266.

kararlarından birinin verilmesini mahkemeden isteyebilir. Bunun yanında mahkemenin görevsiz ve yetkisiz olması hâlinde yetkisizlik ve görevsizlik kararları verilmesini talep edebilir. Yargılama makamı olan hâkim hükümden önce son sözü, hazır bulunan sanığa vererek duruşmaya son verir ve hükmünü açıklar (CMK m. 216/3).

Savcının kovuşturma evresinin sonunda mütalâasını açıklaması vazgeçilmez bir zorunluluktur. Diğer ilgililerin bir şey söylemeksizin işi mahkemenin kararına yani takdirine bırakmaları mümkün olmakla beraber savcı bakımından böyle bir şey söz konusu olamaz. Savcı her halde son iddia ve görüşlerini açıklamak zorundadır. Bu itibarla savcı, talep veya iddia durumunda olduğu konularda keyfiyeti hâkimin takdirine bıraktığını beyan ile yetinemez.¹⁹¹ Zira Yargıtay, Cumhuriyet savcısının esas hakkındaki görüşü alınmadan hüküm kurulmasını bozma sebebi yapmaktadır.

Cumhuriyet savcısının esas hakkındaki mütalâası sorulup bunun dinlenmesinden sonra, suçun niteliğine etkili olabilecek önemde bir kovuşturma eksiğinin tamamlanması yolunda bir işlem yapılmış ise, eski görüşünü değiştirip değiştirmediğini anlayabilmek için savcıdan yeniden mütalâa alınması gerekmektedir.

Öte yandan, savcı esas hakkındaki mütalâasında, mutlaka olumlu ya da olumsuz bir kanaatte bulunmalıdır. Sanığın cezalandırılması mütalâasında ise, verilmesini istediği cezayı belirtmesi de mümkündür. Bununla beraber, kanunda bir yasak bulunmaması nedeniyle, verilecek cezanın mahkemeye bırakılmasında bir sakınca yoktur. Hâkimin kararlarının gerekçeli olması (Anayasa m. 141, CMK m. 34) yolundaki kurala benzer bir kural Anayasa ve CMK’da savcılar hakkında açık bir hüküm ile ifade olunmamıştır. Fakat Savcılık makamının görevi bu makamın talep ve mütalâalarının gerekçeli ve açık olmasını gerektirir.¹⁹²

Uygulamada, savcılar esas hakkındaki mütalâalarında, gerekçelerini belirtmek suretiyle sanık hakkında hangi kararın verilmesi gerektiğini, mahkûmiyet hâlinde uygulanmasını istediği maddeleri belirtmekte, ancak, cezanın ne olması gerektiği konusunda bir görüş açıklamamaktadırlar. Bununla birlikte mahkemece verilen cezanın az ya da fazla olması durumunda Savcılık tarafından kanun yollarına

¹⁹¹ Erem, (1986), a.g.e., s. 259.

¹⁹² Kantar, (1957), a.g.e, s. 249.

başvurulmaktadır. Bu nedenle savcılarının mütalâalarında verilmesini istedikleri cezayı açıkça belirtmeleri uygun olacaktır.

Davanın hâkimi, savcı olarak o davanın sonraki duruşmalarında hazır bulunabilir. Ancak iddia makamında savcılık yapan bir kişi aynı davanın duruşmasına katılamaz. Hâkimin reddi söz konusu olabilir, ancak savcının reddi müessesesi yoktur.¹⁹³

3.3.3.3. Cumhuriyet Savcısının Duruşma Kürsüdeki Konumu

Cumhuriyet savcıları duruşmalarda hâkimler ile aynı seviyede oturmakta ve zaman zaman aynı kapılardan duruşma salonuna girip çıkmaktadırlar. Bu durumun silahların eşitliği prensibine aykırı olduğu AB Komisyonu tarafından hazırlatılan 11-19.07.2004 tarihli Türkiye Cumhuriyetinde Yargı Sisteminin İşleyişine Dair İstişari Ziyaret Raporunda dile getirilmiştir.

Raporda, duruşma başlamadan evvel, savunma avukatlarının, halkın kullandığı kapıdan duruşma salonuna girmelerine rağmen, Cumhuriyet savcılarının duruşma salonuna girerken ve çıkarken, hâkimin kullandığı kapıyı kullanmalarının yargısal faaliyete zarar vereceği, bu durumun, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme önünde iki eşit tarafın bulunmasına dair usule aykırı olduğu, adaletin gerçekleştirilmesi yanında, gerçekleştirildiğinin de gösterilmek zorunda olduğu, mevcut görünümün, silahların eşitliği prensibine aykırı bir şekilde savcıyı savunma avukatı karşısında yükselttiği, ayrıca, duruşmalarda, savunma avukatlarının zemin seviyesindeki bir masada, halk ve sanıklarla aynı seviyede oturmaya devam etmesine rağmen, savcının, hâkimlerle aynı seviyede ve doğrudan onunla yan yana yüksek bir platformda oturmasının, savcılara savunma avukatından daha fazla önem verildiği ve daha fazla saygı gösterildiği izlenimine neden olduğu belirtilerek, Cumhuriyet savcılarının duruşma salonuna girerken ve çıkarken, hâkimin kullandığından başka bir kapıyı kullanmaları ve savcının duruşma salonundaki yerinin değiştirilerek, hâkimlerin yanında yüksek bir platformda oturmaları yerine, savunma avukatının

¹⁹³ Günay, Erhan, (1996), *Uygulamada Cumhuriyet Savcıları ile Ceza Hakimlerinin Görev ve Yetkileri*, Ankara: Adil Yayınevi, s. 134; Ünver ve Hakeri, (2010), a.g.e., s. 192.

yanında veya karşısında olacak şekilde, zemin hizasında bir masada oturmaları tavsiye edilmiştir.¹⁹⁴

CMK'nın 2. maddesinde müdafî; şüpheli veya sanığın ceza yargılamasında savunmasını yapan avukat olarak tanımlanmıştır. Yani avukatın görevi müvekkilini veya müdafiliğini yaptığı şüpheliyi savunmaktır. Cumhuriyet savcısının görevi ise, ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hâli öğrenir öğrenmez maddî gerçeği araştırmak ve adil bir yargılamanın yapılabilmesi için, şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza altına almak, şüphelinin haklarını korumak (CMK m. 160) ve toplumsal iddia makamını mahkemede temsil etmektir.

Yargılama aşamasında iddia makamını temsil eden Cumhuriyet savcısı ile savunma makamı olan avukatın silahların eşitliği ilkesince aynı seviyede bulunması gerektiği düşünülse de, iddia ve savunma makamlarının ifa ettikleri görevin niteliğinin yukarıda belirtildiği şekilde farklı olması, savcının hem sanığın yanında hem de karşısında yer alması, amacının mutlak surette sanığın cezalandırılması değil, iddia konusu fiili sanığın işlediğinin sabit olması hâlinde cezalandırılmasını talep etmesi, bu şekilde asıl olarak toplumda bozulan düzenin kurulmasını sağlamak amacıyla toplum adına hareket etmesi, savcının iddia makamını temsil etme yanında başka adli ve idari görev ve yetkilerinin bulunması, Cumhuriyeti savunma noktasında kendisine görev yüklenmiş olması gibi durumlar göz önüne alındığında, savcı ile avukatın yargılama aşamasında duruşmadaki yerlerinin farklı olması tabii karşılanmalıdır. Bu durum savcının savunma makamından üstün tutulduğu anlamına da gelmemektedir. Zira mahkeme her iki tarafa eşit uzaklıkta kalarak yargılamayı yapıp kararını vermektedir.

Ülkemizde yeni kurulmakta olan Bölge Adliye Mahkemelerinin yeni yapılan binalarında ise rapor doğrultusunda kürsünün aşağısında ikinci bir platformda Cumhuriyet savcısı ve savunma makamı eşit düzeyde tutulmuştur. Bu yanlış olduğunu düşündüğümüz uygulamanın ilk derece mahkemelerinde de uygulanması halinde sorunlar ortaya çıkacağı da bir gerçektir.

¹⁹⁴ Arıcan, (2009), a.g.e., s. 122; 11-19.07.2004 tarihli Türkiye Cumhuriyetinde Yargı Sisteminin İşleyişine Dair Avrupa Birliği Komisyonu İstişari Ziyaret Raporu, s. 49-50.

3.4. KANUN YOLLARINA BAŞVURMAK

3.4.1. Genel Olarak

Kanun yolları, yargılama makamları tarafından verilen ve hukuka aykırı veya yanlış olduğu ileri sürülen kararların, kural olarak başka bir makam tarafından incelenmesini sağlayan kanuni yollardır.¹⁹⁵

Kanun yolları, aleyhine kanun yoluna başvuru hükümün kesinleşip kesinleşmediğine göre olağan ve olağanüstü olarak ikiye ayrılır. Henüz kesinleşmemiş hükümler aleyhine başvuru hükümün kanun yollarına olağan kanun yolları, kesinleşmiş hükümler aleyhine başvuru hükümün kanun yollarına da olağanüstü kanun yolları denir.¹⁹⁶ Olağan kanun yolları; itiraz (CMK m.267-271), istinaf (CMK m. 272-285) ve temyizdir (CMK m. 286-307). Olağanüstü kanun yolları da; Yargıtay Cumhuriyet başsavcısının itirazı (CMK m. 308), kanun yararına bozma (CMK m. 309-310) ve yargılamanın yenilenmesidir (CMK m. 311-323).

Ceza yargılaması hükümün kurulması ile sona ermez. Hâkim hüküm vermekle dosyadan elini çeker, ancak ceza yargılaması devam ettiği için savcının görevi de devam etmektedir. Savcılar verilen h k me karşı kanun yollarına başvurmak suretiyle ceza yargılamasında etkinliğini devam ettirir.

Cumhuriyet savcısı, sanığın lehine ve aleyhine olarak kanun yollarına başvurabilir (CMK m. 260/3). Hatta sanığın kendisinin kanun yoluna başvurusu savcının sanık lehine kanun yoluna başvurusunu engellemez.    nk  her iki yargılama s jesine birbirinden bağımsız olarak bu hak tanınmıştır.

Savcı kamunun temsilcisidir ve bu nedenle de kamunun menfaatini gözetmek zorundadır. Kamunun menfaati ise, bazen sanığın lehine kanun yollarına başvurusunu gerektirebilir. Kanuna aykırı bir karar, yalnız sanığın değil, kamunun menfaatini de ihlal edeceğinden, böyle bir karara karşı savcının kanun yollarına gitmesinde kamunun menfaati vardır. Savcının kanun yolu başvurusunun sanığın lehine mi, aleyhine mi olduğunun anlaşılamaması hâllerinde, bunun lehte olduğu kabul edilir iken, CMK'nın 295. maddesinde Cumhuriyet savcısının temyiz

¹⁹⁵ Centel ve Zafer, (2010), a.g.e., s. 721.

¹⁹⁶ a.g.e., s. 721.

dilekçesinde temyiz isteğinin sanığın yararına veya aleyhine olup olmadığını açıkça belirtmesi gerektiği düzenlenmiştir.

Bununla birlikte, savcının sanık lehine kanun yoluna başvurabilmesi, onun sanığın temsilcisi olarak hareket ettiği anlamına gelmez. Ceza yargılamasında savcının faaliyeti maddi gerçeğin bulunmasına yönelik olduğundan bu amaç savcının sanığın lehine hareket etmesini de gerektirebilir.¹⁹⁷

Savcı, bazı hallerde üçüncü şahıslar lehine olarak da kanun yoluna gidebilir. Ancak, kişisel haklara ilişkin olarak verilen kararlara karşı kanun yoluna gidemez (CMK m. 258).

Kanun yoluna başvurmaya yetkili savcılar CMK'nın 260. maddesinin 2. fıkrasında belirtilmiştir. Buna göre, Asliye Ceza Mahkemesinde bulunan Cumhuriyet savcıları, mahkemenin yargı çevresindeki Sulh Ceza Mahkemelerinin; Ağır Ceza Mahkemelerinde bulunan Cumhuriyet savcıları, Ağır Ceza Mahkemesinin yargı çevresindeki Asliye ve Sulh Ceza Mahkemelerinin; Bölge Adliye Mahkemesinde bulunan Cumhuriyet savcıları, Bölge Adliye Mahkemelerinin kararlarına karşı kanun yollarına başvurabilirler.

Görüldüğü gibi, üst savcılık durumunda bulunan Ağır Ceza Mahkemesinin bulunduğu yerdeki savcılar, mahkemenin yargı çevresinde bulunan Asliye ve Sulh Ceza Mahkemelerinin kararlarına karşı kanun yollarına başvurabilmektedirler. Ancak, Yargıtay ve Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet savcılarının ilk derece mahkemelerinin kararlarına karşı kanun yollarına başvurma hakkı yoktur. Bugün itibarıyla Bölge Adliye Mahkemeleri faaliyete geçmediği için bu mahkemelerin kurulmasına kadar istinaf yolu açık kararlara karşı istinaf kanun yolu yerine temyiz kanun yoluna başvurulacaktır.

3.4.2. İtiraz

İtiraz, yargılama makamının verdiği bir kararın hatalı olduğu iddiasıyla, kural olarak, bir başka yargılama makamı önüne götürülmesidir. İtiraz, bir hâkim veya mahkeme kararının bu karardan zarar gören ilgili kişinin başvurusu üzerine, kural olarak başka bir mercide yeniden incelenmesine imkân veren bir kanun yoludur. İtirazın konusu

¹⁹⁷ Centel ve Zafer, (2003), a.g.e., s. 585.

kural olarak hâkim kararları, istisna olarak mahkemelerin ara kararlarıdır.¹⁹⁸ İtiraz, ancak kesinleşmemiş kararlara karşı kabul edildiğinden, olağan bir kanun yoludur. Öte yandan itirazda inceleme hem maddi, hem de hukuki yönden yapılabileceğinden itiraz ikinci derece veya asıl derece kanun yoludur.¹⁹⁹

CMK, hâkim kararları ile kanunun gösterdiği hallerde, mahkeme kararlarına karşı itiraz kanun yoluna gidilebileceğini belirtmiştir (CMK m. 267). İtiraz kanun yolu, son kararın dışındaki kararlara karşı kabul edilmiştir. Son karara karşı kanun yolu olarak ise istinaf öngörülmüştür (CMK m. 272).

İtiraz, olağan kanun yollarından biridir. Nihai karar niteliğinde olmayan, bu nedenle istinaf ve temyiz kanun yoluna gitme imkânı bulunmayan kararlara karşı kabul edilmiştir.²⁰⁰ Söz konusu kanun yolu, kararı hem maddi hem de hukuki açıdan yeniden incelemeyi gerektirdiğinden, ikinci derecededir.²⁰¹ İtirazı inceleyen makam, ilk kararda bir hata yapılmış olduğunu belirlerse, bu kararı bozarak ortadan kaldırır ve yerine kendisi doğru kararı verir.²⁰²

CMK'da eskisinden farklı olarak adi ve acele itiraz ayırımına yer verilmemiştir.²⁰³

Hâkim veya mahkeme kararına karşı itiraz, kanunun ayrıca hüküm koymadığı hâllerde CMK'nın 35. maddesine göre ilgililerin kararı öğrendiği günden itibaren yedi gün içinde kararı veren mercie verilecek bir dilekçe veya tutanağa geçirilmek koşulu ile zabıt kâtibine beyanda bulunmak suretiyle yapılır. Tutanakla tespit edilen beyanı ve imzayı mahkeme başkanı veya hâkim onaylar (CMK m. 268/1).

Kararına itiraz edilen hâkim veya mahkeme, itirazı yerinde görürse kararını düzeltir; yerinde görmezse en çok üç gün içinde, itirazı incelemeye yetkili olan mercie gönderir (CMK m. 268/2).

İtiraz, kararın yerine getirilmesinin geri bırakılması sonucunu doğurmaz. Ancak, kararına itiraz edilen makam veya kararı inceleyecek merci, geri bırakılmasına karar verebilir (CMK m. 269/1-2).

¹⁹⁸ Centel ve Zafer, (2003), a.g.e., s. 591.

¹⁹⁹ Toroslu, (1998), a.g.e., s. 302.

²⁰⁰ Ünver, M. Naci, (1992), *Ceza Yargılamasında Yasa Yolları*, Ankara, s. 19.

²⁰¹ Öztürk v.d., (2010), a.g.e., s. 439.

²⁰² Yenisey, Feridun, (1989), *"Duruşma ve Kanun Yolları"*, Ceza Hukuku El Kitabı, İstanbul: Beta Yayınevi, s. 211.

²⁰³ Öztürk v.d., (2010), a.g.e., s. 441.

İtirazı inceleyecek merci, yazı ile cevap verebilmesi için itirazı, Cumhuriyet savcısı ve karşı tarafa bildirebilir. Merci, inceleme ve araştırma yapabileceği gibi gerekli gördüğünde bunların yapılmasını da emredebilir (CMK m. 270).

Kural olarak belgeler üzerinde ve duruşmasız inceleme yapılarak karar verilir. Ancak, gerekli görüldüğünde Cumhuriyet savcısı ve müdafî veya vekil dinlenir. İnceleyen hâkim veya mahkeme, itirazı yerinde bulursa kararı kaldırır ve itiraz konusu hakkında kendisi karar verir. Kararın araştırma, inceleme ve değerlendirme için zorunlu sürenin sonunda gecikmeksizin, mümkün olan en kısa sürede verilmesi gerekir (CMK m. 271).

İtiraz üzerine verilen kararlar kesindir. Ancak, inceleyen hâkim veya mahkemece ilk kez verilen tutuklama kararına karşı itiraz yolu açık tutulmuştur (CMK m. 271/4).

3.4.3. İstinaf

İstinaf itiraz gibi, olağan kanun yolunun bir çeşidi olan asıl derece kanun yollarından biridir. İstinafın itirazdan farkı, nihai kararlara karşı kabul edilmesidir.²⁰⁴

İstinafta da, her kanun yolunda olduğu gibi, önceden yapılan bir yargılama vardır. Ancak istinaftan bahsedebilmek için önceki yargılamanın bitirilmesi, yani kovuşturmanın yapılması ve nihai kararın verilerek uyumsuzluğun çözülmüş olması gerekir. İstinaf, bu nihai kararın, itirazda olduğu gibi, hukuki veya maddi olabilen sebeplerle kaldırılarak, yeniden bir nihai karar verilmesi için açılan bir kanun yolu davasının ve bu dava üzerine yapılan yargılamanın adıdır.²⁰⁵

CMK'nın getirdiği en önemli yenilik, adli yargı ilk derece mahkemelerinden verilen kararların doğrudan temyiz edilemeyeceği ve bunlar aleyhine istinaf yoluna gidilebileceğidir. Bilindiği üzere, hükmün maddi, ispat yönünden ve aynı zamanda hukuki bakımdan kontrolünü yapan yargı merciine öteden beri “istinaf” denilmiştir. CMK, 1924 yılında kaldırılan bu kanun yolunu tekrar kabul etmiş bulunmakta ve bunu “istinaf yolu” ; bu incelemeyi yapacak mahkemeleri de Bölge İdare

²⁰⁴ Öztürk v.d., (2010), a.g.e., s. 444.

²⁰⁵ Kunter, Yenisey, (2000), a.g.e., s. 522; Öztürk v.d., (2010), a.g.e., s. 444.

Mahkemelerine paralel olarak “Bölge Adliye Mahkemesi” biçiminde adlandırmaktadır.²⁰⁶

İlk derece mahkemelerinden verilen hükümlere karşı istinaf yoluna başvurulabilir. Ancak, onbeş yıl ve daha fazla hapis cezalarına ilişkin hükümler, Bölge Adliye Mahkemesince resen incelenir. Hükümden önce verilip hükme esas teşkil eden veya başkaca kanun yolu öngörülmemiş olan mahkeme kararlarına karşı da hükümle birlikte istinaf yoluna başvurulabilir (CMK m. 272/1).

İstinaf istemi, hükmün açıklanmasından itibaren yedi gün içinde hükmü veren mahkemeye bir dilekçe verilmesi veya zabıt kâtibine bir beyanda bulunulması suretiyle yapılır; beyan tutanağa geçirilir ve tutanak hâkime onaylattırılır (CMK m. 273).

Asliye Ceza Mahkemelerinde bulunan Cumhuriyet savcıları, mahkemelerinin yargı çevresi içerisindeki Sulh Ceza Mahkemelerinin; Ağır Ceza Mahkemelerinde bulunan Cumhuriyet savcıları, mahkemelerinin yargı çevresi içerisindeki Asliye ve Sulh Ceza Mahkemelerinin hükümlerine karşı, kararın o yer Cumhuriyet Başsavcılığına geliş tarihinden itibaren yedi gün içinde istinaf yoluna başvurabilirler (CMK m. 273/3).

Cumhuriyet savcısı, istinaf yoluna başvurma nedenlerini gerekçeleriyle birlikte yazılı isteminde açıkça gösterir. Bu istem ilgililere tebliğ edilir. İlgililer, tebliğ tarihinden itibaren yedi gün içinde bu husustaki cevaplarını bildirebilirler (CMK m.2 73/5).

Süresi içinde yapılan istinaf başvurusu, hükmün kesinleşmesini engeller. Hüküm, istinaf yoluna başvuran Cumhuriyet savcısına veya ilgililere gerekçesiyle birlikte açıklanmamışsa; hükme karşı istinaf yoluna başvurulduğunun mahkemece öğrenilmesinden itibaren gerekçe, yedi gün içinde tebliğ edilir (CMK m. 275).

İstinaf istemi, kanunî sürenin geçmesinden sonra veya aleyhine istinaf yoluna başvurulamayacak bir hükme karşı yapılmışsa ya da istinaf yoluna başvuranın buna hakkı yoksa hükmü veren mahkeme bir kararla dilekçeyi reddeder. İstinaf başvurusunda bulunan Cumhuriyet savcısı veya ilgililer, ret kararının kendilerine tebliğinden itibaren yedi gün içinde Bölge Adliye Mahkemesinden bu hususta bir

²⁰⁶ Öztürk v.d., (2010), a.g.e., s. 443.

karar vermesini isteyebilirler. Bu takdirde dosya Bölge Adliye Mahkemesine gönderilir. Ancak, bu nedenle hükmün infazı ertelenemez (CMK m. 276).

CMK'nın 276. maddesine göre hükmü veren mahkemece reddedilmeyen istinaf dilekçesi veya beyana ilişkin tutanağın bir örneği karşı tarafa tebliğ olunur. Karşı taraf, tebliğ tarihinden itibaren yedi gün içinde yazılı olarak cevabını verebilir. Karşı taraf sanık ise, bir tutanağa bağlanmak üzere zabıt kâtibine yapılacak bir beyanla da cevabını verebilir. Cevap verildikten veya bunun için belirli süre bittikten sonra dava dosyası, Bölge Adliye Mahkemesine sunulmak üzere, Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir (CMK m. 277).

Dava dosyası, Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığına geldiğinde incelenerek, varsa tebligat eksikliklerinin giderilmesi sağlandıktan ve sunulması gereken belge ve deliller de eklendikten sonra, yazılı düşüncüyü içeren bir tebliğname ile birlikte Bölge Adliye Mahkemesi ceza dairesine verilir. Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen tebliğname ilgililere de tebliğ olunur (CMK m. 278).

3.4.4. Temyiz

Temyiz, mahkemelerin nihai kararlarındaki hataları veya hukuka aykırılıkları gidermek amacıyla kabul edilmiş bir kanun yoludur.²⁰⁷

Cumhuriyet savcısı, mahkemeler tarafından verilen ve hukuka aykırı olan hüküm şeklindeki kararların düzeltilmesi için temyiz yoluna gidecektir. Bu Cumhuriyet savcısına verilmiş bir yetki olduğu kadar onun için aynı zamanda bir görevdir. Maddi gerçeğin araştırılıp bulunmasında iddia makamı olarak mahkemeye yardım edecek olan Cumhuriyet savcısı, mahkeme tarafından verilen ve hukuka uygun olmadığı kanaatini taşıdığı kararların düzeltilmesi için de temyiz yoluna başvuracaktır.²⁰⁸

Temyiz, yargılama makamlarının kararlarındaki aykırılıkları gidermek amacıyla kabul edilmiş bir kanun yoludur. Yargıtay bu yolla içtihatlarda birliği de

²⁰⁷ Toroslu, (1998), a.g.e., s. 307.

²⁰⁸ Gökçe, (2001), a.g.e., s. 276.

sağlar. Temyiz yolu ile aykırılık konusunda çıkan uyuşmazlığın halli yargılama makamından istenir.²⁰⁹

Temyiz, henüz yargı halini almamış nihai kararlara karşı söz konusu olduğundan, olağan kanun yoludur. Sadece hukuki meseleye ilişkin aykırılık uyuşmazlıklarını çözmek için kabul edilmiş olmasından dolayı da, hukuki derece yoludur. Bu niteliğinden ötürü, itirazdan ayrılmaktadır. Çünkü itirazda inceleme merci, uyuşmazlığı hem maddi hem de hukuki yönden incelemek imkânına sahip iken, temyiz kanun yolunda temyiz merci, uyuşmazlığı kural olarak sadece hukuki yönden inceleyebilecektir. Buna sebep olarak, temyiz incelemesinde maddi yönden inceleme yapılmasının imkânsızlığı gösterilerek, Yargıtay'ın meselelerle uğraşması halinde içtihat oluşturmadaki görevini yapamayacağı ileri sürülmektedir.²¹⁰ Temyizi itirazdan ayıran diğer özellik, nihai kararlara karşı başvuru olan bir yol olmasıdır.²¹¹

CMK'nın kabul ettiği kanun yolu sistemine göre, adli yargı ilk derece mahkemelerinden verilen hükümlerin doğrudan temyizi mümkün değildir. Bu yeni sisteme göre, Bölge Adliye Mahkemelerinin bozma dışında kalan hükümleri kural olarak temyiz edilebilir (CMK m. 286). Hükümden önce verilip hükme esas teşkil eden veya başkaca kanun yolu öngörülmemiş olan mahkeme kararları da hükümle birlikte temyiz edilebilir.

Temyiz, ancak hükmün hukuka aykırı olması nedenine dayanır. Bir hukuk kuralının uygulanmaması veya yanlış uygulanması hukuka aykırılıktır (CMK m. 288/2).

Temyiz yoluna başvuran Cumhuriyet savcısı dilekçesinde temyiz gerekçesini ve başvurunun sanık lehine ya da aleyhine olduğunu açıkça belirtmelidir (CMK m. 294-295).

Hükmün temyiz edilmesi üzerine dosya Yargıtay'a gönderilir. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, Savcılıktan gelen dosyayı inceler ve kaleme aldığı tebliğname ile gerekçelerini de açıklamak suretiyle temyiz edilen kararın onanması veya bozulması konusundaki görüşünü belirtir. Yargıtay temyiz dilekçelerinde belirtilen temyiz sebepleri ile bağlı kalmaksızın inceleme yapmakta iken, yeni

²⁰⁹ Kunter, Yenisey, (2000), a.g.e., s. 526.

²¹⁰ Kunter, Yenisey, (2000), a.g.e., s. 526.

²¹¹ Ünver, (1992), a.g.e., s. 27.

CMK'nın 302. maddesi gereğince CMK'nın 289. maddesinde belirtilen açık hukuka aykırılık halleri dışında temyiz dilekçesinde belirtilen sebeplere bağlı olarak incelemesini yapar ve dilekçede belirtilen sebeplerle kararın bozulması hâlinde, saptanan diğer hukuka aykırılık halleri de ilamda belirtilir.

5235 sayılı kanun gereğince henüz Bölge Adliye Mahkemeleri kurularak faaliyete geçmediği için, bu mahkemeler kuruluncaya kadar temyiz konusunda CMUK hükümleri geçerli olacaktır.

3.4.5. Kanun Yararına Bozma

Kanun yararına bozma, hâkim veya mahkeme tarafından verilen ve istinaf veya temyiz incelemesinden geçmeksizin kesinleşen karar veya hükümler aleyhine başvurulabilen istisnai bir kanun yoludur.²¹² Bu kanun yoluna daha önce yazılı emir denmekte idi ve sadece Adalet Bakanı başvurabilmekte idi.

CMK'ya göre, bu kanun yoluna, Adalet Bakanı ve CMK'nın 309. maddesinin 4. fıkrasında belirtilen hükümlünün cezasının kaldırılmasını veya daha hafif bir cezanın verilmesini gerektiren hallerde Yargıtay Cumhuriyet başsavcısı tarafından da başvurulabilmektedir.

Cumhuriyet savcıları sadece kanuna aykırı olan kesinleşmiş mahkeme kararlarını Adalet Bakanlığına bildirebilir. Bakan, karar veya hükmün Yargıtayca bozulması istemini, kanuni gerekçelerini belirterek Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına yazılı olarak bildirir. Yargıtay Cumhuriyet savcısı bu nedenleri aynen yazarak hükmün bozulması istemini içeren yazısını Yargıtay'ın ilgili ceza dairesine verir. Taraflar da bu yola başvurulması için yerel Savcılığa müracaat edebilirler. (EK 10 Kanun Yararına Bozma Talebi)

Kesinleşen hâkim veya mahkeme kararlarına karşı kanun yararına bozma yoluna, mahkemenin takdirine ilişkin fiili konularda hataya düşüldüğü gerekçesiyle başvurulamayacaktır.²¹³

Kanun yararına bozulan kararlar Resmi gazetede yayınlanmaktadır. Bozulan kararlar aleyhte sonuç doğurmaz.

²¹² Toroslu, (1998), a.g.e., s. 350.

²¹³ Ünver, (1992), a.g.e., s. 122.

3.4.6 Yargılamanın Yenilenmesi

Kesinleşmiş mahkeme kararlarına karşı başvurulabilen bir kanun yoludur. Cumhuriyet savcısı, hükmün kesinleşmesinden sonra CMK'nın 311. maddesinde tek tek sayılmak suretiyle belirtilen durumların ortaya çıkması hâlinde bu kanun yoluna başvurabilir. Yargılamanın yenilenmesi talebini hükmü veren mahkeme inceler.

Görüldüğü üzere, Cumhuriyet savcısı ceza yargılamasının başlamasından sonuna ve hatta bazı durumlarda hükmün kesinleşmesinden sonra da faaliyetine devam etmekte, sanığın ya da kamu yararının bulunduğu durumlarda kanun yollarını kullanmak suretiyle adaletin gerçekleşmesine katkıda bulunmaktadır.

Mahkeme karar vermekle işten el çeker ve vermiş olduğu kararda herhangi bir hata veya yanlışlığın olduğunu sonradan fark etse bile davayı yeniden ele alamaz ve kararını değiştiremez. İşte böyle bir durumda da Cumhuriyet savcısı devreye girer ve açıklanan kanun yollarına başvurmak suretiyle hukuka aykırı durumların ortaya çıkmasına engel olmaktadır.

SONUÇ

Soruşturmayı özel şahıslara bırakan itham sistemi ile sanığın her halükarda cezalandırılmasını isteyen tahkik sisteminin karması olan işbirliği sisteminin geçerli olduğu ceza adaleti sistemimizde iddia, savunma ve yargılama makamı olmak üzere üç suje bulunmaktadır.

Ceza adaleti sistemimize göre bütün suçlar kamu düzenine karşı işlenmiş sayılmaktadır. İşlenen suçların mağduru ise çoğunlukla kişiler olmaktadır. Ancak, suçluların cezalandırılması zamanla kamuyu da ilgilendirdiği için iddianın kamusal nitelik taşıdığı kabul edilmiş ve devlet toplumdaki düzeni sağlamak amacıyla kamu davası açılması görevini üzerine almıştır. İşte bu görevi yerine getirmek üzere Savcılık müessesesi kurulmuştur ve bunu yerine getirme görevi savcılara verilmiştir.

Ülkemizde bugünkü şekliyle Savcılık Teşkilatı ilk olarak Osmanlı'da 1879 yılında Fransız Ceza Muhakemesi Kanununun neredeyse tümü ile çevirisinden oluşan Usul-ü Muhakemat-ı Cezaiye Kanunu Muvakkat'ın yürürlüğe girmesi ile kurulmuştur. Adı geçen kanun ile savcılara suçları soruşturma görevi yüklenmiştir. Cumhuriyetin kuruluşundan sonra ise 825 sayılı Ceza Kanununun Mevkii Mer'iyete Vaz'ına Müteallik Kanunun 28. maddesinde "Her Asliye Mahkemesi nezdinde bir müddeiumumi ile lüzumu kadar müddeiumumi muavini bulunur..." yani "Her Asliye Mahkemesi yanında bir savcı ile yeteri kadar savcı yardımcısı bulunur" demek suretiyle günümüzdeki savcılık teşkilatı kurulmuştur.

Bugün itibarıyla Savcılık, Asliye Mahkemesi esas alınarak teşkilatlanmıştır. Her Asliye Ceza Mahkemesi yanında Savcılık Teşkilatı kurulmuştur. Ağır Ceza Mahkemesi yanında ise Başsavcılık Teşkilatı bulunmaktadır. Savcılık Teşkilatında Cumhuriyet başsavcısı ile birden fazla Cumhuriyet savcısı olmasına rağmen Savcılık, teşkilat olarak küldür ve tektir.

Ülkemizde Savcılık örgütlenmeleri; tüm adli yargıda, Danıştay'da, Yargıtay'da, askeri yargıda, Sayıştay'da bulunmaktadır. Anayasa Mahkemesinde, İdare ve Vergi Mahkemeleri ve Bölge İdare Mahkemelerinde ise Savcılık örgütlenmesi bulunmamaktadır.

Türk ceza adaleti sisteminde Cumhuriyet savcıları hakkındaki anayasal düzenlemelerin, yargı organı başlığı altında Anayasanın 138 vd. maddelerinde

düzenlenmesi, Anayasanın 140. maddesinin 6. fıkrasında Cumhuriyet savcılarını ayırmadan, hâkim ve savcılarının sadece idari görevleri yönünden Adalet Bakanlığına bağlı olduğunun belirtilmesi, Adalet Bakanının Cumhuriyet savcılarının dava açmaları için emir verme yetkisini düzenleyen CMUK'un 148. maddesinin 3. ve 4. fıkralarının 14.07.2004 tarihinde kaldırılmış olması ve CMK'da da buna yer verilmemiş olması, Cumhuriyet savcısının soruşturma evresinde delilleri toplamada serbestçe hareket etmesi ve delilleri değerlendirerek soruşturmayı, kovuşturmaya yer olmadığına dair karar ile sonuçlandırabilmesi, işlemlerine karşı idari değil, yargısal yollara başvurulabilmesi, duruşmalarda mütalâalarını istediği gibi açıklayabilmesi gibi hususlar dikkate alındığında, idari bir yapılanma içinde bulunan Cumhuriyet Savcılığının adalet organı olduğunu ve adaletin gerçekleşmesine yönelik olarak yaptığı tüm faaliyetlerin yargılamaya ilişkin olduğunu söylemek mümkündür. Zira Cumhuriyet savcısının en önemli görevi ve varlık sebebi, ceza yargılamasında maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasına yardımcı olmak suretiyle adaletin tecellisini sağlamaktır. Bu amaçla dava açarak yargılama makamını harekete geçirir ve açmış olduğu dava süresince yargılama faaliyetine nezaret eder. Bu durumda Savcılığın adaletin sağlanmasına yönelik olarak yaptığı faaliyetlerin tamamı adli ve yargısal görev olarak nitelendirilebilir.

Cumhuriyet Savcılığı idari bir yapı içerisinde ve her mahkeme yanında birlik ve bütünlük içerisinde. Böyle olunca bu kurumun başında yer alan başsavcının, birlikte görev yaptığı savcılar üzerinde gözetim ve denetim yetkisi söz konusu olmaktadır. Ağır Ceza Mahkemesi Cumhuriyet başsavcısının kendisine bağlı olan Cumhuriyet savcılarının sicil verme, haklarında yükselme fişi düzenleme yetkisi vardır. Ayrıca Asliye Ceza başsavcısının birlikte çalıştığı savcılar üzerinde gözetim ve denetim yetkisi vardır.

Anayasanın 138. maddesinde hâkimlerin bağımsız oldukları düzenlenmiş, ancak Cumhuriyet savcılarının bağımsız olduklarına dair bir hükme yer verilmemiştir. Cumhuriyet savcıları ne hâkimler gibi tam anlamıyla bağımsız, ne de memurlar gibi üstü olan Cumhuriyet başsavcısına veya Adalet Bakanı'na sıkı bir biçimde bağlıdır. Adli görevlerini yerine getirirken ise tam anlamıyla bağımsızdırlar.

Anayasanın 139. maddesinde "Hâkimlik ve Savcılık Teminatı" başlığı altında, hâkim ve savcılarının azlolunamayacağı, kendileri istemedikçe Anayasada

gösterilen yaştan önce emekliye ayırlamayacakları, bir mahkemenin veya kadronun kaldırılması sebebiyle de olsa aylık ödenek ve diğer özlük haklarından yoksun kılınamayacakları düzenlenerek Cumhuriyet savcılarını da hâkimlerle birlikte teminat altına alınmışlardır. Ayrıca, Cumhuriyet savcılarının görev yerleri yönünden de teminat altına alınmaları gereklidir. Yani görev yerleri sürekli veya geçici olarak kendi istekleri dışında değiştirilememelidir. Hangi bölgede kaç yıl görev yapacağı açıkça belirlenmeli ve bu sürelerle mutlak surette uyulması gereklidir.

CMK'ya göre Cumhuriyet savcısı ceza yargılamasında taraf değildir. Cumhuriyet savcısının şüphelinin hem aleyhine hem de lehine olan delilleri toplaması ve şüphelinin lehine olarak topladığı delilleri iddianamenin sonuç kısmında belirtme zorunluluğu, savcının gerektiğinde sanığın beraatını talep etmesi ve lehine kanun yollarına başvurması onun tarafsız olduğunu gösterir. Zira Savcılığının amacı, hakkında dava açtığı kişinin mutlak surette cezalandırılması değil, suçluluğunun kesin olarak sabit olması hâlinde cezalandırılmasıdır.

İddia makamı olan Cumhuriyet Savcılığının ceza yargılamasındaki en önemli görevi hazırlık soruşturması yaparak iddianame düzenlemek suretiyle kamu davası açmaktır. Savcının diğer bir görevi istisnalar hariç açmış bulunduğu kamu davasının duruşmalarına katılmaktır. Kamu davasının açılmasına kadar olan aşamalar için gerekli olan işlemleri kural olarak savcı bizzat veya adli kolluk aracılığıyla yapacaktır. Ancak, kamu davasının açılmasından sonraki aşamada yani duruşma aşamasında savcının bizzat hazır bulunma mecburiyeti vardır. Savcının ceza yargılamasındaki son görevi hüküm verildikten sonra gerektiğinde kanun yollarına başvurmaktır. Ceza yargılaması hükmün kesinleşmesi ile son bulmakla birlikte, bu aşamadan sonra savcının cezaların yerine getirilmesi (infaz) görevi de vardır.

Ceza yargılamasında, iddianame düzenleyerek uyuşmazlığı mahkeme önüne getiren, uyuşmazlığın konusu, kapsamı ve deliller konusunda gerekli araştırma ve soruşturmayı yapan Cumhuriyet savcısıdır. Kamusal iddia makamını işgal eden Cumhuriyet savcısı, ceza yargılamasının süjesidir ve kamu adına iddia görevini yerine getirir.

Soruşturmanın iyi yapılamaması ve delillerin tam olarak toplanamaması hâlinde, kovuşturma aşamasında mahkeme delil toplamaya çalışmaktadır. Bu durum ise, yargılamanın uzamasına sebebiyet verebileceği gibi, suçla ilgili bazı iz, emare ve

delillerin yok olması nedeniyle maddi gerçeğin ortaya çıkmasına da engel olmaktadır. CMK ile getirilen “iddianamenin iadesi” kurumu ile bu sorun az da olsa azalmıştır. Ancak Yargıtay’ın son dönemde vermiş olduğu kararlar sonucunda bu kurumun da uygulanabilirliği azalmıştır. “İddianamenin iadesi” kurumunun getirilmesindeki amaç eksiksiz bir soruşturma yapılmasını sağlamaktır.

Savcılıklar arasındaki yetki uyuşmazlığının kanunlarımızda düzenlenmemiş olması bazen savcılıkların karşılıklı olarak birden fazla yetkisizlik kararı vermelerine ve bu şekilde soruşturmaların gereksiz yere uzamasına neden olmaktadır. Bu şekilde soruşturmaların uzamasının engellenmesi için ikinci defa yetkisizlik kararı verilmesinin önüne geçmek için düzenleme yapılmalıdır.

Cumhuriyet savcıları bir adalet organı olduğuna göre, sadece bazı suçlarda ve hallerde değil, bütün soruşturmalarda elde edilen delilleri değerlendirip, sonucunda beraat edeceklerini bildikleri veya beraat etme ihtimali çok yüksek bulunan kişiler hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verebilmelidirler. Aksi halde, sanık sonradan beraat etse bile, toplum nezdinde sarsılan durumunu ve çekmiş olduğu sıkıntıları gidermek, harcanan emek ve masrafları da telafi etmek mümkün değildir.

Cumhuriyet savcısının delilleri bir hâkim gibi ciddiyetle değerlendirmesi, soruşturma evresinin sahip olduğu fonksiyon bakımından son derece önemlidir. Kamu davasının açılmasını zorunlu kılacak delillerin elde edilmesi yani yeterli şüphenin oluşması durumunda dava açılmasının benimsenmesi, hem usul ekonomisi açısından, hem de masum kimselerin boş yere mağdur edilmemesi bakımından önem arz etmektedir. Böylece, bireyler uzunca bir süre suç isnadı altında kalarak beraat etmek yerine, haklarında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilerek soruşturma sona erdirilecek ya da tamamlanmış iyi bir soruşturma dosyası ile yargılama kısa sürede sonuçlanacaktır.

Cumhuriyet savcılarının en önemli problemi ise ülkemizdeki iş yoğunluğu, çalışma şartlarının ağırlığı ve buna karşın personelin yetersizliğidir. Bu durum Cumhuriyet savcılarının görevlerini yerine getirmelerinin önündeki büyük engellerden biri olarak durmaktadır. Bazı yerlerde Cumhuriyet savcısı başına 100–200 dosya düşerken aynı bölgedeki başka bir Cumhuriyet savcısına 600–700 dosya, bazı büyük şehirlerde ise 2500–3000 dosya düşmektedir. Son yıllarda mesleğe birçok

Cumhuriyet savcısı alınsa da bu sorun devam etmektedir. Ayrıca son zamanlardaki Yargıtay'daki iş yoğunluğu ve CMK ile getirilen “hükümün açıklanmasının geri bırakılması” kurumu nedeniyle terfi etmekte sıkıntılar yaşanmakta ve nitelikli terfi yapılamamaktadır.

CMK ile getirilen “uzlaşma” ve “kamu davasının açılmasının ertelenmesi” kurumları ile birlikte yargılama makamlarının iş yoğunluğunun azaltılması amaçlansa da henüz ülkemizde konu ile ilgili yeterli uygulama yapılmamıştır. Konu ile ilgili eğitimler yeni yeni verilmekte ve bu kurumların işlevsel hale getirilmesine çalışılmaktadır. Bu kurumların işlevsel hale gelebilmesi için uygulama alanındaki suç sayısının artırılması gerekmektedir. Uygulamada uzlaşmaya tabi suçlarla şikâyeteye tabi suçlar örtüşmekte ve uzlaşma kurumu yerine genellikle şikâyetten vazgeçme kurumu işletilmektedir.

CMK ile Cumhuriyet savcısına cezanın ortadan kaldırılmasını gerektiren şahsî sebep olarak etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasını gerektiren koşulların ya da şahsî cezasızlık sebebinin varlığı halinde kamu davası açıp açmama konusunda takdir yetkisi verilmiştir. Böylece CMK ile savcıya ceza adaleti sistemimizde ilk defa yargısal denetime tabi olmayan bir kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verme yetkisi tanınmıştır.

İddianamenin kabulü ile kamu davası açılmış olur ve mahkemece CMK'nın 223. maddesinde belirtilen, beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, mahkûmiyet, güvenlik tedbirine hükmedilmesi, davanın reddi ve düşmesi kararlarından birisi ile hükme bağlanıncaya kadar yargılama devam eder. Cumhuriyet savcısı hüküm verilinceye kadar davayı takip etmek zorundadır.

Savcılar esas hakkındaki mütalâalarında, gerekçelerini belirtmek suretiyle sanık hakkında hangi kararın verilmesi gerektiğini, mahkûmiyet hâlinde uygulanmasını istediği maddeleri belirtmekte; ancak cezanın ne olması gerektiği konusunda bir görüş açıklamamaktadırlar. Bununla birlikte mahkemece verilen cezanın az ya da fazla olması durumunda Savcılık tarafından kanun yollarına başvurulmaktadır. Bu nedenle savcıların mütalâalarında verilmesini istedikleri cezayı açıkça belirtmeleri uygun olacaktır.

Yargılama aşamasında iddia makamını temsil eden Cumhuriyet savcısı ile savunma makamı olan avukatın silahların eşitliği ilkesince aynı seviyede bulunması

gerektiği düşünölse de, iddia ve savunma makamlarının ifa ettikleri görevin niteliğinin farklı olması, Cumhuriyet savcısının hem sanığın yanında hem de karşısında yer alması, amacının mutlak surette sanığın cezalandırılması değil, iddia konusu fiili sanığın işlediğinin sabit olması hâlinde cezalandırılmasını talep etmesi, toplum adına hareket etmesi, savcının iddia makamını temsil etme yanında başka adli ve idari görev ve yetkilerinin bulunması, göz önüne alındığında, Cumhuriyet savcısı ile avukatın yargılama aşamasında duruşmadaki yerleri farklı olmalıdır. Bu durum Cumhuriyet savcısının savunma makamından üstün tutulduğu anlamına da gelmemektedir.

Mahkeme karar vermekle işten el çeker ve vermiş olduğu kararda herhangi bir hata veya yanlışlığın olduğunu sonradan fark etse bile davayı yeniden ele alamaz ve kararını değiştiremez. İşte böyle bir durumda da Cumhuriyet savcısı devreye girer ve açıklanan kanun yollarına başvurmak suretiyle hukuka aykırı durumların ortaya çıkmasına engel olmaktadır.

Görüldüğu üzere, Cumhuriyet savcısı ceza yargılamasının başlamasından sonuna ve hatta bazı durumlarda hükmün kesinleşmesinden sonra da faaliyetine devam etmekte, sanığın ya da kamu yararının bulunduğu durumlarda kanun yollarını kullanmak suretiyle adaletin gerçekleşmesine katkıda bulunmaktadır.

5235 sayılı kanun ile görevleri ve yetkileri belirlenen ve bu şekilde organizasyonu yenilenen Cumhuriyet Savcılığı kurumuna CMK yeni bir statü kazandırmıştır. CMK ile Cumhuriyet savcılarının soruşturmanın imparatoru konumuna getirildiği yorumları yapılmıştır. Yeni sistemde Cumhuriyet savcısı soruşturmanın her aşamasında söz sahibi olmuştur. Soruşturmayı savcı açmakta ve kapatmaktadır. CMUK döneminde yer alan ve savcıyı soruşturmada pasifleştiren düzenlemeler kaldırılmış ve CMK ile savcıya soruşturmanın tam ve gerçek anlamıyla idaresini veren düzenlemeler yapılmıştır.

CMK'nın 160. maddesine göre artık Cumhuriyet savcıları sadece şüphelinin aleyhine değil lehine olan delilleri de toplamak zorundadır. Şüphelinin lehine olabilecek delilleri de yazacağı iddianamenin sonuç kısmında belirtecektir. Dolayısıyla Cumhuriyet savcısı maddi gerçeği araştırma işini adil yargılamanın hazırlanabilmesi için yapacaktır.

Yeni modelde Cumhuriyet savcısı soruşturmanın tek karar merkezi olmuştur. Hukuki bilgisini kullanarak karar alacak ve emrindeki adli kolluk görevlileri bu kararları uygulayacaktır. Böyle olması hem soruşturmanın sağlıklı yürümesini sağlayacak hem de kolluğun sorumluluğunu azaltacaktır. Cumhuriyet savcısının esas rolü, soruşturmanın hukuka uygun yürütülmesini temin etmek olmuştur. CMUK’a göre CMK daha insan hak ve özgürlüklerine önem veren düzenlemelere sahiptir. Bu nedenle hukuk eğitimi almış Cumhuriyet savcısının soruşturmanın başında bulunması kolluğu da rahatlatacaktır.

CMK ile Cumhuriyet savcılarına iyi ve tam bir soruşturma dosyası hazırlama görevi verilmiştir. Savcılar artık CMUK dönemine göre daha kapsamlı ve sistemli bir değerlendirme yaptıktan sonra iddianame düzenleyeceklerdir. Dolayısıyla iyi çalışmayan bir Savcılık ceza yargılamasını da olumsuz etkileyecektir. CMK ile getirilmek istenen “tek celse” esasının yerleşmesine en büyük katkıyı iyi ve tam bir soruşturma dosyası hazırlayan savcılar yapacaktır.

CMK’nın getirdiği düzenlemeler ile sadece adliyede çalışan bir savcı modeli olmayacaktır. Özellikle nitelikli olaylarda Cumhuriyet savcısı sahada bulunacak ve kolluğa yol gösterecek ve delillerin tam ve usulüne uygun toplanmasını sağlayacaktır.

Cumhuriyet savcısının sözlü ve akabinde yazılı emri olmadan kolluk kural olarak harekete geçemeyecektir. Soruşturmaya konu olabilecek her olaydan Cumhuriyet savcısı haberdar edilecek ve emri doğrultusunda işlem yapılacaktır. Aksi halde sorumlular hakkında doğrudan yani soruşturma izni alınmadan soruşturma yapılabilecektir.

CMK ile artık Cumhuriyet savcısının emrinde bir adli kolluk olacaktır. Ancak ülkemizde henüz adli kolluk tam olarak kurulmadığından bu konuda sıkıntılar ortaya çıkmaktadır. Adli kolluğun tam olarak kurulmasıyla birlikte CMK’nın savcı modeli tam anlamıyla oluşacaktır. Çünkü adli kolluğun kurulmasıyla birlikte savcılarının kolluk üzerindeki otoriteleri pekişecektir.

CMK ile birlikte soruşturmada en önemli değişimin ‘delilden sanığa’ ulaşma metodunda yapıldığı belirtiliyor. Ancak bu durum bazı sakıncaları da beraberinde getirecektir. Delil araştırmasında bulunan kolluk birimleri, delil toplamanın her aşamasında mahkeme kararı ile hareket etmek mecburiyetinde kalacaklardır.

Mahkemelerin dosya yükü göz önünde bulundurulursa bu maddenin pratikte gecikmeye, soruşturmanın yavaş yürümesine neden olacağı da maalesef bir gerçektir.

Sonuç olarak CMK, CMUK dönemine göre Cumhuriyet savcısını soruşturmanın en etkin süjesi yapmıştır. Adli kolluk uygulamaları, delillerin toplanmasında getirilen modern düzenlemeler, soruşturmayı iddianame dışında başka kararlarla sonuçlandırabilme kabiliyeti, uzlaşma kurumu bu durumu destekleyen düzenlemelere örnek olarak gösterilebilir. Ayrıca CMUK'tan farklı olarak CMK'da mahkemelerin tebligat işlemleri savcılarının üzerinden alınarak savcılarının soruşturmalara daha çok vakit ayırması sağlanmıştır. CMUK'ta yer almayan yer gösterme kurumuna yer veren CMK, eskiden kolluk tarafından yapılan yer gösterme işlemini savcının yapacağını belirtmiştir. CMUK'tan farklı olarak CMK'da kolluğa arama ve elkoyma işlemlerinde doğrudan bir yetki verilmemiş, savcının karar merkezi olma prensibi pekiştirilmiştir. CMUK'a göre CMK ile kurumların istenen bilgilere 10 gün içinde cevap verme zorunluluğu tüm soruşturmalar bakımından zorunlu hale getirilmiştir. CMUK döneminde sadece bazı suçlar bakımından bu zorunluluk kabul edilmişti.

KAYNAKÇA

Aksoy, Şemsettin, (2007), *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Uluslararası Yargı ve Yargıtay Kararları Işığında Önleme ve Koruma Tedbiri Olarak Arama*, Ankara: Seçkin Yayınevi.

Arıcan, Mehmet, (2009), *Ceza Adaleti*, Ankara: Seçkin Yayınları.

Aslan, Muzaffer Yasin, (1998), *Askeri Yargıda Savcılık*, Ankara: Yetkin Yayınları.

Bardak, Cengiz, (1996), *Ceza Muhakemesinde Hazırlık Soruşturması*, Ankara: Yetkin Yayınları.

Bilecen, Necmettin, (1987), *Ceza Davalarında Usul ve Tatbikat*, Ankara: Seçkin Yayınevi.

Bozkuş, Naci, (2007), “Ceza Muhakemesi Hukukunda Bir Koruma Tedbiri Olarak ‘Adli Kontrol’” , *Hukuk Dünyası Dergisi*, (Nisan-Haziran), ss. 89-101.

Centel, Nur ve Zafer, Hamide,(2003), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, İstanbul: Beta Basım Yayım Dğt. A.Ş.

Centel, Nur ve Zafer, Hamide, (2010), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 7. Baskı, İstanbul: Beta Yayınevi.

Elmacı, Şerafettin, (2010), “Hâkimlerin Hukuki Sorumluluğu Rejiminin Cumhuriyet Savcıları Bakımından Uygulanması”, *Adalet Dergisi*, S. 37, ss. 198-225.

Erdurak, Yılmaz Güngör, (1994), *Notlu İçtihatlı Türk Ceza Kanunu*, 3. Baskı, Ankara: Adil Yayınevi.

Erem, Faruk, (1986), *Ceza Yargılaması Hukuku*, Ankara: Işın Yayıncılık.

- Ergun, Özbudun, (1998), *Türk Anayasa Hukuku*, Ankara: Yetkin Yayınları.
- Gökçe, Teoman, (2001), *Savcılık İşlemlerinin Hukuki Niteliği*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya.
- Günay, Erhan, (1998), *Ceza Davalarında Usul ve Esaslar*, Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Günay, Erhan, (1996), *Uygulamada Cumhuriyet Savcıları ile Ceza Hâkimlerinin Görev ve Yetkileri*, Ankara: Adil Yayınevi.
- Güneş, Umut, (2008), “Savcılığın Tarihsel Gelişimi”, *Adalet Dergisi*, S. 30, ss. 233-247.
- Hail, M. Amin, (1974), *Savcının Hukuki Mahiyeti ve Ceza Muhakemesindeki Görev ve Yetkileri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Kantar, Baha, (1957), *Ceza Muhakemeleri Usulü*, İstanbul: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Kaymaz, Seydi ve Gökcan, Hasan Tahsin, (2007), *Uzlaşma ve Önödeme*, Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Keyman, Selahattin, (1970), *Ceza Muhakemesinde (Asıl Ceza Muhakemesinde) Savcılık*, Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Kunter Nurullah ve Yenisey Feridun, (2000), *Muhakeme Hukukunun Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, İstanbul: Beta Yayınları.
- Kunter Nurullah ve Yenisey Feridun, (2007), *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, İstanbul: Beta Yayınları.
- Kunter, Nurullah ve Yenisey Feridun, (2005), *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku Özet Kitap*, İstanbul: Arıkan Yayınları.

Malkoç, İsmail ve Yüksektepe, Mert, (2008), *Açıklamalar ve Yorumlarla Yeni Ceza Muhakemesi Kanunu*, Ankara: Malkoç Kitabevi.

Özbek, Özer Veli; Kanbur, M. Nihat; Bacaksız, Pınar ve Doğan, Koray, (2007), *Ceza Muhakemesi Hukuku Bilgisi*, Ankara: Seçkin Yayınevi.

Özen, Mustafa, (2007), “5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Üzerine Düşünceler”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 68, ss. 393-408.

Özgen, Eralp, (1988), *Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Bilgisi*, Ankara.

Özkan, Hasan, (1995), *Açıklamalı İçtihatlı Ceza Davalarında Keşif ve Tatbikatı*, Ankara: Seçkin Yayınevi.

Öztürk, Bahri; Erdem, Mustafa Ruhan; Sırma, Özge; Saygılar, Yasemin F. ve Alan, Esra, (2010), *Ana Hatlarıyla Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara: Seçkin Yayınevi.

Öztürk, Bahri, (1991), *Ceza Muhakemesi Hukukunda Koğuşturma Mecburiyeti*, Ankara: D.E.Ü. Döner Sermaye İşletmesi.

Sevük, Yokuş Handan, (2007), “Postada Elkoyma ve Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Soruşturması ve Polis” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 69, ss. 97-124.

Şahin, Cumhuri, (1995), “Sorgu Müessesesine İlişkin Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu Değişikliklerinin Genel Bir Değerlendirilmesi”, *Prof. Dr. Halil Cin’e Selçuk Üniversitesinde 10. Yıl Hizmet Armağanı*, Selçuk Üniversitesi Yayınları No:129, Hukuk Fakültesi Yayınları No: 14, ss. 79-92.

Şahin, Cumhuri, (2007), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara: Seçkin Yayınevi

Taner, Tahir, (1955), *Ceza Muhakemeleri Usulü*, İstanbul.

Toroslul, Nevzat ve Feyzioğlu, Metin, (2006), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara: Savaş Yayınevi.

Toroslul, Nevzat, (1998), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara: Savaş Yayınları.

Tosun, Öztekin, (1976), *Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri C. II, Muhakemenin Yürüyüşü*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.

Tunalı, İbrahim, (1995), *Adli Tıp*, Ankara: Seçkin Yayınları.

Uğur, Hüsametlin, (2007), "Ceza Muhakemesinde Kovuşturma Mecburiyeti İlkesinden Maslahata Uygunluk İlkesine", <http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 01.08.2010).

Üçok, Coşkun, (1964), "Savcılıkların Avrupa Hukukunda Gelişmesi ve Türkiye’de Kuruluşu”, *Ord. Prof. Sabri Şakir Ansay’ın Hatırasına Armağan*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, ss. 35-48.

Ünver, M . Naci, (1992), *Ceza Yargılamasında Yasa Yolları*, Ankara.

Ünver, Yener ve Hakeri, Hakan, (2010), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 3. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi.

Yenisey, Feridun, (1989), *“Duruşma ve Kanunyolları”*, *Ceza Hukuku El Kitabı*, İstanbul: Beta Yayınları.

Yenisey, Feridun, (2008) *“Yakalama” Polise Görev, Yetki ve Sorumluluk Veren Mevzuat Uygulamaları Eğitim Projesi (MUYEP) Tebliğleri II*, 23-28 Ekim 2007, Antalya /Alanya, Ankara: EGM Yayını.

Yenisey, Feridun, (1987), *Uygulanan ve Olması Gereken Ceza Muhakemesi, Hazırlık Soruşturması ve Polis*, İstanbul.

Yurtcan, Erdener (2002), *Cumhuriyet Savcısının ve Ceza Yargıcının El Kitabı*, 2. Baskı, Ankara: Adalet Bakanlığı.

Yurtcan, Erdener, (1988), *Ceza Yargılaması Hukuku*, İstanbul.

EKLER

EK 1: Şüpheli İfade Tutanağı

**T.C.
MAZIDAĞI
CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞI**

Soruşturma No: 2010/

S Ü P H E L İ İ F A D E T U T A N A Ğ I
(CMK m.147)

İFADE VERENİN (ŞÜPHELİNİN) :
Adı ve soyadı :
Baba adı :
Ana adı :
Doğum yeri ve Tarih :
TC No :
Nüfusa kayıtlı olduğu yer :
İkametgâh veya mesken adresi :
İş adresi :
Telefonları :
Kişisel ve ekonomik durumu :
İfadenin alındığı yer ve Tarihi : C.Savcısı Odası –/..../.200...

İfade verene kimliğine ilişkin soruları doğru cevaplamakla yükümlü olduğu,

Kendisine isnat edilen suç anlatıldı.

Müdafii seçme hakkının bulunduğu ve onun hukuki yardımından yararlanabileceği, müdafisinin ifade ve sorgusunda hazır bulunabileceği, müdafii seçecek durumda olmadığı ve bir müdafii yardımından faydalanmak istediği takdirde, kendisine baro tarafından bir müdafii görevlendirileceği,

Yüklenen suç hakkında açıklamada bulunmamasının kanuni hakkı olduğu,

Şüpheden kurtulması için somut delillerin toplanmasını isteyebileceği, kendisine teker teker hatırlatılıp açıklandı.

Şüpheli müdafii istemediğini, ifadesini kendi vereceğini beyan etmekle, şüpheliye üzerine atılı suçu anlatılarak savunması soruldu:

CEVABEN :

C.Savcısı -118889

Katip-134982

Şüpheli

EK 2: Mağdur İfade Tutanağı

**T.C.
MAZIDAĞI
CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞI**

Soruşturma No: 2010/

MAĞDUR İFADE TUTANAĞI
(CMK m. 234)

İFADE VERENİN (MAĞDURUN) :

Adı ve soyadı :
Baba adı :
Ana adı :
Doğum yeri ve Tarih :
TC No :
Nüfusa kayıtlı olduğu yer :
İkametgâh veya mesken adresi :
İş adresi :
Telefonları :

Mağdura CMK.m.234 uyarınca; delillerin toplanmasını isteme, soruşturmanın gizlilik ve amacını bozmamak koşuluyla Cumhuriyet Savcısından belge örneği isteme, vekili yoksa baro tarafından kendisine bir avukat görevlendirilmesini isteme, 153 üncü maddeye uygun olmak koşuluyla vekili aracılığı ile soruşturma belgelerini ve elkonulan ve muhafazaya alınan eşyayı inceletme, Cumhuriyet Savcısının, kovuşturmaya yer olmadığı yönündeki kararına kanunda yazılı usule göre itiraz hakkını kullanma hakları hatırlatılıp açıklandı.

Mağdur haklarını anladığını, Baro tarafından kendisine bir Avukat görevlendirilmesini istemediğini beyan etmekle, müştekiden olayla ilgili şikâyet ve delilleri soruldu.

MAĞDUR BEYANINDA ;

Tutanak içeriğini okuyup imzaladık.04.05.2011

C.Savcısı 118889

Katip 134982

Mağdur

T.C.
ULUBEY
CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞI

Soruşturma No: 2009/

OLAY YERİ İNCELEME VE ÖLÜ MUAYENE VE OTOPSİ TUTANAĞI

Ulubey İlçe Jandarma Komutanlığında görevli Başçavuş Mehmet ‘in 17.11.2009 günü saat 15.00’ da Aksaz Köyünde tarlada traktör devrilmesi sonucu bir vatandaşın vefat etmesi olayını bildirmesi üzerine olay yeri inceleme ekiplerinin derhal olay yerine intikal etmeleri, olay yerinde gerekli güvenlik önlemlerini almaları, olay yerini fotoğrafa almaları ve delilleri karartılmadan toplamaları talimatları verilerek saat 15.15 sıralarında Cumhuriyet savcısı başkanlığında, zabıt katibi, otopsi yardımcısı, tabip bilirkişi, görüntü bilirkişi olduğu halde araçla olay yerine gelindi.

OLAY YERİNİN İNCELENMESİNDE: Olay yerinin Ulubey ilçesine bağlı Aksaz köyü köy içi mevkiinde ölene ait tarlada meydana geldiği, söz konusu tarlanın dere yatağında olduğu ve yaklaşık 45 derece eğimli olduğu görüldü. Ölenin kullandığı 64 HD 9.. plakalı Steyr marka kırmızı renkli traktörün arkasından çıkarılmış tarla düzlemeye yarayan sürgü olduğu, ölenin köylüler tarafından traktörün altından çıkarılarak yüzüstü vaziyette başı batıya gelecek şekilde yattığı ve eks olduğu görüldü. Kazanın muhtemelen eğimli tarlada ölenin dönmek isterken traktörü kaydırması neticesinde tarla kenarında bulunan taş örgülü duvarın üzerine çıkarak traktörün ters çevrilmesi neticesinde meydana geldiği anlaşıldı.

Ölenin tarlaya sabah geldiği ve yalnız başına çalışmaya başladığı yakınlarının şüphelenmesi üzerine ilk olarak eşi Zeynep’in olay yerine geldiği ve kazayı gördüğü olay yerindekilerden öğrenildi.

Olay yeri inceleme ekiplerine inceleme yapmaları talimatı verildi.

Olay yerinin ölü muayenesi ve gerektiğinde otopsi işlemi yapılmasına uygun olmaması nedeniyle cesedin Ulubey Sağlık Ocağı morguna götürülmesi talimatı verilerek heyetle birlikte Ulubey Sağlık Ocağına hareket edildi. Saat:16.00

Cesedin Ulubey Sağlık Ocağı morguna alındığı görüldü.

Otopsi yardımcısı Mehmet huzura alındı. Kimliğinin tespitine geçildi.

OTOPSİ YARDIMCISI: Mustafa oğlu, 1951 doğumlu, Ulubey Adliye lojmanlarında oturur, kaloriferci olarak görev yapar. Yapacağı işin ehli, engel hali yok. Usulen yemini yaptırıldı.

Görüntü bilirkişi Murat huzura alındı. Kimliğinin tespitine geçildi.

GÖRÜNTÜ BİLİRKİŞİ: Ömer Faruk oğlu, 1964 doğumlu. İnfaz ve koruma memuru olarak görev yapar. İşinin ehli. Engel hali yok. Usulen yemini yaptırıldı

Tabip bilirkişi Dr. Veli huzura alındı. Kimliğinin tespitine geçildi.

TABİP BİLİRKİŞİ: Ahmet oğlu, 1979 doğumlu, Ulubey Sağlık Ocağında görevli doktor, engel hali yok, usulen yemini yaptırıldı, yapacağı işin ehli olduğu anlaşıldı.

Teşhis tanığı huzura alındı. Kimliğinin tespitine geçildi.

TEŞHİS TANIĞI: Mehmet Mehmet Ali ve Zeynep oğlu 1962 doğumlu TC: Engel hali yok. Usulen yemini yaptırıldı. Bilgi ve görgüsü soruldu.

CEVABEN: Bana göstermiş olduğunuz ceset babam Mehmet Ali aittir. Mehmet ve Elif oğlu 1938 doğumludur. Bugün sabah saatlerinde kendine ait tarlayı düzlemek için gitmişti, ben olayı görmedim olay yerine gittiğimde traktör devrilmiş vaziyetteydi köylülerin yardımıyla babamı traktörün altından çıkardık. Ancak ölmüştü konuyla ilgili bildiklerim bu kadardır, dedi

Cesedin morg odasına alındığı ve morg taşı üzerinde bulunduğu görüldü. Cesedin harici muayenesine geçildi.

CESEDİN HARİCİ MUAYENESİNDE: Cesedin 1 metre 60 santim 65 kilo ağırlığında, kahverengi gözlü, kır saçlı, yeni traşlı, bıyıklı, sünnetli erkek cesedi olduğu görüldü. Üzerinde gri süveter, kahverengi kazak, kahverengi pantolon, gri çorap, fûme içlik, mavi atlet, gri gömlek olduğu görüldü. Ceset elbiselerinden tecrit edildi. Ölü lekelerinin sırtta basıya uğramayan yerlerde oluştuğu, bacaklarda ölü lekelerinin oluştuğu görüldü, ölü katılığının oluşmaya başladığı görüldü.

CESEDİN BAŞ BÖLGESİNİN İNCELENMESİNDE: Burunda kanama olduğu, yüzünde kan lekelerinin dağılmış vaziyette olduğu, kafatası kemiklerinin sağlam olduğu, çene kemiklerinin sağlam olduğu görüldü

CESEDİN GÖĞÜS VE KARIN BÖLGESİNİN İNCELENMESİNDE: Kaburga kemiklerinin çoğunun kırıldığı özellikle sol kaburga kemiklerinin tamamının kırıldığı görüldü. Karın bölgesinde ölü lekelerinin oluştuğu görüldü

CESEDİN SIRT BÖLGESİNİN İNCELENMESİNDE: Osta kırıklarının olduğu, omurganın kırıldığı görüldü.

CESEDİN KOL VE BACAKLARININ İNCELENMESİNDE: Kollarda ölü katılığının oluştuğu sol omuzda çıkık olduğu görüldü sağ yüzük parmakta 2 cm lik kesik görüldü. Bacaklarda ezik dışında herhangi bir duruma rastlanmadı. Ayaklar ve kalça bölgesi sağlam.

Cesedin cinsel bölgelerinde yapılan incelemede cinsel organlarının normal görünümde oldukları görüldü. Başkaca bir duruma rastlanmadı.

Ceset üzerinde ölüme neden olabilecek başkaca herhangi bir kesici, delici, bereleyici ya da ateşli silah yarasına rastlanmadı.

Yukarıda kimliği tespit edilen tabip bilirkişi huzura alındı. Soruldu.

CEVABEN: Birlikte tespit etmiş olduğumuz bulguları aynen tekrar ederim. Kişinin kesin ölüm nedeni multikosta kırıklarına bağlı akciğerde olan kanamanın sebep olduğu solunum ve dolaşım yetmezliğidir. Klasik otopsi yapılmasına gerek yoktur.

Yukarıda kimliği tespit edilen görüntü bilirkişi huzura alındı. Soruldu.

CEVABEN: “Gerekli görüntüleri kaydettim. Süre verildiği takdirde CD ortamında dosyaya sunacağım.” dedi. Huzurdan çıkartıldı.

Cesedin değişik açılardan fotoğrafları çektirildi.

Ceset üzerinde başkaca yapılacak bir işlem kalmadığından ölü muayene işlemine son verildi.

G.D.

1. Ceset için kesin ölüm sebebi belirlendiğinden defin ruhsatı tanzim edilmesine,

2.Görüntü bilirkişiye çekmiş olduğu görüntüleri ve fotoğrafları CD ortamında dosyaya sunması için 3 gün süre verilmesine,

3.Sarf kararının Adliyede düzenlenmesine

4.İş bu tutanağın hep birlikte imza altına alınmasına karar verildi. Saat:17.30

Cumhuriyet Savcısı

CBS Katibi

Otop. Yard.

Görüntü Bilirkişi

Tabip Bilirkişi

Teşhis Tanığı

EK 5: Yazılı Emir Tutanağı

C. SAVCISI İLE YAPILAN GÖRÜŞME VE ALINAN EMİRLER VE BU EMİRLERİN YAZILI EMRE DÖNÜŞTÜRÜLMESİNE İLİŞKİN TUTANAK			
.../.../2010	Günü	saat	 Sıralarında İlimiz
.....adresinde		meydana	gelen
.....olayı ile ilgili olarak yakalama tutanağında belirtilen hususlar ile maddi gerçeğin araştırılması ve adil bir yargılamanın yapılabilmesi için lehte ve aleyhte olan delilleri toplamak ve muhafaza altına almak üzere, el konulan olay, yakalanan kişiler ve uygulanan tedbirler hakkında C.Savcısı nolu telefonundan aranarak derhal bilgilendirilmiş. Aşağıda belirtilen emir ve talimatlar alınmıştır.			
EMİRLER			
Olay yerinde Suç delillerinin ve suç eşyasının tespiti amacıyla ; a-Müşteki/mağdurun evinde/işyerinde gerekli olay yeri incelemesi yapılması b-Olay yeri görgü ve tespit tutanağının tutulması, olay yeri krokisinin çizilmesi c-Alınan suç eşyası ve delillerin Başsavcılığımıza sunulması d- Fotoğraf ve canlı teşhis yapılması			
Şüpheli/Şüphelilerin müdafî huzurunda ifadelerinin alınması(CMK m.147)			
Şüpheli/Şüphelilerin doktor huzurunda ifadelerinin alınması(CMK m.75)			
Diğer kişilerin doktor raporlarının alınması(CMK m.76)			
Tanık ifadelerinin alınması			
Yakalanan ve gözaltına alınan durumunun yakınlarına bildirilmesi(CMK m. 95)			
Gözaltına Alınması			
Serbest Bırakılması			
Parmak izi veya görüntü alınması (PVSK m. 5 ,CMK m. 81)			
Diğer görüşürme bilgileri, emir ve talimatlar			
Görüşmeyi yapan ve formu dolduran görevlinin adı ve soyadı imzası	(Baş Komiser)Polis Merkez Amiri	İMZA-TARİH	

EK 6: Yazılı Arama Emri

**T.C.
MAZIDAĞI
CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞI**

SAYI : 2010/..... Muh.

KONU: Yazılı olarak *Arama ve El Koyma Kararı* verilmesi hakkında.

İLÇE EMNİYET AMİRLİĞİNE

İlçe Emniyet Amirliğinin 01.08.2010 tarihli üst yazısına ekli ihbar tutanağı içeriğine göre; ... oğlu, ...d.lu, ... 'ın, sayılı adreste bulunan evinde, kaçak sigara ve eşya bulundurduğunun kayıt altına alındığı, bu niteliği ile makul şüphenin bulunduğu, arama yapılması talep edilen saatin hafta sonu ve mesai saati dışı olması nedeniyle, gecikmede sakınca bulunan halin olduğu anlaşılmakla;

Şüphelinin üstü, eşyası, konutu, işyeri veya ona ait diğer yerlerde 01.08.2010 günü, gündüzleyin 16.00- 17.00 arası (5237 sayılı Y.T.C.K.m.6/e uyarınca; “Gece vakti deyiminden; güneşin batmasından bir saat sonra başlayan ve doğmasından bir saat evvele kadar devam eden zaman süresi” anlaşılr) bir defaya mahsus olmak üzere 1982 Anayasasının 20 ve 21 nci maddesi, 4926 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununun 17/2 nci, 5271 sayılı Ceza Muhakemeleri Kanununun 119 ncu, Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliğinin 7 nci maddesi uyarınca **ARAMA** yapılmasına,

Arama sonucu elde edilen suç eşyalarına 5271 sayılı Ceza Muhakemeleri Kanununun 127 nci maddesi uyarınca **EL KONULMASINA**,

Yazılı olarak izin verilmiştir. 01.08.2010 Saat :15:00

Cumhuriyet Savcısı

NOT :

1-5271 sayılı Ceza Muhakemeleri Kanunu m.119/4 uyarınca; aramada o yer ihtiyar heyetinden veya komşulardan iki kişinin hazır bulundurulması,
2-5271 sayılı Ceza Muhakemeleri Kanunu m.127/3 ve Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği m. 7/4 uyarınca arama sonucu tanzim edilecek “Adli Arama Tutanağı” 24 saat içerisinde görevli hâkimin onayına sunulacağından en kısa sürede Cumhuriyet Başsavcılığımıza gönderilmesi.

EK 7: Tutuklama Talebi

**T.C.
MAZIDAĞI
CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞI**

SAYI : 2010/ Sor.
KONU : Şüphelinin Tutuklanması Talebi

MAZIDAĞI SULH CEZA MAHKEMESİNE

Yapılmakta olan hazırlık soruşturmasına esas olmak üzere;
..... suçundan şüpheli 'nin kaçacağına,
saklanacağına, kaçacağı şüphesini uyandıracağına dair somut olgular
bulunduğundan,

Şüphelinin davranışları, delilleri yok edeceğine, gizleyeceğine,
değiştireceğine, tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde
bulunma hususlarında kuvvetli şüphe oluşturduğundan,

Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren olgular nedeniyle
CMK 100 ve devamı maddeleri gereğince şüphelinin TUTUKLANMASINA karar
verilmesi, evrakın tamamlandıktan sonra C.Başsavcılığımıza iadesi kamu adına talep
olunur. 01.08.2010

Cumhuriyet Savcısı

Not: 1-CMK madde 100/3 deki suçların işlendiği hususunda kuvvetli şüphe
sebeplerinin varlığı halinde tutuklama nedeni var sayılabilir.

2-Sadece adli para cezasını gerektiren veya hapis cezasının üst sınırı yıldan
fazla olmayan suçlarda tutuklama kararı verilemez. Ancak bu hallerde adli kontrol
altına alınma talebinde bulunulabilir. (CMK 100/4, 109/2 maddeleri)

3-30'ar günlük sürelerle tutukluluk halinin devamının gerekip gerekmeyeceği
hususunda C.Savcısı SCM hâkiminden talepte bulunur.(CMK 108/1 maddesi)

EK 8: Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar

**T.C.
ULUBEY
CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞI**

SORUŞTURMA NO :
KARAR NO :

DAVACI :K.H.
MAĞDUR :
ŞÜPHELİ :
SUÇ :
SUÇUN İŞLENDİĞİ :
YER VE TRH. :

SORUŞTURMA DOSYASI İNCELENDİ

Her ne kadar şüpheli hakkında kavga esnasında mağduru gözünden hafif ekimoz oluşacak ve basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek şekilde yaralandığı iddiası ile soruşturma işlemlerine başlanmış ise de ;

Mağdurun alınan beyanında aralarında tartışma geçtiğini, yaralandığını ancak şüpheliden şikâyetçi olmadığını söylediği, şahsa gerekli tedavilerin yapıldığı,

Şüphelinin üzerine atılı suçun TCK md. 86/2 kapsamında olan, basit yaralama suçunu oluşturduğu ve bu suçun TCK md. 86/2 gereğince mağdurun şikâyetine tabi suçlardan olduğu, olayda ise mağdurun şikâyetinin bulunmadığı tüm soruşturma evrakı kapsamından anlaşılmakla;

Şüpheli hakkında üzerine atılı yaralama suçu bakımından TCK md. 86/2 gereğince şikâyet yokluğu nedeniyle, kamu adına KOVUŞTURMA YAPILMASINA YER OLMADIĞINA,

Kararın bir suretinin mağdura ve şüpheliye tebliğine,

5271 sayılı CMK 172 ve devamı maddeleri gereğince tebliğden itibaren 15 gün içinde Alaşehir Ağır Ceza Mahkemesi Başkanına itiraz yolu açık olmak üzere kamu adına karar verildi.16.10.2008

Cumhuriyet Savcısı

**T.C.
ULUBEY
CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞI**

SORUŞTURMA NO :
KARAR NO :

DAVACI :K.H.
MAĞDUR :
MÜŞTEKİ :
ŞÜPHELİLER :
SUÇ : Görevi İhmal
SUÇUN İŞLENDİĞİ :
YER VE TRH. :
SEVK MADDELERİ : TCK 257/2
DELİLLER :

SORUŞTURMA DOSYASI İNCELENDİ

Yukarıda açık kimlik bilgileri yazılı bulunan şüphelilerden Ali'nin olay günü nöbetçi jandarma komutanı, Veli'nin ise nöbetçi devriye komutanı olduğu,

Olay günü mağdur Hüseyin'in 156 yı arayarak mağdur Hasan'ı elinde tüfekle bekleyerek evine geçirmediğinden bahisle ihbar ettiği, 156 merkezinin ise ihbarı yetkili karakol olan Ulubey İlçe Jandarma Komutanlığına bildirdiği, bunun üzerine şüpheli Ali'nin, şüpheli Veli'yi arayarak olayı öğrenmesini söylediği, mağdur Hüseyin'in şikâyetçi olması üzerine şüpheli Ali'nin şüpheli Veli'ye mağdurları karakola getirmesi talimatı verdiğini, mağdurların karakola getirilerek ayrı ayrı odalarda bekletildikten sonra hiçbir adli işlem yapılmadan evlerine bırakıldıkları,

Müşteki Hasan'ın alınan beyanında kendisi hakkında işlem yapılmasını istediği halde işlem yapılmadığını ve bu nedenle şikâyetçi olduğunu söylediği,

Mağdur Hüseyin'in alınan beyanında olayı yukarıdaki şekilde doğruladığı,

Tanık Ömer'in alınan beyanında olay günü eve jandarmaların geldiğini söylediği,

Tanık adli kolluk amiri Doğan'ın alınan beyanında olayı sabah öğrendiğini, nöbetçi Cumhuriyet savcısına haber edip etmediklerini sormadığını söylediği,

Şüpheli Ali'nin alınan beyanında mağdurların aralarında husumet olduğunu ve birbirlerini sürekli şikâyet ettiklerini, bu olayın da onlardan biri olduğunu zannettiğinden ön yargılı olduğunu, olayın önemsiz olduğunu düşünerek nöbetçi Cumhuriyet savcısına haber etmediğini söylediği,

Şüpheli Veli'nin alınan beyanında olayın asılsız olduğunu düşünerek nöbetçi Cumhuriyet savcısına haber etmediğini, üstünün emirlerini yerine getirdiğini söylediği,

Uşak İl Jandarma Alay Komutanlığından alınan ihbar tutanağına göre olay günü mağdur Hüseyin'in telefonla bir ihbarının olduğunu ve mağdur Hasan'ı şikâyet ettiği,

5271 sayılı CMK 161/2 uyarınca adli kolluk görevlilerinin, el koydukları olayları, yakalanan kişiler ile uygulanan tedbirleri emrinde çalıştıkları Cumhuriyet

savcısına derhâl bildirmek ve bu Cumhuriyet savcısının adliyeye ilişkin bütün emirlerini gecikmeksizin yerine getirmekle yükümlü oldukları, ayrıca Kanun tarafından kendilerine verilen veya kanun dairesinde kendilerinden istenen adliye ile ilgili görev veya işlerde kötüye kullanma veya ihmalleri görülen kamu görevlileri ile Cumhuriyet savcılarının sözlü veya yazılı istem ve emirlerini yapmakta kötüye kullanma veya ihmalleri görülen kolluk âmir ve memurları hakkında Cumhuriyet savcılarınca doğrudan doğruya soruşturma yapılacağı,

Açıklanan nedenlerle, şüphelilerin kendilerine intikal eden olayı talimat almak üzere nöbetçi Cumhuriyet savcısına haber etmeyerek ve tarafların mağduriyetine sebep olarak adli görevi ihmal suçunu işledikleri sabit olduğundan açık yargılamasının yapılarak delillerin takdiri yargılama makamına ait olmak üzere atılı suç eylemlerine uyan sevk maddeleri uyarınca CEZALANDIRILMALARINA karar verilmesi, kamu adına iddia ve talep olunur.../.../2009

EK 10: Kanun Yararına Bozma Talebi

**T.C.
ULUBEY(UŞAK)
CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞI**

Sayı : 2010/
Konu : Kanun yararına temyiz

**T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Hukuk İşleri Genel Müdürlüğüne
Gönderilmek Üzere
UŞAK CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞINA**

Aile mahkemesi sıfatıyla Ulubey(Uşak) Asliye Hukuk Mahkemesince verilen 14.07.2009 tarih ve 2009/15 Esas, 2009/14 Karar sayılı hükmün kanun yararına temyizi gerekmekte olup, gereği için dosya ekte sunulmuştur.

Davacı vekilinin 14/07/2009 havale tarihli dilekçesi ile davalıya karşı boşanma davası açtığı, davalının davayı kabul etmesi nedeniyle 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 166/3. maddesi uyarınca tarafların boşanmalarına karar verildiği anlaşılmaktadır.

4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 166/3. maddesinde, en az bir yıl sürmüş evliliklerde eşlerin birlikte başvurmaları *ya da bir eşin diğerinin davasını kabul etmesi halinde* evlilik birliğinin temelinden sarsılmış sayılacağı öngörülmüştür. Hakim, tarafların ve çocukların menfaatlerini göz önünde tutarak bu anlaşmada gerekli gördüğü değişiklikleri yapabilir. Bu değişikliklerin kabulü halinde boşanmaya hükmolunur.

Taraflar hazır bulunup, bizzat anlaştıklarını açıklamaz veya hakim tarafından anlaşmalarını uygun bulmaz ise, taraflardan delilleri sorulup toplanması sonucunda evlilik birliğinin temelinden sarsılmış olup olmadığının Türk Medeni Kanununun 166/1-2. maddesi çerçevesinde takdiri gerekirken (TMK.m.184) *davacı dinlenilmeksizin* davacı vekili ve davalının beyanı ile yetinilerek eksik inceleme ile 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 166/3. maddesi uyarınca boşanma hükmü kurulmuş olması usul ve yasaya aykırıdır.

SONUÇ: Yukarıda açıklanan nedenle, Ulubey(Uşak) Asliye Hukuk Mahkemesinin anılan kararının kanun yararına temyiz edilmesi için Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesi konusunda;

Bilgi ve gereğini takdirlerinize arz ederim.

Cumhuriyet Savcısı